ULUSLARARASI MULTİDİSİPLİNER AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

AĞUSTOS 2020
CİLT: 7 SAYI: 2

JOURNAL OF INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY ACADEMIC RESEARCHES

AUGUST 2020
VOLUME: 7 ISSUE: 2

www.joimar.com
2020

HAKKIMIZDA

Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi 2014 yılında yayın hayatına girmiştir. Dergi yılda 3 kez olmak üzere Mayıs, Ağustos ve Aralık aylarında elektronik olarak yayımlanır. Derginin yayın kabul ettiği temel alanlar eğitim bilimleri, sosyal bilimler, sağlık bilimleri ve spor bilimleridir. Dergimize yayınlanması için belirtilen bu alanlara uygun olan özgün makale, derleme, kitap bölümü ve olgu sunumları gönderilebilir.

Dergide yayınlanması için kabul edilen akademik çalışmalar dergi web sitesinde elektronik olarak yayınlanır. Dergiye gönderilen akademik çalışmalar editörün onayından geçtikten sonra hakem değerlendirmesi için alana hâkim hakemlere yönlendirilir. Her akademik çalışma en az iki hakem değerlendirmesine tabi tutulur. Editör gerekli gördüğü durumlarda akademik çalışmayı ikiden daha fazla hakemin değerlendirmesine sunabilir. Ancak şartlar ne olursa olsun hem editör hem de derginin diğer yönetim organları hiçbir makaleye dergide yayınlanması için öncelik vermez. Ayrıca her akademik çalışma konu ile ilgili hakemlere yönlendirilirken editör veya dergi yönetim organlarının hakemlerin kararları üzerinde etkide bulunmaları söz konusu olamaz.

Günümüzde akademisyenler başta olmak üzere akademik çalışmalar yapan diğer bilim insanlarının en fazla karşılaştıkları sorunların başında akademik çalışmalarının uzun değerlendirme sürelerine tabi tutulması gelmektedir. Dergimiz bilim insanlarının bu sorunu ortadan kaldırmak ve dergiye gönderilen akademik çalışmalara ilişkin hakem görüşlerinin en kısa sürede neticelenmesi için gerekli hassasiyeti göstermektedir. Bunun yanında dergimiz aşağıda yer alan indeks ve dizinlerde taranmaktadır.

International Scientific Indexing
International Institute of Organized Research
Advanced Science Index
Indian Science Index
Infobase Index
General Impact Factor
Scientific Indexing Services
Türk Eğitim İndeksi
Eurasian Scientific Journal Index
Open Academic Journals Index
Directory of Indexing and Impact Factor
Cite Factor Academic Scientific Journals
Researchbib Academic Resource Index
Bibliothekssystem Universität Hamburg
World Catalogue of Scientific Journals
SJIF Scientific Journal Impact Factor
Scholarsteer Scholary Information
Cosmos Impact Factor
Academic Keys
İdeal Online
Acar Index
Jifactor

ABOUT US

Journal Of International Multidisciplinary Academic Researches entered into the life in 2014.It is published electronically in May, August and December, three times a year. Base fields of the journal are educational sciences, social sciences, health sciences and sport sciences. Unique articles, collections, book sections and case reports can be sent to the journal for publication. Academic studies accepted for the publication on the articles are published on the journal website electronically. Academic studies sent to the journal are directed to the specialist referees after it was certifiec by the editor. Each academic study is subjected to at least two referee assessmentsWhen the editor finds the evaluation of the study necessary, he can send the study to referees more than two. However, under all circumstances, both the editor and the other managing bodies of the articles can not give priority to any article to be published on the journal. Furthermore, while every academic study is directed to the referees interested in the topic, the editor or managing bodies of the journal can't have any effect on the decisions of the referees.

In this day and time, particulary academicians and other scientists doing academic researches say that the most common difficulty they encountered during their researches was that the academic studies had been subjected to long assessment process. Our journal displays the necessary sensitivity in order to clear the problems and provide the academic studies with results as soon as possible. Additionally, our journal is scanned in the folowing indexes and lists.

International Scientific Indexing
International Institute of Organized Research
Advanced Science Index
Indian Science Index
Infobase Index
General Impact Factor
Scientific Indexing Services
Index of Turkish Education
Eurasian Scientific Journal Index
Open Academic Journals Index
Directory of Indexing and Impact Factor
Cite Factor Academic Scientific Journals
Researchbib Academic Resource Index
Bibliothekssystem Universität Hamburg
World Catalogue of Scientific Journals
SJIF Scientific Journal Impact Factor
Scholarsteer Scholary Information
Cosmos Impact Factor
Academic Keys
İdeal Online
Acar Index
Jifactor

ULUSLARARASI MULTİDİSİPLİNER AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ
(E-ISSN: 2149-2166)

YAYIN KURULU

EDİTÖR	**Kurum**
Hakan Hekim	Hekim Limited Şirketi
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ	
Okt. Mesut HEKİM	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
SEKRETARYA	
Mehmet TOKGÖZ	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Oğuz GÜRKAN	Bozok Üniversitesi
Servet REYHAN	Siirt Üniversitesi
Yılmaz YÜKSEL	Erzurum Teknik Üniversitesi
HAKEM KURULU	
Dr. Ahmet ŞAHİN	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Dr. Ahmet TALİMCİLER	Ege Üniversitesi
Dr. Akmaral İBRAYEVA	M. Kozybayev Kuzey Kazakistan Devlet Üniversitesi
Dr. Arzu Gürdoğan	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Dr. Asiye Ayben Çelik	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Ayfer AYDINER BOYLU	Hacettepe Üniversitesi
Dr. Ayşe Derya IŞIK	Bartın Üniversitesi
Dr. Barbaros Serdar ERDOĞAN	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Dr. Doğan Bıçkı	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Dr. Dolunay ŞENOL	Kırıkkale Üniversitesi
Dr. Elif BOZYİĞİT	Pamukkale Üniversitesi
Dr. Emre SERİN	Siirt Üniversitesi
Dr. Erdi Kaya	Akdemiz Üniversitesi
Dr. Esma ESGİN GÜNDER	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Feda Rehimov Hannanoğlu	Akü Devlet Üniversitesi
Dr. Georgi GAGANİDZE	Ivane Javakhishvili Tiflis Devlet Üniversitesi
Dr. Gökhan ÇOBANOĞLU	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Gönenç HONGUR	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Dr. Gül ÖZKAYA	Akdeniz Üniversitesi
Dr. Gülay GÜNAY	Karabük Üniversitesi
Dr. Gülten HERGÜNER	Sakarya Üniversitesi
Dr. Hale YAMANER OKTAN	Ege Üniversitesi
Dr. Hande ŞAHİN	Kırıkkale Üniversitesi
Dr. Hanna STAKHEYENA	Boğaziçi Üniversitesi
Dr. Hayri AYDOĞAN	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Dr. Hilal Yıldırır Keser	Uludağ Üniversitesi
Dr. Huriyet Bilge	Celal Bayar Üniversitesi

Dr. Kadri Yılmaz ERDAL	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Dr. Mehmet ŞAHİN	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Dr. Metin SAYIN	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Mir Hamid Sleaihan	Islamic Azad University, Iran Üniversitesi
Dr. Modammad Ahmad Qudah	University of Jordan Üniversitesi
Dr. Muharem Cufta	Pamukkale Üniversitesi
Dr. Murat ÇALIŞOĞLU	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi
Dr. Murat GÖK	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Dr. Murat KEÇE	Süleyman Demirel Üniversitesi
Dr. Mustafa TALAS	Ömer Halis Demir Üniversitesi
Dr. Nihada Delibegović Džanić	University of Tuzla, Bosniaand Herzegovina Üniversitesi
Dr. Nilgün VURGUN	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Nurten DİNÇ	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Özkan YILDIZ	Dokuz Eylül Üniversitesi
Dr. Özkan YILDIZ	Dokuz Eylül Üniversitesi
Dr. Perihan ŞARA	Uşak Üniversitesi
Dr. Semra AKAR ŞAHİNGÖZ	Gazi Üniversitesi
Dr. Semra TETİK	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Sırrı Cem DİNÇ	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Sibel ERKAL	Hacettepe Üniversitesi
Dr. Suat KOLUKIRIK	Süleyman Demirel Üniversitesi
Dr. Tamara Merkulova VYKTOROVNA	Khrakiv Ulusal Üniversitesi
Dr. Tonguç VARDAR	Uludağ Üniversitesi
Dr. Turan IŞIK	Celal Bayar Üniversitesi
Dr. Türkay Türkoğlu	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Dr. Zafer Durdu	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Dr. Zeynel TURAN	Yüzüncü Yıl Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

	Sayfalar
Kayıt Dışı İstihdamın Türkiye'deki Görünümü **Yazar:** Fatime Gül OKTAY	**1-20**
Orta Yaş Bireylerde Yaşlanma Kaygılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi **Yazarlar:** Hüseyin CERTEL, Mustafa MEMİŞ	**21-39**
Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ve Yaşam Doyum Düzeylerinin İncelenmesi **Yazarlar:** Mustafa Alpaslan ONUR, Mihriay MUSA	**40-51**
İlköğretim Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi **Yazar:** Derya KOÇ	**52-59**
Anonim Şirketlerde Bağımsız Denetim Kuruluşlarının Sorumlulukları **Yazar:** SADDAM SHAIF ABDULRAB ABDULHAMEED	**60-72**

TABLE OF CONTENTS

	Pages
Informal Employment Outlook in Turkey **Author:** Fatime Gül OKTAY	**1-20**
An Investigation of Aging Concerns in Middle Age Individuals in Terms of Various Variables **Authors:** Hüseyin CERTEL, Mustafa MEMİŞ	**21-39**
Investigating Internet Addiction And Life Satisfaction Levels of Sport Sciences Faculty Students **Authors:** Mustafa Alpaslan ONUR, Mihriay MUSA	**40-51**
Examination Of Social Media Addiction In Primary School Students According To Some Variables **Author:** Derya KOÇ	**52-59**
Responsibilities of Independent Audit Organizations in Joint Stock Companies **Author:** SADDAM SHAIF ABDULRAB ABDULHAMEED	**60-72**

Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi / Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos Cilt: 7 Sayı:2
Journal of International Multidisciplinary Academic Researches / May-June-July-August: 7 Issue: 2
2020
www.joimar.com

KAYIT DIŞI İSTİHDAMIN TÜRKİYE'DEKİ GÖRÜNÜMÜ

INFORMAL EMPLOYMENT OUTLOOK IN TURKEY

Fatime Gül OKTAY[1]

[1]Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Aksu Mehmet Süreyya Demiraslan Meslek Yüksekokulu, İnsan Kaynakları Yönetimi Bölümü, Isparta, Türkiye
e-mail: gul_oktay@windowslive.com

ÖZET
Son yıllarda iş yaşamında meydana gelen değişimler ve küresel düzeyde ülkeler arasındaki rekabet ortamının artması işgücü piyasalarını da etkilemektedir. Bunun yanında belirli dönemlerde ortaya çıkan bölgesel ya da küresel düzeyde ekonomik krizler de işgücü piyasasını şekillendiren unsurlar arasında yer almaktadır. Ülkelerin ekonomik olarak varlıklarını sürdürmeleri ve yüksek ekonomik refah düzeyine ulaşmaları üretim kapasiteleri ile yakından ilişkilidir. Üretim zincirinin temelini oluşturan unsurlar arasında istihdamın önemli bir yere sahip olduğu göz önünde bulundurulduğu zaman istihdama katılımın yüksek olmasının ekonomik büyüme ve gelişmeyi pozitif yönde etkileyeceği öngörülmektedir. Buna karşılık Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde istihdama katılım düzeyi düşük olmakla beraber, işsizlik oranları sürekli %'10ların üzerindeki rakamlarla ifade edilmektedir. Bunun temelinde yatan nedenlerin başında istihdama katılımın düşük olmasının yanında kayıt dışı istihdamın da yaygın olması yatmaktadır. Kayıt dışı istihdamın ülke ekonomisi açısından birçok zararı da beraberinde getirdiği göz önünde bulundurulduğu zaman Türkiye'de kayıt dışı istihdamın önlenmesine yönelik önlemler alınması oldukça önemli bir konudur. Bunun sağlanabilmesi için de öncelikli olarak kayıt dışı istihdamın mevcut görünümünün değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda yapılan bu araştırmada kayıt dışı istihdamın Türkiye'deki görünümünün incelenmesi amaçlanmıştır.
Anahtar Kelimeler: İşgücü piyasası, Türkiye'de istihdam, kayıt dışı istihdam

JEL KODLARI: J43, J44, J45

ABSTRACT
In recent years, the changes in business life and the increase in the competitive environment between countries at the global level affect the labor markets. In addition, regional or global economic crises that occur in certain periods are among the factors that shape the labor market. The economical survival of the countries and their achievement of high economic welfare are closely related to their production capacities. Considering that employment has an important place among the elements that form the basis of the production chain, it is predicted that high participation in employment will positively affect economic growth and development. In contrast, although level of participation in employment in developing countries such as Turkey is low, unemployment rates are expressed in constant over the 10%. One of the main reasons behind this is the low participation in employment and also the widespread informal employment. When ınformal employment is considered that the country's economy brought with it a lot of damage in terms of informal employment in Turkey to take measures aimed at prevention is an important issue. In order to achieve this, it is important to evaluate the current outlook of unregistered employment. Within the scope of the research constructed was aimed to investigate informal employment outlook in Turkey.
Key Words: Labor market, employment in Turkey, informal employment

JEL CODES: J43, J44, J45

GİRİŞ

Kayıt dışı ekonomi genel olarak kamusal otoritelerini kontrolü ve bilgisinden bağımsız olan her türlü ekonomik faaliyetler şeklinde ifade edilmektedir. Çalışma yaşamında kayıt dışı ekonomi, sosyal güvenlik kanunlarına uygun olmayan işçi istihdam edilmesi olarak dikkati çekmektedir (Kızılca, 2017). Kayıt dışı istihdam sosyal güvenlik yönünden, kanun kapsamında belirtilen sigortalılık esaslarını kapsayacak şekilde çalışmalarına karşın istihdam

edilen bu işçilerin sosyal güvenlik kurumuna beyan edilmemesi veya gün ve kazançlarının eksik beyan edilmesi şeklinde ifade edilmektedir (Okuyan, 2018). Özellikle gelişmekte olan ekonomiler için sosyal ve ekonomik bir problem olan kayıt dışı istihdamın, kısa vadede bazı kesimlere iş olanağı sağlamak, gelir sağlamak ve işsizliği azaltmak gibi olumlu etkileri olsa da uzun vadede devlet gelirlerini düşüren, kaynak dağılımını, sosyal, mali ve ekonomik düzeni sarsan ve haksız rekabete neden olan olumsuz etkileri de vardır. Kayıt dışı işçi çalıştırma işverenler ve işgörenler için geçici ve katlanılan bir durum olmaktan çıkmış, bir yaşam şekli ve çalışma biçimi haline gelmeye başlamıştır. Söz konusu problemin gelişiminde kuşkusuz yalnızca işgörenlerin değil işverenlerin de katkısı vardır (Ceyhan, 2018).

Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olmak üzere kayıt dışı ekonominin kapsamı son 30-40 yıl içinde tüm dünyada ciddi boyutlara ulaşmıştır. Tabiatı dolayısıyla, kayıt dışı ekonominin gerçek boyutunu öngörmek mümkün değildir. Bu kapsamda hesaplamalarda faydalanılan bir takım öngörü teknikleri ve tanımlamalarda yararlanılan kimi terimler ülkeler arasında çeşitlilik sergileyebilmektedir. Kayıt dışı ekonomiyi, ekonomik etkinliklerden ayrı psikolojik, ahlaki, siyasi ve sosyal faktörler de etkilemektedir. Bu nedenle oldukça karmaşık bir yapısı bulunmaktadır. Pek çok kuramsal çözümler geliştirilmesine rağmen hala daha tüm dünya ülkelerinde tartışma konusudur (Kızılca, 2017). Kayıt dışı işçi çalıştırma, kayıt dışı ekonominin birinci ve en ağırlıklı alt başlığıdır. GSMH haricinde kalan, devletten ve ilgili diğer kişilerden saklanan ekonomik gelişmeleri kapsayan etkinlikler kayıt dışı ekonomiyi meydana getirmektedir. Kayıt dışı üretim faaliyetleri gerçekleştiren şirketlerin ürün ve hizmetleri de ciddi düzeyde kayıt dışı işçilerle üretilmektedir. Sosyal güvenlik yönünden kayıt dışı ekonomiyi; işsizlik ve sigorta primlerinden işverenlerin, işçilerin ya da kendi hesabı için çalışanları kaçınması şeklinde nitelendirmek olanaklıdır. Kazançların eksik beyan edilmesi, personelin gün sayılarının eksik beyanı ve personelin hiç bildirilmemesi şeklinde üç ayrı türde kayıt dışı istihdam ortaya çıkmaktadır (Okuyan, 2018). Kayıt dışı işçi çalıştırmadaki artış oranı ülke ekonomileri kapsamında kayıplara yol açmasının yanı sıra ülkelerin daha fazla gelişmişlik düzeyine ulaşma konusunda daha uzun yıllara gereksinim duyulmasına da yol açmaktadır (İnal, 2019). Ayrıca kavramsal olarak kayıt dışı istihdam, her ne kadar kayıt dışı ekonomi problemi ile iç içe olsa da kimi açılardan kayıt dışı ekonomiden farklılaşmaktadır. Kayıt dışı ekonomi içerisinde işgörenlerin bir bölümü kayıtlı olarak çalışabilecekken kayıt dışı çalışanlar da çalışmalarının kayıtlı ekonomi kapsamında devam ettirebilmektedirler. Ancak, şöyle bir gerçek vardır ki kayıt dışı ekonominin fazla olduğu yerlerde kayıt dışı personel çalıştırılması da yaygındır. Zira her iki problem de çoğu zaman ortak sebeplerden doğmaktadır (Sarıca, 2006). Mahiroğulları'na (2017) göre ise kayıt dışı ekonomi, belli bir ekonomik etkinliğin fiilen yaşanmasına karşın, bu etkinlikle alakalı kayıtların tutulmaması anlamına gelmektir. Kayıt dışı istihdam ise, istihdam çalışmalarının resmî kayıtlara geçirilmemesi veya yapılan istihdam süresi ve ödenen ücret oranının resmi makamlara eksik beyan edilmesidir. Bu nedenle, her iki terimin ortak paydasında, yapılan ekonomik faaliyet, keza yapılan istihdamla alakalı resmi kayıt ve kuyudatın işlenmemesi veya eksik tutulması yer alır.

Yukarıda mevcut verilerden de çıkarılabileceği üzere kayıt dışı istihdam, kişilerin bireyin onuruna uygun çalışma şartlarına sahip bir konumda olmadan, iş kanunu bağlamında verilen haklardan (iş güvenliği, ölüm aylığı, fazla mesai ücreti, asgari yaş haddi vb.) yoksun bırakılarak, söz konusu kamu kuruluşlarına ödenmesi gereken bütçenin hiç ödenmediği ya da eksik ödendiği durumlardır. Yani pek çok neden dolayısıyla kayıt dışı olarak işgören ve insan onuruna uygun olmaya iş şartlarında emek arzında bulunanlar, ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu kişilerin neden kayıt dışı çalışmayı onayladığı noktasına yoğunlaşılması ve irdelenmesi gerekmektedir. Kayıt dışı istihdamın sebepleriyle ilgili düşünülüp, kısa vadede tespit edilip ve gereken tedbirlerin alınması konusunda eş zamanlı

faaliyetler sürdürülmezse, bu konu ülke gündeminde yer edinmeyi sürdürecektir (Ceyhan, 2018). Bu kapsamda yapılan bu çalışmada kayıt dışı istihdamın nedenlerine, sonuçlarına ve Türkiye'de kayıt dışı istihdamın görünümüne ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Kayıt Dışı İstihdam

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 22. Maddesine göre, "Herkesin, toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvenliğe hakkı vardır. Ulusal çabalarla ve uluslararası işbirliği yoluyla ve her devletin örgütlenmesine ve kaynaklarına göre, herkes onur ve kişiliğinin serbestçe gelişim için gerekli olan ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının gerçekleştirilmesi hakkına sahiptir." Bu anlamda, Devletler bir sosyal güvenlik sistemi kurmak ve sürdürmekle yükümlüdür. 102 Sayılı ILO Sözleşmesi (ILO, 1952) sosyal güvenlik sistemini; yaşlılık, malullük, ölüm, hastalık, doğum, istihdamda yaralanma, işsizlik, tıbbi bakım ve aile yardımları gibi durumlarda sağlanan faydaları kapsayan bir sistem olarak tanımlamaktadır. İşlevi ve kapsamı göz önüne alındığında, bu sistemin finansmanı kritiktir ve kayıt dışı istihdam, sosyal güvenlik sistemi açığının ana nedenlerinden biri olarak açıklanabilir. Bu olgu, sistemin kendisine verdiği zararın yanı sıra, bireyleri sosyal risklere karşı korumasız bırakır. ILO, kayıt dışı istihdamı "ister kayıtlı ister gayri resmi işletmelerde yürütülen kayıt dışı işlerin toplam sayısı veya belirli bir referans döneminde kayıt dışı işlerde çalışan kişilerin toplam sayısı" olarak tanımlamaktadır (ILO, 2002). Buna göre kayıt dışı istihdamı sadece kayıt dışı sektörde değil kayıtlı sektörde de yaşanan bir olgu olarak değerlendirebiliriz. Kayıt dışı istihdam kavramı bir diğer tanıma göre; istihdam çalışmalarının resmî belgelere aktarılmaması veya yapılan istihdamın süresi ve alınan ücret oranının resmi birimlere eksik beyan edilmesidir. Kavramsal açıdan kayıt dışı istihdam, özellikle 1973 Petrol Krizi'yle doğan yüksek enflasyon ve işsizlik, neo-liberal politikalar, küreselleşme sürecinin olumsuz etkileri gibi faktörlerle artmış ve gelişmekte olan ülkelerde güncellik kazanmıştır (Mahiroğulları, 2017).

Öte yandan Avrupa Birliği, kayıt dışı istihdamı "nitelikleri itibariyle yasal olan ancak Üye Devletlerin düzenleyici sistemindeki farklılıkları dikkate alarak kamu makamlarına beyan edilmeyen herhangi bir ücretli faaliyeti" olarak tanımlamaktadır (Avrupa Komisyonu, 2007). Kavrama yönelik farklı yaklaşımlara bağlı olarak kayıt dışı istihdamın çeşitli eşanlamlıları vardır. Genellikle kayıt dışı istihdam, siyah işçilik, gizli istihdam veya kayıt dışı çalışma olarak anılmaktadır. Kayıt dışı istihdam kavramı daha çok uygulamalı araştırmalarda kullanılmakta olup, burada kayıt dışı işgücü piyasasında çalışan kişi sayısı, iş sözleşmesi olmaksızın yasadışı iş gücü alım satımı ve işgücünü düzenleyen yasaların göz ardı edilmesi olarak tanımlanmaktadır (ILO, 2013). Kayıt dışı istihdamın temel göstergeleri beyan etmeme veya kısmen yetkililere beyan etme olarak ele alındığında, kayıt dışı istihdam 3 grupta toplanabilir:

- Sosyal Güvenlik Kurumuna tamamen beyan edilmemiş iş sözleşmesi,
- Sosyal güvenlik katkısına bağlı gelir açısından kısmen beyan edilmemiş,
- İş günü bazında kısmen beyan edilmemiş.

Kişileri iradelerine göre kayıt dışı istihdam ise kişilerin kendi iradeleri ile yapılan ya da kendi iradeleri dışındaki nedenlerle gerçekleşen istihdam türü olarak iki grupta ele alınmaktadır. Çalışanların kendi iradeleri ile gerçekleşen kayıt dışı istihdam türleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Kaçak çalıştırılan yabancı işçiler
- Çocuk işçiler
- Kayıt altına alınmayan emekli çalışanlar
- Yetim aylığı aldığı halde kayıt dışı istihdam edilenler
- Malullük aylığı almasına karşın kayıt dışı istihdam edilenler

- İşsizlik ödeneğinden faydalanarak kayıt dışı istihdamı sağlananlar

Çalışanların kendi iradeleri dışındaki nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan kayıt dışı istihdam biçimleri ise aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Personelin ilgili kamu kurum/kuruluşlarına hiç beyan edilmemesi
- Personelin aldığı ücretin eksik beyan edilmesi
- Personelin gün olarak eksik beyan edilmesi
- İkinci işte kapsamındaki çalışmaların beyan edilmemesi
- Personelin deneme süresi kapsamında kayıt altına alınmadan çalıştırılması
- Personelin yalnızca vergi dairesine bildirilmemesi (Kızılca, 2017: 49; Ceyhan, 2018: 33).

ILO'ya (2018) göre kayıt dışı istihdam oranı Dünya'da% 61,2 iken, gelişmiş ülkelerde% 18,3, gelişmekte olan ülkelerde ise% 69,6'dır. Afrika'daki istihdamın büyük çoğunluğu (% 85,8) kayıt dışıdır. Öte yandan, Asya ve Pasifik ile Arap ülkelerinde kayıt dışı istihdam neredeyse birbirine eşittir (sırasıyla% 68,6 ve% 68,2). Ayrıca Latin, Orta, Güney ve Kuzey Amerika dahil olmak üzere Amerika'da her on kişiden dördü kayıtsız çalışırken, her dört kişiden biri Avrupa ve Orta Asya'da kayıtsız olarak çalışmaktadır (İner, 2019).

Çalışanların kayıt altına alınmamasına iten pek çok nedenden bahsedilebilir. Toplumun ekonomisi, sosyal ve mali yapıdaki dengesizliği kayıt dışı ekonominin gelişmesinde ve oldukça kapsamlı boyutlara ulaşmasında etkili olan unsurlardır. Dolayısıyla kayıt dışının hukuki, psikolojik, sosyal, politik, ekonomik ve mali açıdan pek çok sebebi vardır. Bir yapı temelden çürümeye yüz tutmuşsa söz konusu yapıyı onarmaya duvarlardan başlamak anlamsızdır. Yapının temeline inerek çürümenin nedenlerini öğrenmek ve bu konseptte harekete geçmek yararlı olacaktır. Kayıt dışı ekonomiye neden olan asıl sebepler bilinirse, kayıt dışı ekonominin engellenmesi adına önlem almak ve bu problemi çözmek daha kolay olacaktır. Şayet sorunun kaynağı bilinmezse, sorunun çözümüne ilişkin ortaya atılan tüm çabalar olumsuz sonuçlanacak ve boşa emek harcanacaktır (Kızılca, 2017). Aynı durum kayıt dışı istihdama neden olan unsurlar için de geçerlidir. Kayıt dışı istihdama neden olan unsurların iyi bilinmesi kayıt dışı istihdamın en aza indirilmesinde oldukça önemlidir. Literatürde kayıt dışı istihdama neden olan temel faktörler aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

Kayıt Dışı İstihdama Neden Olan Ekonomik Faktörler

Kayıt dışı istihdam, görece yüksek işsizlik ve enflasyon oranlarına sahip ülkelerde kronik bir olgudur. Bu göstergeler, ilgili makamlara bildirimde bulunmaksızın kişilerin çalışma eğilimini doğrudan etkiler. Daha yüksek işsizlik riski taşıyan kişiler, sosyal güvenlik haklarından feragat etmeyi kabul edebilir. Ayrıca işverenler, sosyal güvencesi olmadan çalışmayı kabul etmeyen çalışanları, bu koşulda çalışacak başka bir çalışanı kolayca bulabilecekleri görüşüyle işten çıkarma eğiliminde olabilir. Benzer şekilde, enflasyon, geçimini sağlayanları yeni mali kaynaklar bulmaya ve işvereni de istihdam maliyetlerini düşürmeye zorlarken, hane halkının gelir düzeylerinden mahrum kalmasına neden olur. Öte yandan, bir ülkedeki kayıt dışı istihdam oranı için sektörlerin ekonomideki payı oldukça belirleyicidir. Kayıt dışı istihdam, aile bireylerinin istihdamına dayalı olan ve tarım ve inşaat gibi beyanname yönünden denetlenmesi zor olan sektörlerde oldukça yaygındır. Bu nedenle, öncelikle bu sektörler üzerine inşa edilen ekonomiler, açıklanmayan daha yüksek istihdam eğilimindedir. Ayrıca, ağırlıklı olarak küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluşan ekonomiler, bu tür işletmelerin kurumsallık ve denetlenebilirlik eksikliğinden dolayı aynı sorundan muzdariptir (Güloğlu, 2005; SBB, 2019).

Kızılca'ya (2017) göre, kimi alanlarda kayıt dışı ekonomiyi izlemek ve belirlemek son derece güçtür. Bunların başında hizmet ve tarım sektörü yer almaktadır. Söz konusu iki sektörde çoğunlukla oldukça küçük işletmeler kayıt dışı olarak yer almaktadır. İşletme ölçeği ne kadar daralırsa kayıt dışı, işçi çalıştırma o denli artmaktadır. Öte yandan adaletli olmayan gelir dağılımı, düşük gelir düzeyine sahip olanları kayıt dışı iş yapmaya itmekte, yüksek gelir düzeyi bulunanları da mali yükümlülük ve vergi yoğunluğu dolayısıyla gelirlerini ve çalışmalarını gizlemeye itmektedir.
Kayıt dışı istihdama neden olan ekonomik unsurlar içerisinde devletin vergi politikaları da önemli bir yer tutmaktadır. Şayet bir vergi sistemi adil değilse, etkili bir uygulama bulunmuyorsa ve basitçe uygulamaya aktarılamıyorsa kayıt dışı ekonomik çalışmalar o oranda artacaktır. Toplumu meydana getiren bireyler, vergi modelinin adaletli olmadığı kanaatindeyse kendi adaletlerini sağlamak için gelirlerini kayıt altına almamaya özen göstereceklerdir. Vergi kapsamında alınan idari kararlar ve yasal düzenlemeler, söz konusu düzenleme ve kararların etkisinde kalacak olan bireylerden, fikir alışverişinde bulunarak onların katılım göstermesi ile hazırlanırsa, uygulamanın başarılı olma durumu artacak ve kayıt dışı durum minimum düzeylere inecektir (Kızılca, 2017).

Kayıt Dışı İstihdama Neden Olan Sosyal Faktörler

Gelir eşitsizliği, yoksulluk, göç ve nüfus artışı, kayıt dışı istihdamın sosyal nedenleri altında değerlendirilebilir. Bu unsurlar birbirleriyle de ilişkilidir. Ek iş talebine sahip düşük gelir payına sahip yoksul gruplar veya nitelikleri açısından işgücü piyasasına katılamayan kadınlar (ve hatta çocuklar) kayıt dışı sektörde iş aramaktadır. Ayrıca kentlerde yaşayan insan sayısının artması ve göç ve nüfus artışının bir sonucu olarak daha iyi koşullarda yaşama olasılığının azalması, kayıt dışı sektörün büyümesine ve çeşitlenmesine yol açmaktadır (Şenses, 2009, Çalışkan, 2010; Türk ve Ünlü, 2016; Evcim ve ark., 2019: 150). Kaleli & Karaca'ya (2019) göre, kayıt dışı işçi çalıştırmanın sosyal sebepleri dahilinde sağlıksız kentleşme, yabancı kaçak işçiler, çocuk işgücü, işsizlik ve nüfus artışı öncelikli sebeplerdendir. Ancak söz konusu etkenlerle beraber incelendiğinde bireyleri kayıt dışı çalışmaya yönelten temel sosyal sebebin, yetersiz gelire sahip kişilerin gelirlerini artırma talepleri olduğu dikkati çekmektedir. Bu açıdan gelirin adaletsiz dağılımı, marjinal kullanılabilir gelirini artırmak isteyen işveren ve işçiler için imkân sağlamaktadır.
Kayıt dışı istihdama neden olan unsurlar arasında eğitim düzeyi önemli bir belirleyici olarak değerlendirilmektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan kişiler sendika ve sigorta konusunda daha bilinçli olacakları için, kayıt altına alınarak çalışmanın faydalarını belirleyecek, eğitimli tüketiciler de kayıt kapsamına alınan işgören, sektörden elde ettiği ürün ve hizmetlere ilişkin getirilen tüketici haklarını daha iyi değerlendireceklerinden eğitim seviyesinin yüksek olması kayıt dışını düşüren bir faktör olarak dikkati çekmektedir (Kızılca, 2017: 23). Okuyan'a (2018: 14) göre, işgörenlerin eğitim seviyesinin düşük olması üretimde ortaya çıkardıkları katma değerin düşük olmasına neden olmaktadır. İşverenleri ödeyecekleri vergi ve primin, işgörenlerin sağladığı katma değeri karşılamadığı nedeniyle kayıt dışı personel çalıştırmayı tercih ettikleri ifade edilebilir. Gelişmiş veya gelişmekte olan ekonomilerin bu konuya ilişkin sürdürdükleri çalışmalar ele alındığında, mücadele araçları olarak eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları dikkati çekmektedir. Eğitim düzeyi düşük olan bireylerin, kayıt dışı olarak çalıştırıldıklarında karşılaşacakları risklere yönelik bilinçlendirilmesi, kayıt işçi çalıştırmayla başa çıkma konusunda ülkelerin ciddi politik kaynaklarından olduğu görülmektedir (Ceyhan, 2018).
Hızlı nüfus artışı ile kırsal bölgelerden kentsel bölgelere göç durumu da kayıt dışı istihdamı arttıran unsurlar arasında yer almaktadır. İşsizlik düzeyinin yüksek olduğu zamanlarda gereksinimleri gidermek için artırılan oranlar da artmaktadır. İstihdam alanlarının azlığı, hızlı

artan nüfusa yanıt verememiş ve bu kapsamda yaşanan kırsal bölgeden kentlere hızlı bir göç dalgası yaşanmış ve bunun neticesinde çarpık kentleşme doğmuştur. Tarımla uğraşan bölgelerde hissedilen ekonomik kriz, bu bölgelerde işsizliğin artmasına ve insanların kentlere göç etmesine sebep olmuştur. Kentlere göç eden insanlar uyum sorununun yanı sıra yeteri kadar işten anlamamaları kayıt dışı ekonomik çalışmalar dahilinde çalıştırılmalarına sebep olmuştur (Kızılca, 2017). Kaleli ve Karaca'ya göre, bir ülkede nüfus artışı küresel rekabeti sağlamak adına bir imkân yaratabileceği üzere ilave nüfusa iş sağlanamadığında bu imkân bir tehdit doğurmaktadır. Hızla artan nüfus içinde emek arzu emek talebini aştığı için işçiler kendi içinde rekabet sağlayarak daha az ücretle ve kayıt dışı çalışmayı kabul etmektedirler. Piyasanın oldukça ciddi rekabet içinde olduğu, kanun ve denetlemelerin etkili olarak işlemediği hallerde işverenler üretimlerini düşük bir bütçeyle sağlamak isteyeceği için bu yanlışı rasyonel bir tutum olarak görmektedir. Bu yöntemle işverenler asgari ücret gibi bir mecburiyetten kurtulmakta, vergi ve sigorta yükümlülüğünden ortaya çıkan masraflarını da azaltmaktadırlar. Her iki tarafın da menfaat birliğine girdiği bu gibi durumlarda kayıt dışı işçi çalıştırmanın boyutları da artmaktadır.

Kayıt dışı istihdama neden olan sosyal unsurlardan bir diğeri ise rekabet koşullarıdır. Söz konusu rekabet koşulları, mevcut piyasa faktörleri, kurumsallaşma yolunda atılan adımlar, markalaşma yani marka olabilme başarıları ve firmaları bünyesinde ortaya çıkan giderler işletmelerin yapısı bağlamında son derece etkilidir. Küçük ölçekli işletmeler kapsamında kayıt dışı istihdam son derece yaygındır. Rekabet potansiyeli bakımından küçük ölçekli işletmeler dezavantajlı şekilde ürün ve hizmet ortaya koyarlar. Finansal durumlarına karşın yüksek gider oranlarıyla büyük işletmelerle rekabet sağlamaya çabalamakta ve pek çok personelinin kayıt dışı istihdam etmektedir. Finansman sağlama noktasında sorun yaşan küçük çaplı işletmeler, ağır vergi yükleri ve kamu tarafından belirlenen sosyal güvenlik yükümlülüklerini gerçekleştirmekte son derece güçlük yaşamaktadır. Bu ortamda küçük ölçekli işletmeler kayıtlı personel çalıştırmayı bırakarak, kayıt dışı istihdamı tercih etmektedir (Ceyhan, 2018).

Kayıt Dışı İstihdama Neden Olan İşgücü Piyasası İle İlişkili Faktörler

Sosyal ve ekonomik nedenlerin yanı sıra işgücü piyasasındaki mevcut durum ve eğilimler de kayıt dışı istihdama yol açmaktadır. İşverenler, primler ve vergiler de dahil olmak üzere işgücünün yüksek mali yüküne bağlı olarak, maliyetten kaçınmanın alternatif yollarını arayabilir ve denetim mekanizmasının iyi çalışmadığı ve bilinç düzeyinin olmadığı durumlarda yetkililere istihdamı bildirmemeyi tercih edebilir. yüksek. İşletmelerin maliyetlerini düşürmek ve rekabet güçlerini artırmak için geleneksel istihdam biçiminden yarı zamanlı çalışma, geçici çalışma ve ev eksenli çalışma gibi esnek istihdam uygulamalarına geçiş, çalışanların sosyal güvenlik eksikliğine ve kayıt dışı istihdam. Öte yandan kayıt dışı istihdamla yakından ilişkili olan alt işverenlik sistemi, tanımının ötesine geçerek bir maliyet düşürme yöntemi olarak görülmesi nedeniyle yaygınlaşmaktadır (Barro, 2008; Şenses, 2009; Evcim ve ark., 2019a; TUİK, 2019).

Kızılca'ya (2017: 42) göre, istihdama ilişkin kamusal kesintilerin artması kayıt dışı işçi çalıştırmaya teşvik etmektedir. İstihdama ilişkin sosyal ve vergi kesintilerinin oranı yalnızca işverenleri değil beraberinde istihdam edilenleri de kayıt dışına iten faktördür. Nitekim personelin net maaşı ile işgücü maliyeti arasındaki uçurum arttıkça kayıt dışı istihdamın arttığı dikkati çekmektedir. İşgücü maliyetlerinde yaşanan artışlar dolayısıyla kayıtlı istihdam ile kayıt dışı istihdam arasında ters orantı bulunmaktadır. Yani kayıtlı personel çalıştırmanın önü kapatılırken, doğrudan kayıt dışı istihdama imkân sunulmaktadır. İşverenlerin personel çalıştırmaları dolayısıyla artan maliyetler yeni ve kayıtlı istihdamdan kaçma oranlarını artıracaktır. Yapılan ampirik bir araştırmada bir OECD ülkesi bakımından istihdam

vergilerinin on puan düşürülmesi işsizliği %2.8 düşürecek ve iş gücüne katılım düzeyinin artmasıyla da istihdam %3.7 artacaktır.
Yaşadığımız dönemde işverenler, globalleşme sürecinde işletmelerinin giderlerini azaltmak, yönetmelik ve sosyal güvenlikten doğan sebeplerden uzak durmak için, işletmelerini küçültmeyi tercih etmişlerdir. Geleneksel anlamda bilinen günlük 8 ve haftalık 45 saat çalışma algısından uzaklaşarak, part-time çalışma, evde iş, geçici iş akdi ve taşeron kullanma gibi metotlara yönelmişlerdir. Söz konusu yeni üretim kavramlarının iş yaşamına girmesiyle beraber, işletmeler küçülmeye giderken, işgörenleri sosyal ve ekonomik haklardan uzak kalmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde çalışma yaşamından bu değişimler istihdam konusunda olumsuz yönde etkilidir (Ceyhan, 2018: 19).

Kayıt Dışı İstihdama Neden Olan Denetim Yetersizliği İle İlişkili Faktörler
Ortaya koyulan çalışmalar Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yeteri kadar vergi ahlak ve bilincinin oturmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum da kayıt dışı ekonomiyi artıran bir faktördür. Öte yandan kayıt altına alınmayan personellerin belirlenebilmesi adına devreye giren yetersizliği, yeterli kurulamayan otomasyon ağı, kayıt dışı kalanlara uygulanan cezai yaptırımların caydırıcı olmaması sıklıkla getirilen vergi afları, kayıt dışı ekonominin doğmasına ve artmasına yol açan etkenler kapsamında yer almaktadır (Kızılca, 2017: 21).

Kayıt Dışı İstihdama Neden Olan Sosyal Güvenlik Sistemi İle İlişkili Faktörler
4447 sayılı yasa kapsamında yürürlüğe giren işsizlik sigortası, işçiler adına iş teminatı olup ciddi bir probleme çözüm yaratırken, işçilerin işsizlik maaşı aldığı zamanlarda işe girmeleri durumunda işsizlik maaşlarının kesilmemesi adına kayıt dışı çalışmayı seçtikleri dikkati çekmektedir. Yine öncelikli olarak SGK tarafından verilen aylık ve gelirler olmakla beraber adlıkları aylıkların kesintiye uğramasını istemeyen personeller sigortasız çalışmak istemektedirler (Okuyan, 2018).
Türkiye kıdem tazminatının dünya genelinde en yüksek oranda ödendiği ülkelerden birisidir. Hollanda, Belçika, Almanya gibi OECD ülkelerinde zorunlu kıdem tazminatı uygulaması mevcut değilken, ülkemizde ise yasalar çerçevesinde belirtilen dönemlere kadar kıdem tazminatı ödemesi gerçekleştirilmektedir. İşverenleri kayıt dışı personel istihdamına iten ya da bir yılını tamamlamadan personelin işin sonlandırmalarına neden olan yüksek kıdem tazminatı ödemeleri işverenlerin başvurdukları durumlar arasındadır (Ceyhan, 2018).

Kayıt Dışı İstihdamın Etkileri
Ülke ekonomilerinde kayıt dışı personel çalıştırma ansızın ortaya çıkan bir sorun değildir. Bu olgunun gelişiminde ve artmasında ülkelerin sosyo-ekonomik yapıları son derece önemlidir. Kayıt dışı personel çalıştırma durumu çağımızda gelişmekte olan ve gelişmiş ekonomilerde maddi ve manevi pek çok problemi doğurmuş ve kayıt dışı istihdamın boyutları farklılık kazanmıştır (Ceyhan, 2018). Kayıt dışı istihdamın yarattığı zorluklar, finansal etkiler, ekonomik etkiler ve çalışanların etkileri dahil olmak üzere üç ana başlık altında toplanabilir.

Kayıt Dışı İstihdamın Mali Etkileri
Uzun vadede, kısa vadede elde edilen kayıt dışı personel çalıştırmanın olumlu sonuçları yerine olumsuz yansımaları dikkat çekmektedir. İşgörenler ve işverenler yönünden pek çok soruna yol açmasının yanı sıra ülke ekonomisini de finansal olarak olumsuz etkilemektedir (Okuyan, 2018). Kayıt dışı istihdamın birincil mali etkisi, devletin sosyal güvenlik priminin kaybıdır. Sosyal güvenlik sistemi kayıtsız çalışanlara bağlı olarak gelir kaybeder; diğer yandan sistemin haklarından ve hizmetlerinden yararlanma koşulları farklı siyasi nedenlerle kolaylaştırılarak ek finansman ihtiyacı artmaktadır. Kayıt dışı istihdam durumunda sosyal

güvenlik primlerinin kaybının yanı sıra vergi kaybı da söz konusudur. Diğer bir deyişle, kayıt dışı istihdamın vergi yükü kayıtlı sektörlere kaymaktadır (Kamalıoğlu, 2014; Kalaycı & Kalan, 2017).

Kayıt Dışı İstihdamın Ekonomik Etkileri

Kayıt dışı istihdamın tamamen ölçülmesi, doğası gereği zordur. Dolayısıyla kayıt dışılık, politika yapıcılar tarafından kullanılacak makroekonomik verileri güçlü bir şekilde manipüle etmektedir. Ayrıca bazı firmalara haksız rekabet avantajı sağlar. Bu avantaj, kayıt dışı istihdamın ekonomideki diğer şirketlere yayılmasına neden olur (Dam, ve ark., 2018). Ayrıca, düşük ücretler ve kötü çalışma koşulları ile ilişkilendirilerek verimsiz bir ekonomi yaratılır (İpek, 2014). Kayıt dışı istihdamın ekonomi üzerindeki bir diğer etkisi de istihdam yaratılmasıdır. Aynı zamanda özellikle gelişmekte olan ülkelerde kayıt dışı istihdam sonucunda işverende kalan vergi ve primler üretime yönlendirilirse ek değer yaratma ve büyümeyi ve istihdamı artırma kabiliyetine sahiptir (Özatalay, 2003).

Gelir dağılımı düzensiz olan ve düşük olan ekonomilerde kayıt dışı istihdam oranı yüksektir. Yetersiz geliri olanlar giderlerini karşılamak için kayıt dışı istihdamı tercih etmek durumunda kalabilmektedir. Başta büyük şehirler olmak üzere yaşam pahalılığı dolayısıyla kişilerin elde ettiği gelirler yeterli gelmeyebilir. Belirli zaman dilimlerinden aynı geliri almak durumunda olan ve zaruri gereksinimlerini gidermede zorluk yaşayan kişiler ek gelir sağlamak için başka işlere yönelirler. Söz konusu ikinci bir işte çalışabilmeleri çoğunlukla sigortasız olduklarından daha iyi gelir sağlamalarına yardımcı olmaktadır (Kızılca, 2017). Böylelikle diledikleri yaşam biçimlerine kavuşan kişiler, kayıt dışı istihdamın pozitif yönü olan gelir artırıcı etkisinden faydalanmaktadır (Ceyhan, 2018). Ancak ilk bakışta olumlu görülen bu etkinin toplumda kayıt dışı istihdama rıza göstermesine neden olduğu ve durgunluk dönemlerinde daha da yaygınlaştığı gözden kaçırılmamalıdır.

Kayıt dışı istihdamın olumsuz ekonomik etkileri arasında vergi kaybı da yer almaktadır. Ayrıca kayıt dışı istihdamın neden olduğu vergi geliri kaybının çalışmalarını kayıtlı ekonomide devam ettiren işletmelere yansıtarak telafi edilmesi vergide adaletsiz dağılımına neden olmaktadır. Mevcut personelini kayıt kapsamına alıp, onlardan doğan vergi, sigorta gibi yükümlülüklerini gerçekleştiren işverenler ile kayıt dışı işçi çalıştıran işverenler arasında vergi adaleti bozulur. Bu durum ise, toplumda adalet duygusunu sarsar, kamu otoritesine karşı güven kaybına neden olur ve vergi ödemede olan direnci artırır (Kızılca, 2017).

Kayıt Dışı İstihdamın Çalışanlar Üzerindeki Etkileri

Kayıt dışılık durumunda çalışan, başta meslek hastalıkları ve kazalar, işsizlik, annelik, yaşlılık, malullük / maluliyet ve ölüm gibi sosyal risklere açıktır (Karadeniz, 2012). Ayrıca, işleri yetkililere bildirilmeyen işçiler, grev hakkından ve sendikal haklarından mahrum bırakılmaktadır. Daha da kötüsü, çocuk işçiliği kayıt dışı istihdamın doğal bir özelliğidir (İner, 2019).

Kayıt dışı çalışmalar, personellerin kayıtlı sektördeki çalışmalarının verimlilik ve etkisini azaltmakta, kayıtlı alanlardaki işleriyle ilgili işe geç gelmelere ve devamsızlığa, iş kazalarında artışa yol açabilmektedir. Ücretli personelin alım gücündeki ani düşüşler, nüfus oranındaki hızlı artışlar, katma değerli ve üretken işe alım algısındaki yetersizlikler bu problemin en önemli sebebidir (Okuyan, 2018). Bunun yanı sıra yasalar kapsamında ifade edilen şartlar altında çalışmayan bireyler çoğu zaman asgari ücretten daha azına çalışmakta ve işten ayrıldığında ya da çıkartıldığında, herhangi bir ödeme ve tazminat alamamaktadır. Ayrıca bu kişiler, haftalık çalışma saatlerine uyulmaksızın fazla çalışma yapmaktadır (Ceyhan, 2018).

Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele

Kayıt dışı istihdamla mücadeleye ilişkin önceki literatür, iki geniş politika yaklaşımı arasında ayrım yapmaktadır. Bunlar:

- Uyumsuzluğu tespit edip cezalandırmayı amaçlayan baskın caydırıcı yaklaşım,
- Uyumlu davranışı olumlu bir şekilde teşvik etmeye odaklanan yeni bir yaklaşım (Eurofound, 2009).

Kayıt dışı istihdam ile mücadele konusunda birçok yöntem vardır. Kurumsal düzeyde farklılık göstermelerine karşın birçoğu temelde işletmelerin, çalışanların ve işverenlerin kayıt dışı istihdama yönelmesini engellemeyi amaçlamaktadır. Kayıt dışı istihdamda birçok yöntem olmasına karşın iki temel yaklaşım vardır. bunlar caydırıcı yöntemler ve uyum sağlamayı amaçlayan yöntemlerdir. Caydırıcı yöntemler kayıt dışılığı ortadan kaldırmanın daha yaygın ve açık bir yoludur. Adından da anlaşılacağı gibi caydırıcı yaklaşım, teftiş mekanizmasının iyileştirilmesini ve cezaların artırılmasını içerir. Bireylerin rasyonel aktörler olarak görüldüğü bu yöntem, davranışlarını değiştirmeleri için uygunsuz veya 'kötü' davranışlarda bulunanlar için cezai tedbirler kullanarak davranışta bir değişiklik ortaya çıkarmaya çalışan 'olumsuz pekiştirici' bir yaklaşım oluşturmaktadır (Kaleli & Karaca, 2018; Karaca, 2016).

İkincisi, “uyumu sağlamak”, çoğunlukla sosyal aktörler olarak görülen bilinçli bireylere dayanan uzun vadeli bir yaklaşımdır. Beyan etme, vergi teşvikleri uygulama, af teklif etme, rehberlik ve destek hizmetleri sağlama vb. Gibi yöntemlerle uygunsuzluğun önlenmesi ve iyileştirilmesine odaklanır. Ayrıca bu yöntem, teşvik ederken insanları eğiterek bireylerin sosyal güvenliğe bağlılığını artırmayı amaçlamaktadır (Biçerli, 2000; Güloğlu ve ark., 2003; Gürsel & Durmaz, 2014).

Kayıt dışı işçi çalıştırmayla baş etme konusunda ülkemizde de oldukça farklı politikalar hazırlanmış ve farklı süreçlerde bu politikalar hayata geçirilmiştir. Ancak elde edilen sonuçlar ele alındığında bu uygulama ve politikaların yetersiz olduğu dikkati çekmektedir (Ceyhan, 2018). Ayrıca ülkemizde kayıt dışılıkla baş etmede vergi ve sosyal güvenlik hukuku kapsamında gerçekleştirilen birçok yasal düzenleme dahilinde en etkili kararların 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nda olduğu dikkati çekmektedir. Yapılan bir takım yasal düzenlemelerle kayıtlı istihdam sağlamak için farklı özendirmeler sağlanırken, denetim ve ceza mekanizmaları ile kayıt dışı işlemlerin sunacağı düşünülen ekonomik yararların ortadan kaldırılması için çalışılmaktadır (Şahin & Bayramoğlu, 2018).

Türkiye'de Kayıt Dışı İstihdam

Yaşadığımız dönemde kayıt dışı işe alım, ekonomik gelişmişlik seviyesinden ayrı olarak bütün ülkelerin mücadele etmek durumunda olduğu ciddi bir problem halini almıştır. Ülkelerin yapısal niteliklerine bağlı olarak farklı sebeplerle gelişebilen bu problem, gelişmekte olan veya az gelişmiş ekonomilerde daha ciddi bir sorunlar yaratabilmektedir. Ülkemiz bazında meydana gelen krizlerin de etkisi ile kayıt dışı istihdam ciddi düzeylere çıkmıştır (Sarıca, 2006; Karaarslan, 2010; Gül-Aydın, 2013). Son 15 yılda özellikle ülkemizde gerçekleştirilen yasal ve idari düzenlemeler neticesinde kayıt dışı istihdam oranında bir azalma yaşanmakla beraber, işgücü piyasasının karşılaştığı en önemli problemlerden biri olmayı sürdürmektedir (Şahin & Bayramoğlu, 2018: 223).

Dünya Bankası (2010)’nın belirttiği gibi, kayıt dışılık günlük yaşamın bir parçasıdır ve Türkiye'de formaliteyle iç içe geçmiştir. Herkesin bir şekilde kayıt dışılıkla meşgul olduğuna dair bir inanç var. Benzer şekilde, diğer bir yaygın inanış, kamu hizmetlerinin düşük kalitede alınması ve bu nedenle alınan hizmetin bedelinin zaten ödenmiş olmasıdır (Dünya Bankası, 2010). 1970'lerden beri göze çarpan enflasyon olgusu (Temmuz 2020’de % 11,39) ve yüksek işsizlik oranı (Mayıs 2020’de % 12,9) Türkiye ekonomisini kayıt dışı istihdama zorlamaktadır

(SBB, 2020; AA, 2020). Öte yandan, kayıt dışı istihdamın yoğun olduğu sektörler Türkiye ekonomisinde güçlü olan sektörlerdir. 2020 yılında istihdam edilenlerin % 20,4'ü tarımda istihdam edilirken, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Hanehalkı İşgücü Anketi'ne (HİA) göre sanayi, inşaat, hizmet sektörleri ve diğer sektörlerde toplam %41,4 olarak gerçekleşmiştir (Mayıs 2020) (TÜİK, 2020). Ayrıca, Sosyal Güvenlik Kurumu'na bildirimde bulunmadan istihdam edilebilecek Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ), TÜİK KOBİ İstatistiklerine göre 2020 yılında toplam işletme sayısının % 99,7'sini, istihdamın ise % 77,5'ini oluşturmuştur. Bu temel göstergelere ek olarak, artan nüfus ve gelir eşitsizliği Türkiye'de kayıt dışı istihdamın varlığına ilişkin ipuçları vermektedir (TEPAV, 2020).
Kayıt dışı istihdam seviyesi uzun süredir düşmekle birlikte Türkiye'de hala çok yüksektir. TÜİK HİA verilerine göre 2018 yılında asıl işe ilişkin sosyal güvencesi olmadan çalışanların oranı % 33,4 olarak gerçekleşmiştir. Tarım dışı sektörde ise kayıt dışı istihdam oranı % 22,3 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 1. Türkiye'de Kayıt Dışı İstihdam Sayıları ve Oranları (2003 - 2019)

Yıllar	Tarım	Tarım Dışı	Sanayi	Hizmet	İnşaat	Genel
2003	91,15	31,55	36,43	29	-	51,75
2004	89,9	33,83	37,28	31,96	-	50,14
2005	88,22	34,32	38,11	32,27	-	48,17
2006	87,77	34,06	38,12	31,88	-	46,97
2007	88,14	32,34	35,51	30,63	-	45,44
2008	87,84	29,76	31,61	28,77	-	43,5
2009	85,84	30,08	33,43	28,4	-	43,84
2010	85,47	29,06	32,68	27,11	-	43,25
2011	83,85	27,76	31,5	25,71	-	42,05
2012	83,61	24,51	27,89	22,73	-	39,02
2013	83,28	22,4	25,23	20,9	-	36,75
2014	82,27	22,32	20,26	21,09	36,61	34,97
2015	81,16	21,23	19,13	20,05	35,58	33,57
2016	82,09	21,72	20,2	20,35	35,76	33,49
2017	83,33	22,1	20,03	20,95	35,8	33,97
2018	82,73	22,28	20,29	21,46	34,39	33,42
2019	86,62	22,96	20,03	22,55	37,74	34,52

Kaynak: SGK, Kayıtdışı İstihdam Oranı, 2003-2019, Erişim: 12.07.2020, www.sgk.gov.tr/

Basitçe Tablo 1'e odaklanarak, kayıt dışı çalışanların sayısında güçlü bir değişim olmadığı ve kayıt dışı istihdam oranındaki düşüşün istihdam edilen kişi sayısındaki artıştan kaynaklandığı sonucuna varılabilir. Öte yandan Dünya Bankası (2010) kayıt dışı çalışmadaki azalmayı tarımdan kopuşla ilişkilendirmektedir.

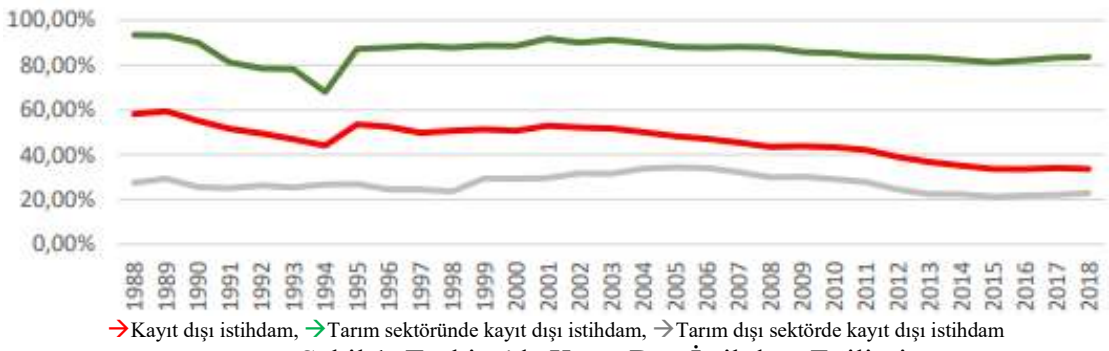

Şekil 1. Türkiye'de Kayıt Dışı İstihdam Eğilimi
Kaynak: TÜİK, (2020). İşgücü İstatistikleri, Erişim: 17.07.2020, www.tuik.gov.tr/

Türkiye'de Kayıt Dışı İstihdamın Özellikleri

Türkiye'de kayıt dışı istihdama mikro belirleyiciler açısından odaklanıldığında, çalışanların ve iş yerlerinin bazı özelliklerinin kritik olduğu görülmektedir. Bu, Türkiye'deki kayıt dışı istihdamın özelliklerine ilişkin önemli bilgiler sağlamakta ve olguyu çeşitli yönlerden dünyanın geri kalanıyla karşılaştırma fırsatı vermektedir. Bu bağlamda, kayıt dışı istihdamın mikro belirleyicileri açısından Türkiye'nin mevcut durumu, küresel durum dikkate alınarak kısaca aşağıda verilmiştir.

Cinsiyet

Kadın ve erkekler arasındaki kayıt dışı istihdam oranındaki farklılıklar dünya genelinde çarpıcı biçimde değişmektedir. Küresel kayıt dışı istihdam oranı kadınlarda (%58,1) erkeklerden (%63) daha düşük olsa da, bu oran düşük ve düşük-orta gelirli ülkelerde kadınlarda daha yüksektir. Yani Sahra altı, Güney Asya ve Latin Amerika ülkelerinin çoğunda işsizlik oranları kadınlarda erkeklerden daha yüksektir. Kadınların kayıt dışı istihdama katılımının genellikle en kötü biçimlerde görüldüğü de unutulmamalıdır (ILO, 2018).

Türkiye örneğine bir göz atıldığında, erkeklere atfedilen temel ekmek kazanma rolünün yerel işgücü piyasasında cinsiyet eşitsizliğini yaratan önemli bir faktör olduğu açıkça görülmektedir. Geleneksel sosyal güvenlik sistemi bile, kadınların pasif yararlanıcılar olduğu ataerkil bir aile modeline dayalı olarak oluşturulmuştur. Ancak son dönemde yapılan reformlar, faydaların kişiselleştirilmesini sağlarken daha cinsiyetsiz bir sistem oluşturmaya başlamıştır (Kılıç, 2008). TÜİK verilerine göre, bu anlayış biçiminin 2019 yılında Türkiye'de kadınların kayıt dışı istihdam oranının (%47) erkeklerin oranından (% 32) önemli ölçüde daha yüksek gerçekleşmesine neden olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle tarım sektöründe kadınların önemli bir kısmı kayıtsız (% 94) çalışmaktadır (TÜİK, 2020).

Yaş

Kayda alınmayan çalışanlar bugün gelişmişlik düzeyi fark etmeksizin, hemen hemen tüm ülkeler için ortak bir sorundur. Kayda alınmayan ve kayıt dışı kalmış her birey, hem bölge hem ülke hem de küresel bazda bir ekonomik kayıptır. Kayıt dışı istihdam her bölge için farklı dinamiklere neden olsa da bu istihdam türünün farklı yaş gruplarında görünüşü aynı değildir. Aşağıda şekil 2'de farklı bölgelere ait belirli yaş gruplarının kayıt dışı istihdam miktarları görülmektedir.

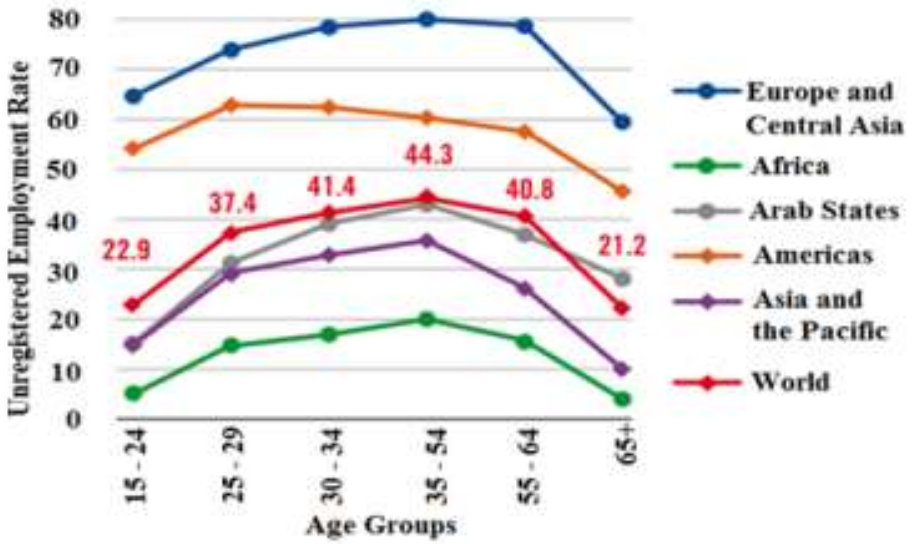

Şekil 2. Farklı Yaş Gruplarına Göre Küresel Kayıtlı İstihdam Oranları
Kaynak: ILO, 2018

Kayıt dışı istihdam, daha yaşlı ve genç yaş grupları için daha yaygındır. Şekil 2'ye göre, 15-24 yaş aralığındaki kişilerin yalnızca% 22,9'u ve 65 yaş üstü kişilerin% 21,2'si Dünya genelinde kayıtlı çalışıyor. Gelişmiş ülkelere sahip gelişmekte olan ve gelişmekte olan ülkeler için model benzer olsa da, aynı gruplar için oran farkı açıkça gelişmiş ülkeler lehinedir.
Küresel örnekle paralel olarak, yaş gruplarına göre kayıt dışı istihdam oranını yansıtan Şekil 3'teki histogram, iki modun en düşük ve en yüksek yaş gruplarında olduğu Türkiye'de iki modlu yani U-biçimlidir.

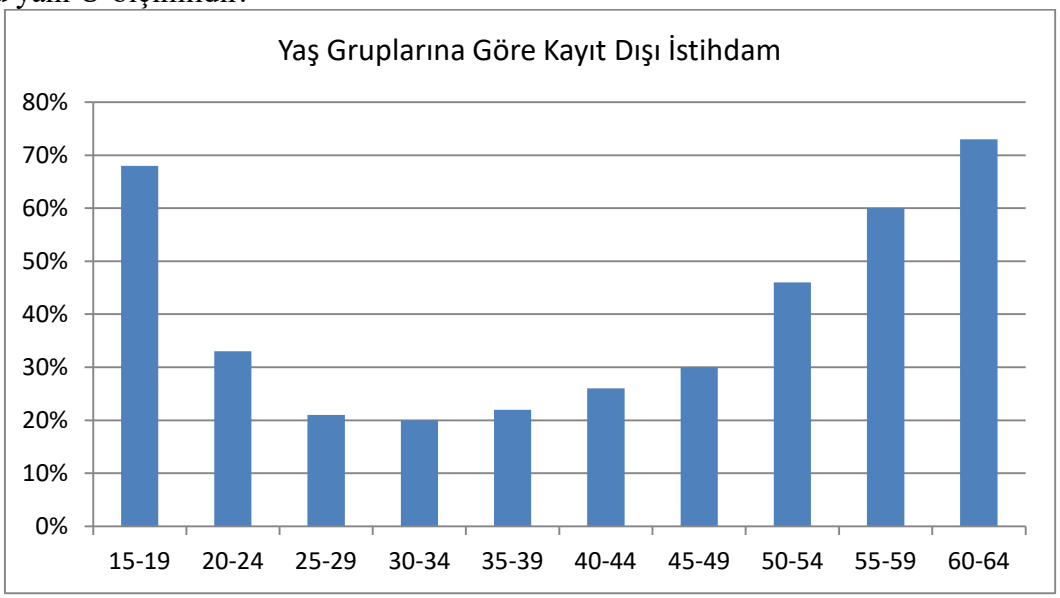

Şekil 3. Farklı Yaş Gruplarına Göre Kayıt Dışı İstihdam Oranlarının Histogramı
Kaynak: TÜİK, 2020

Emeklilik sisteminden yararlanan en yaşlı yaş grubunun, yüksek kayıt dışı istihdam oranlarıyla işgücü piyasasına yönelmeyi tercih ettiği ve böylece emekli olduktan sonra daha iyi ve daha kolay bir yaşam sürdürdüğü söylenebilir. Grafiğin diğer ucundaki en erken yaş

grubunda kayıt dışı istihdam oldukça yüksektir. Üstelik bu gruptaki kayıt dışılık oranı, kendisine yakın yaş grubunun oldukça üzerindedir. Sosyal güvenlik korumasında ebeveynlerine bağımlı olmanın rahatlığı ve esnek çalışma yöntemlerine yönelme gibi faktörler bu durumda etkili olmaktadır ((Eatock, 2015; Demirbilek & Öktem-Özgür, 2017).

Eğitim Durumu

ILO (2018)'nun belirttiği gibi, eğitimsel kazanım kayıt dışı istihdam açısından önemlidir. Küresel olarak, eğitim seviyesi ve kayıt dışı istihdam ters orantılıdır. Daha düşük eğitime sahip bir kişinin kayıt dışı çalışma olasılığı daha yüksektir. Şekil 4'te görülebileceği gibi bu ilişki gelişmiş ülkeler için değil, aynı zamanda gelişmekte olan ve gelişmekte olan ülkeler için değil geçerlidir.

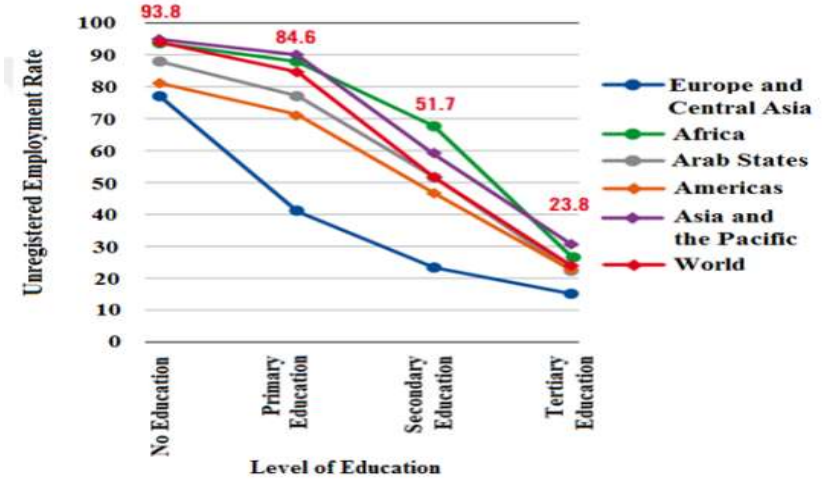

Şekil 4. Farklı Eğitim Düzeylerine Göre Küresel Kayıtlı İstihdam Oranları (ILO, 2018)

ILO (2018)'nun araştırması doğrultusunda, kayıt dışı istihdam oranı Türkiye'deki eğitim düzeyine göre incelendiğinde de bu örüntü gözlemlenebilmektedir. Eğitim seviyesi yükseldikçe kayıt dışı istihdam oranı azalmaktadır. Bu, eğitimli grupların daha yüksek sosyal güvenlik bilinci ve yaptıkları işin özellikleri ile ilişkilendirilebilir (ILO, 2018).

Medeni hal

Sosyal güvenlik sisteminin mülkiyetinin kişilere eşleri üzerinden fayda sağlaması düşünüldüğünde, medeni durumun kişinin kayıt dışı çalışma eğiliminde bir faktör olduğu sonucuna varılabilir. Ayrıca aile sahibi olma sorumluluğu, insanların kayıt dışılığa karşı tutumlarını değiştirebilir. İner (2019) çalışması kapsamında farklı medeni durumlara sahip kişilerin kayıt dışı istihdam oranlarını 2017 yılı TÜİK mikro verilerine göre hesaplamıştır. Bu çalışmaya göre hiç evlenmemiş, evlenmemiş ve boşanmış olanların kayıt dışı istihdam oranları sırasıyla% 31,6, % 34,3 ve% 28,9'dur. Öte yandan dullar için bu oran % 75,7'ye çıkmaktadır.

Sektör

Kayıt dışı istihdam, dünyada tarım sektöründe önemli ölçüde daha yaygındır. Dünya genelince tarım sektöründe kayıt dışı istihdam %93,6, ruhsatlı olmayan işletmelerde %57,2 ve sanayi ve hizmet sektöründe %47,2 oranlarında gerçekleşmektedir (ILO, 2018). Türkiye'de sektörlere göre istihdam düşünüldüğünde, tarım da kayıt dışı istihdamın (2018 yılında yaklaşık % 83) ana kaynağıdır. Öte yandan, imalat (% 20) ve hizmet (% 21) sektörlerindeki

kayıt dışı istihdamın payı birbirine çok yakınken, inşaat sektöründe her üç çalışandan biri (% 36) kayıtsız olarak çalışmaktadır (TÜİK, 2020).

Çalışan Sayısı
Farklı denetlenebilirlik, profesyonellik ve kurumsallık düzeyine bağlı olarak işsizlik oranı küçük ve orta ölçekli işletmelerde daha yaygındır (Güloğlu, 2005; Sarılı, 2004; İner, 2019). Her ne kadar kayıt dışı istihdam oranları küçük ve orta ölçekli işletmelerde daha yüksek olsa da birçok gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkede büyük firmalar da sık sık kayıt dışı istihdama yönelebilmektedir.

Çalışma durumu
İstihdam durumu, kayıt dışı istihdam üzerinde bir diğer önemli mikro faktör belirleyicidir (ILO, 2018).

İstihdam türü
Yarı zamanlı işverenler kayıt dışı istihdama daha meyillidir. Dünyada 20 saatin altında çalışanların %78,7'si, 35 saatin altında çalışanların %75,1'i ve haftada 35 saatin üzerinde çalışanların %56,5'i kayıt dışı çalışmaktadır (ILO, 2018). Benzer şekilde, tam zamanlı ve yarı zamanlı çalışanlar arasında %28,4 ve %81,6 kayıt dışı istihdam oranları, Türkiye'de sırasıyla sosyal güvenlik yardımlarından yoksun bırakma açısından önemli bir fark olduğunu göstermektedir.

Bölge
Türkiye'de kayıt dışı istihdam bölgesel farklılıklar göstermektedir (Güloğlu, 2005; Levent ve ark., 2004). Özellikle eğitim düzeyi düşük olan bölgelerde kayıt dışı istihdamın yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bunun yanında mevsimlik işçiliğin ön planda olduğu bölgelerde de kayıt dışı istihdam düzeyi yüksektir (Daştan & Mola, 2020).

Türkiye'de Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele
Türkiye'de kayıt dışı istihdamla mücadele edecek tek bir merci bulunmamaktadır. Ancak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) bu alandaki en önemli kurumlardır. Pek çok alanda çeşitli yönleri olan olguyla mücadele için çok çeşitli devlet kurumlarının ve hatta özel kurumların yakın işbirliğine ihtiyaç vardır. Kayıt dışı istihdamla mücadele etmek için Türkiye, farklı kolaylaştırma biçimleriyle uğraşırken tamamen caydırıcı yaklaşımlardan uzak durmaktadır. Ancak bu alanda alınan önlemlerin çoğu hala geleneksel formlarda yapılmaktadır.
2007-2019 yılları arasında alınan başlıca önlemler arasında SGK'nın faaliyete geçirilmesinden bahsedilebilir. 2007 yılında Devlet Memurları Emekli Sandığı, özel sektörde çalışanlar için SGK ve çiftçi ve serbest meslek sahipleri için Bağ-Kur gibi Türk Emeklilik Sistemi tarafları SGK çatısı altında toplandı. Daha sonra 5510 sayılı Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, kayıt dışı istihdamla mücadeleye ilişkin hükümler de dahil olmak üzere 2008 yılında yürürlüğe girmiştir. Örneğin Sosyal Güvenlik ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 8. maddesinin 6. fıkrasına göre ticari bankalar ve kamu idareleri, SGK ile işbirliği yapmak, vatandaş ve müvekkillerinin siciline ilişkin bilgileri SGK'ya toplamakla ve kayıt dışı istihdamın gözlemlenmesi halinde ise SGK'ya bildirilmekle yükümlüdürler.
Denetim mekanizması risk temelli bir bakış açısıyla uygulanmakta ve ilgili kurumlar arası işbirliği güçlendirilirken kayıt dışı istihdam nedeniyle idari para cezası daha caydırıcı olacak şekilde artırılmaktadır. Ayrıca illerde etkinliğin artırılması amacıyla Sosyal Güvenlik Kurumu il müdürlüklerinde görev yapmak üzere Sosyal Güvenlik Denetçileri istihdam edilmiştir. 2008

yılında faaliyete geçen yardım hattı (ALO 170), kayıt dışı istihdamı ilgili devlet kurumlarına bildirme fırsatı sunmaktadır. Meslek kuruluşlarına ve vergi dairelerine faaliyetlerinden dolayı kayıt yaptıran kendi hesabına çalışanlar ile ilgili olarak meslek kuruluşları ve vergi daireleri için SGK'ya bildirim yapılması zorunludur.
"Bankalar Aracılığıyla Ücret, Prim ve Her Türlü Ücretin Ödenmesine İlişkin Yönetmelik" 2008 yılında yürürlüğe girmiş ve 10'dan fazla işçi çalıştıran işletmelerin işverenlerini çalışanlara bankalar aracılığıyla ödeme yapmak zorunda bırakmıştır. Yaşlılık sigortasından yararlanma şartları revize edilerek 28'inci maddeye göre asgari çalışma günü şartı önemli ölçüde artırılmıştır. Buna göre, önceki erken emeklilik hakkı ortadan kalkmıştır. Bunun kayıtsız istihdama yansıması beklenmektedir çünkü erken emekliler, emekli oldukları işten sosyal güvenlik haklarını zaten kazandıkları için SGK'ya bildirimde bulunmaksızın çalışma eğiliminde olabilirler. Kayıt dışı istihdam alanında "uyum sağlama yaklaşımı" doğrultusunda kamuoyunun bilinçlendirilmesi için çeşitli projeler, kampanyalar, etkinlikler, seminerler, toplantılar, çalıştaylar vb. hayata geçirilmiştir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı da dahil olmak üzere çeşitli devlet kurumları ile iş birliği içerisinde öğrenci, asker, sosyal yardım faydalanıcılarına vb. sosyal güvenlikle ilgili eğitimler verilmiştir.

SONUÇ

Kayıt dışı istihdam kayıt dışı ekonomi içerisinde üzerinde en fazla durulan konular arasında yer almaktadır. Bunun temelinde yatan nedenlerin başında özellikle gelişmekte olan ülkelerde farklı nedenlerden dolayı kayıt dışı istihdamın oldukça yaygın olması yatmaktadır. Kayıt dışı istihdam ile çalışma hayatına katılan bireyler ekonomik kazanç sağladıkları için kayıt dışı istihdamın çalışanlara bazı faydaları bulunmaktadır. Ancak kayıt dışı istihdam uzun vadede başka sosyal güvenlik kurumları olmak üzere ülke ekonomisi açısından birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerde kayıt dışı istihdamın görünümü ve kayıt dışı istihdama neden olan unsurların ele alındığı çalışmaların yaygınlaştığı görülmektedir. Yapılan bu çalışmada da Türkiye'de kayıt dışı istihdamın mevcut görünümünün incelenmesi amaçlanmış, son açıklanan TÜİK verilerine göre Türkiye'de sosyal güvencesi olmadan çalışan birey oranının %33.4 düzeyinde olduğu, tarım sektörü dışında kalan sektörlerde bu oranın %22.3 düzeyinde olduğu görülmektedir.
Demografik değişkenler kayıt dışı istihdam üzerinde önemli bir belirleyicidir. Cinsiyet değişkenine göre ele alındığı zaman yurt dışında yapılan çalışmalarda kadın ve erkeklerde kayıt dışı istihdam oranlarının birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Türkiye örneğinde ele alındığı zaman kadınlarda kayıt dışı istihdamın %47 olduğu, erkeklerde ise kayıt dışı istihdama katılımın %32 düzeyinde bulunduğu görülmektedir. Bu kapsamda cinsiyet değişkenine göre ele alındığı zaman Türkiye'de kadınlarda kayıt dışı istihdama katılım düzeyini erkek çalışanlardan daha yüksek olduğu söylenebilir. Yaş grubu değişkenine göre ele alındığı zaman ise özellikle ileri yaş grubunda yer alan bireylerde kayıt dışı istihdama katılım düzeyinin genç bireylerden daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Bunun temelinde yatan nedenlerin başında yaşlı bireylerin büyük bir bölümünün emekli olmasının ve emekli maaşının yanında kayıt dışı ek gelir elde etmelerinin yattığı düşünülebilir.
Eğitim düzeyi değişkenine göre ele alındığı zaman diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de eğitim düzeyi kayıt dışı istihdama katılımı etkilemektedir. Bu konuda yapılan çalışmalarda eğitim düzeyi ile kayıt dışı istihdam oranı arasında negatif yönde bir ilişki olduğu, bu kapsamda eğitim düzeyi yüksek toplumlarda kayıt dışı istihdamın düşük düzeyde olduğu belirtilmektedir. Bunun temelinde yatan nedenlerin başında ise eğitim düzeyi yüksek olan çalışanların sosyal güvenlik konusundaki bilgi düzeylerinin yüksek olmasının yattığı ifade edilmektedir.

Kayıt dışı istihdama neden olan unsurlar arasında medeni durum değişkenine önemli bir yer tutmaktadır. Farklı ülkelerde yapılan araştırma bulgularında olduğu gibi Türkiye'de yapılan çalışmalarda da kayıt dışı istihdama katılımın medeni durum değişkenine göre bazı farklılıklar gösterdiği göze çarpmaktadır. Son açıklanan TÜİK verilerine göre dul bireylerin kayıt dışı istihdama katılım oranlarının %75.7 olduğu, hiç evlenmemiş, evlenmemiş ve boşanmış olanların kayıt dışı istihdam oranlarının sırasıyla % 31.6, %34.3 ve% 28.9 olduğu rapor edilmiştir.

Çalışılan sektör de kayıt dışı istihdam üzerinde önemli bir belirleyicidir. Bunun temelinde yatan nedenlerin başında sektörlerin işgücü gereksinimlerinin birbirinden farklı olması yatmaktadır. Türkiye'de kayıt dışı istihdamın sektörel dağılımına ilişkin bilgiler değerlendirildiği zaman, kayıt dışı istihdamın imalat sektöründe %20, hizmet sektöründe %21 ve inşaat sektöründe %36 düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Türkiye'de kayıt dışı istihdam oranının imalat ve hizmet sektörlerinde benzer düzeylerde olduğu, buna karşılık en yüksek kayıt dışı istihdam oranının inşaat sektöründe görüldüğü göze çarpmaktadır.

İşgücüne katılım biçimi açısından ele alındığı zaman yarı zamanlı istihdama katılım ile tam zamanla istihdama katılım düzeyinin kayıt dışı istihdam üzerinde de önemli bir belirleyici olduğu görülmektedir. Tam zamanlı çalışanlarda kayıt dışı istihdama katılımın düşük olduğu, yarı zamanlı çalışanlarda ise kayıt dışı istihdamın oldukça yüksek olduğu bilinmektedir. Türkiye'de bu konuda TÜİK tarafından yayınlanan son raporlarda tam zamanlı çalışanlarda kayıt dışı istihdamın %28.4 düzeyinde olduğu, yarı zamanlı çalışanlarda ise kayıt dışı istihdama katılımın %81.6 gibi ciddi bir orana sahip olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, gelişmekte olan birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de kayıt dışı istihdam oranı oldukça yüksektir. Kayıt dışı istihdamın görünümüne ilişkin bilgiler değerlendirildiği zaman çalışılan sektör, çalışma bölgesi ve bazı sosyo-demografik değişkenlerin kayıt dışı istihdam üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Kayıt dışı istihdam uzun vadede ülke ekonomisine ve sosyal güvenlik sistemine zarar verdiği için Türkiye'de kayıt dışı istihdamı önlemeye yönelik uygulamaların arttırılması gerektiği söylenebilir.

KAYNAKLAR

AA. (2020). *Enflasyon rakamları açıklandı*. (Deniz Çiçek Palabıyık, Merve Özlem Çakır, Enes Duran, Arife Yıldız Ünal), 03.06.2020, Erişim: 22.08.2020, www.aa.com.tr

Barro, R. J. (2008) Inequality and growth revisited, working papers on regional economic ıntegration 11, *Asian Development Bank.*

Ceyhan, E.E. (2018). *Kayıt dışı istihdam sorununa işverenlerin sektörel bakış açısı: Isparta İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye'de gelir eşitsizliği ve yoksulluk, sosyal siyaset konferansları, Sayı: 59(2), 89–132.

Dam, M.M., Ertekin, S., Kızılca, N., (2018). Türkiye'de kayıt dışı istihdamın boyutu: Ekonometrik bir analiz. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergis*i, 33(1), 293-318.

Daştan, H., & Mola, H. (2020). Türkiye'de kayıt dışı istihdama etki eden mikro faktörlerin analizi bölgeler arası bir karşılaştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 34*(3), 789-808.

Demirbilek, T., & Öktem Özgür, A. (2017). Gümüş ekonomi ve aktif yaşlanma bağlamında yaşlı istihdamı. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi (YSAD*), 10(1), 14-28.

Eatock, D. (2015). The silver economy opportunities from ageing. briefing, *European Parliamentary Research Service.*

European Commission (2007). Communıcatıon from the commıssıon to the councıl, the european parlıament, the european economıc and socıal commıttee and the commıttee of the regıons, stepping up the fight against undeclared work , 24.10.2007, *Brussels.*

Evcim, N., Güneş, S., & Karaalp-Orhan, H. S. (2019a). Yoksulluk ve ekonomik göstergeler arasındaki ilişki: Mena Bölgesi analizi, *PAÜ SBED*, 36, 291-310.

Evcim, N., Güneş, S., & Orhan, H.S.K. (2019). Yoksulluk, Eşitsizlik ve büyüme arasındaki ilişki: Türkiye düzey-1 örneği, 17, 145-164

Frey, B.S., & Weck-Hanneman, H.(1984). The hidden economy as an unobserved variable, *European Economic Review,* 26(1), 33-53.

Gül-Aydın, E. G. (2013). Türkiye'de kayıtdışı istihdam konusu üzerine teorik ve ampirik bir çalışma. *In the International Conference on Eurasian Economies,* 783-790.

Güloğlu T. (2005). The realty of informal emoployment in Turkey, international program visiting fellow working papers, *Cornell University.*

Gürsel, S., & Durmaz, M. (2014). Kayıtdışı istihdam sekiz yılda azaldı, 29 Ağustos 2014, *BETAM Araştırma Notu*, 14/ 171.

ILO (2002). Decent work and the informal economy sixth item on the agenda, *International Labour Conference 90th Session 2002*, Geneva.

ILO (2013). Labour ınspection and undeclared work in the EU. *Working paper,* 21 August 2013, Erişim: 24.08.2020, www.ilo.org

ILO (2018). Women and men in the ınformal economy: A statistical picture, *International Labour Office*, Geneva.

ILO (2018). Women and men in the ınformal economy: a statistical picture (third edition). *International Labour Office*, Geneva.

ILO, (1952). C102 - Social security (minimum standards) convention, 1952 (No. 102), *International Labour Organisation,* Erişim: 07.08.2020, www.ilo.org

İnal, H. (2019). *Kayıt dışı istihdam ve ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

İner, M. (2019). *Mıcro-level analysıs of unregıstered employment ın Turkey wıth group comparısons*. Middle East Technical University, Master of Science in Statistics Department, Msc. Thesis, Ankara.

İpek, M., (2014). Kayıt dışı istihdamda küresel etkiler ve sosyal örüntüler, *Çalışma ve Toplum*, 1, 163-186.

Kalaycı, C., & Kalan, E. (2017). Türkiye'de kayıt dışı istihdamla mücadele politikalarının analizi, uluslararası ekonomi, *İşletme ve Politika Dergisi*, 1(1), 17-34.

Kaleli, E., & karaca, C. (2018). Türkiye'de kayıt dışı istihdama ilişkin çözüm önerileri, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 770(44), 769-792.

Karaca, C., & Kaleli, E. (2019). Türkiye'de kayıt dışı istihdama ilişkin çözüm önerileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *19*(44), 769-792.

Kamalıoğlu, N.Ç. (2014). *Kayıt dışı istihdam ve Türkiye'de uygulanan mücadele politikalarının değerlendirmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Karaca, C. (2016). *Türkiye'nin güncel ekonomik-mali sorunları ve politikaları*, Bursa: Ekin Yayınevi.

Karadeniz, O. (2012). Dünya'da ve Türkiye'de iş kazaları ve meslek hastalıkları ve sosyal koruma yetersizliği. *Çalışma ve Toplum,* 3, 15-75.

Karaarslan, E. (2010). Kayıt dışı istihdam ve neden olduğu mali kayıpların bütçe üzerindeki etkileri: Türkiye örneği. *Mali Hizmetler Derneği,* 7.

Kılıç, A. (2008). The gender dimension of social policy reform in Turkey: Towards equal citizenship?. *Social Policy & Administration*, 42(5), 487-503.

Kızılca, N. (2017). *Kayıt dışı istihdamın ekonomik boyutu*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Aydın.
Korkmaz, A. (2012). Türkiye'de kayıtdışı istihdam gerçeğine bir bakış. *Journal of Social Policy Conferences*, 45, 51-96 .
Levent, H. E., Taştı, E., & Sezer, D. (2004). İşgücü piyasasının katmanlı yapısı. Türkiye'de işgücü piyasasının kurumsal yapısı ve işsizlik. *Tüsiad, İstanbul,* 27-63.
Özatalay, C. (2006). Elmanın öteki yarısı enformal sektör işçileri, *TES-İŞ Dergisi*, 57-62.
Mahiroğulları, A. (2017). Türkiye'de kayıtdışı istihdam ve önlemeye yönelik stratejiler. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, *22*(2).
Okuyan, M.E. (2018). *Kayıt dışı istihdamla mücadelede sosyal güvenlik prim teşviklerinin etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
Sarıca, A.O. (2006). *Kayıt dışı istihdam ve mücadele yöntemleri*. Planlama Uzmanlığı Tezi, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Yıllık Programlar ve Konjonktür Değerlendirme Genel Müdürlüğü, Ankara**.**
Sarılı, M. A. (2004). Türkiye'de kayıt dışı ekonominin boyutları, nedenleri, etkileri ve alınması gereken tedbirler. *Bankacılar Dergisi*, 41, 32-50.
SBB, (2020). *İstihdam*. Strateji Bütçe Başkanlığı, Erişim: 22.08.2020, www.sbb.gov.tr/
SBB, (2019). *Temel Ekonomik Göstergeler*. Strateji Daire Başkanlığı, erişim: 17.07.2020, http://www.sbb.gov.tr/
SGK, (2020). *Kayıtdışı İstihdam Oranı.* 2003-2019, Erişim: 12.07.2020, www.sgk.gov.tr/
Şahin, Ü. M., & Bayramoğlu, Ü. G. (2018). Kayıt dışı istihdam nedenlerine ilişkin niteliksel bir analiz: çorum ilinde kayıt dışı istihdam nedenleri hakkında işveren, işçi ve kamu görüşlerin değerlendirilmesi. *Is, Guc: The Journal of Industrial Relations & Human Resources*, *20*.
Şenses, F. (2009). *Küreselleşmenin öteki yüzü yoksulluk*, İstanbul: İletişim Yayıncılık.
TEPAV, (2020). TEPAV istihdam izleme bülteni, *TEPAV*, 92.
TÜİK, (2019). *İşgücü istatistikleri*. Türkiye İstatistik Kurumu, Erişim: 24.06.2020, http://www.tuik.gov.tr
TÜİK, (2020). İşgücü istatistikleri. Erişim: 17.07.2020, www.tuik.gov.tr/
Türk, T., & Ünlü, H. (2016). Yoksullukla mücadele politikaları: 2000 sonrası Türkiye örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 7(14), 92-104.
World Bank. (2010). *Turkey country economic memorandum – informality: Causes, consequences, policies*. World Bank, Washington DC.

EXTENDED ABSTRACT

The informal economy is generally expressed as all kinds of economic activities that are independent of the control and knowledge of public authorities. Informal economy in working life draws attention as employing workers who do not comply with social security laws (Kızılca, 2017). Informal employment is that people are not in a position to have working conditions appropriate to the dignity of the individual, deprived of the rights granted in the context of labor law (job security, death pension, overtime wage, minimum age limit, etc.) are the situations where the budget to be paid to the public institutions in question is not paid at all or incompletely. In other words, those who work informally due to many reasons and supply labor under working conditions to be suitable for human dignity affect the country's economy negatively. It is necessary to focus on and examine why these people approve of informal work. If concurrent activities are not carried out regarding the reasons of informal

employment, identified in the short term and taking necessary measures, this issue will continue to be on the agenda of the country (Ceyhan, 2018).

Informal employment is among the most emphasized issues in the informal economy. One of the main reasons behind this is that informal employment is quite common especially in developing countries due to different reasons. Informal employment has some benefits for employees, as individuals participating in working life through informal employment earn economic gain. However, informal employment brings many problems in terms of the country's economy, including other social security institutions in the long run. For this reason, it is seen that studies dealing with the outlook of informal employment and the factors causing informal employment in developing countries are becoming widespread. In this study conducted was aimed to investigate the current view of informal employment in Turkey, ıt was seen that the latest announced according to TSI data at the level of 33.4% of the individuals working rate without any social security in Turkey and this rate is 22.3% in sectors other than the agricultural sector.

Demographic variables are an important determinant of informal employment. When ıt is handled according to the gender variable, it is seen that the rates of informal employment in women and men are different from each other in studies conducted abroad. When ıt is handled as example of Turkey, ıt is seen that informal employment is 47% for women, while participation in informal employment is 32% for men. In the context, when ıt is handled according to the gender variable, ıt is said that ınformal employment participation level of women in Turkey was higher than male employees. When ıt is handled according to the age group variable, ıt stands out that the level of participation in informal employment is higher for individuals in the older age group compared to young individuals. It can be considered that the main reasons behind this are the retirement of a large part of the elderly people and their unregistered additional income besides their pension.

When ıt is handled according to the level of education variable, the level of education affects participation in informal employment in Turkey as well as, like other countries. Studies on this subject indicate that there is a negative relationship between education level and the rate of informal employment, and within the scope, informal employment is low in societies with high education levels. It is stated that the main reason behind this is the high level of knowledge about social security of employees with a high level of education.

Among the factors that cause informal employment, the marital status variable has an important place. Like the findings of research conducted in different countries, in studies conducted in Turkey as well, ıt stands out that participation in informal employment differs according to the marital status variable. According to the latest TSI data announced, it was reported that the participation rate of widows in informal employment was 75.7%, and informal employment rates of those who were never married, married and divorced were 31.6%, 34.3% and 28.9%, respectively.

The sector of work is also an important determinant of informal employment. One of the main reasons behind this is that the labor needs of the sectors are different from each other. When the information relating to on the sectorial distribution of informal employment in Turkey, it is observed that informal employment is in 20% of the manufacturing sector, in 36% of the service sector and in 21% of the construction industry. In this context, informal employment rate in Turkey is at similar levels in the manufacturing and service sectors, in contrast, it stands out as the highest rate of informal employment in the construction sector.

When it is handled in terms of the way of participation in the labor force, it is seen that level of participation in part-time employment and the level of participation in full-time employment are also important determinants on informal employment. It is known that participation in informal employment is low for full-time employees, while informal

employment is quite high for part-time employees. It was determined that in the latest report published by TSI on this issue in Turkey, full-time employees in informal employment level is at 28.4%, part-time employees have a serious rate of 81.6% in informal employment.
As a conclusion, informal employment rate in Turkey is very high like in many developing countries. When the information relating to the outlook of informal employment is evaluated, it is seen that the sector, working region and some socio-demographic variables are effective on informal employment. It can be said that practices for preventing informal employment in Turkey need to be increased since in long-run, informal employment is detrimental to the national economy and social security system.

Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi / Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos Cilt: 7 Sayı:2
Journal of International Multidisciplinary Academic Researches / May-June-July-August: 7 Issue: 2
2020
www.joimar.com

ORTA YAŞ BİREYLERDE YAŞLANMA KAYGILARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

AN INVESTIGATION OF AGING CONCERNS IN MIDDLE AGE INDIVIDUALS IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES

Hüseyin CERTEL[1], *Mustafa MEMİŞ[2]

[1]Süleyman Demirel Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Psikolojisi Bilim Dalı, Isparta, Türkiye, *ORCID ID: 000-0002-5120-7904*
[2]Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Psikolojisi Bilim Dalı, Isparta, Türkiye, *ORCID ID: 0000-0003-1811-5677*
e-mail: mustafamemis_69@hotmail.com

ÖZET
Her canlı gibi insan da doğar, büyür, yaşlanır ve ölür. Bu doğal bir yaşam döngüsüdür. Hayat boyu devam eden bu gelişim serüveninde insanların en büyük korkuları bu hayat döngüsünün son kısmını teşkil eden yaşlanma ve kaçınılmaz son olan ölümdür. Orta yaş döneminde bulunan ve yaşlılığa adım atmak üzere olan bireyler, yaşlılıkta karşılaşmaları muhtemel olan birtakım olumsuzluklar nedeniyle endişe ve korkularla yüzleşmeye başlarlar. Bu korkular, yetersiz bedensel yetiler nedeniyle olabileceği gibi, öz bakım ihtiyaçlarını karşılayamama, ihtiyaç anında çevresel yardımdan mahrum olma, destek bulamama, çevresel ve maddi sorunlardan kaynaklanabilmektedir. Bu çalışmada, yaşlılığın eşiğindeki bireylerin, önlerinde duran bu zorlu döneme dair endişe ve korkularının neler olabileceği araştırma sonuçlarına bağlı olarak işlenmeye çalışılmıştır.
Anahtar Kelimeler: Orta yaş, yaşlanma, yaşlılık, korku, kaygı

JEL KODU: I12

ABSTRACT
Like every living creature, human beings are born, grow up, grow old and die. This is a natural life cycle. In this life-long development adventure, the biggest fears of people are aging, which is the last part of this life cycle, and death, which is the inevitable end. Individuals in middle age and about to step into old age begin to face anxiety and fears due to some negativities that they may encounter in old age. These fears may be due to insufficient physical abilities, as well as not being able to meet self-care needs, being deprived of environmental assistance when needed, not being able to find support, and environmental and financial problems. In this study, the worries and fears of the individuals who are on the brink of old age about this difficult period are tried to be studied depending on the results of the research.
Key Words: Middle age, ageing, old age, fear, worry

JEL CODE: I12

GİRİŞ

Dünyada yaşlı nüfus oranı, artan uzun yaşam beklentisi ve azalan doğurganlık oranları nedeniyle (URL 1, 2020) hızlı bir artış eğilimi göstermektedir. 2015 yılında dünya nüfusunun % 8,5'i yani 617 milyon kişi 65 yaş üstü iken, aynı raporunda 2019 yılında dünya nüfusunun her 11 kişiden 1'inin yaşlı bireylerden (URL 2, 2020) oluşacak kadar yaşlılık oranının yükseldiğini, dünya nüfusunun 2050 yılında; % 21,2'sini 60 yaş üstü bireylerin, % 4,1'ini ise 80 yaş üstü bireylerin oluşturacağı; 2100 yılında ise bu oranların sırasıyla % 27,5 ve % 7,6 olacağı tahmin edildiği ifade edilmektedir (URL 3, 2020). Türkiye'de de yaşlı nüfus oranında benzer şekilde artış olacağı 2013 yılında % 7,7 olan 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfusun (URL 4, 2020) 2050 yılında % 26'ya çıkabileceği öngörülmektedir (URL 5, 2020). Gerek ülkemiz ve gerekse dünyada sağlık hizmetlerindeki iyileşme, yaşam kalitesindeki artış, beslenme ve gıda

konusundaki imkânların çokluğu yanında gıda çeşitliliğinin etkisiyle yükselen yaş ortalaması ve artan yaşlı nüfus, ortalama insan yaşam süresinin uzaması, insanlık için bir başarı gibi görüntü veriyor olsa da, ileri yaşlılık itibariyle insanlığın ve daha özelde yaşlılık çağına gelmiş bireylerin birtakım sorunlarla yüzleşecekleri gerçeğini unutmamak gerekir.
Her canlı gibi doğan, büyüyen, yaşlanıp ölen insanın, bu hayat serüveni içerisinde doğal olarak bir takım sorunlarla yüzleşmesi, bu sorunlardan dolayı endişe ve korkuya kapılması ve bu sorunların üstesinden gelmek için çarelere başvurması, çıkar yol araması olağan bir durumdur. Karşılaşılan sorunlar günlük hayattan, karşılıklı ilişkilerden kaynaklanacağı gibi bedensel sorunlardan, rahatsızlıklardan, ilerleyen yaşın getirmesinin muhtemel olduğu bir takım bedensel yeti kaybı ve eksikliklerden ya da ilerleyen yaşın getireceği güç kaybı nedeniyle ihtiyaçlarını gidermede yaşayacakları güçlüklerden kaynaklanabilir. Doğal olarak karşılaşılan ya da karşılaşılması olası olan bu güçlükler, birey ve birey psikolojisi üzerinde birtakım etkiler meydana getirecek, korku ve kaygı durumlarının ortaya çıkmasına neden olacaktır. Yüzleşilmesi kaçınılmaz olan, korku ve kaygılara neden olan bu sorunların daha çok, bireylerin bedensel yetilerinin zayıfladığı, öz bakım ihtiyaçlarını yerine getirmenin zorlaştığı ve bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için yardıma ihtiyaç duydukları, hastalıkların ve hastane ihtiyacının arttığı, çalışma, para kazanma durumunun zorlaştığı, modern çağın birçok alanı etkilemesi gerçeğine paralel olarak aile yapısını da etkilemesine bağlı gelişen çekirdek aile anlayışının yaygınlaşması neticesinde ya da hayat şartları gereği yetiştirdiği çocukları ihtiyaç anında yanında bulamadıkları, yalnızlıkla yüzleşmek zorunda kaldıkları, hatta bazen unutuldukları gerçeği yaşlılık döneminde zuhur eden problemlerdendir. Dolayısıyla bu dönemin getireceği zorluklara dair çevresel örneklerin de etkisiyle ortaya çıkan korku ve kaygıların, gelişim döneminin en zorlu evresi olan yaşlılık döneminin öncesi olarak nitelendirilebilecek olan ve orta yaş kabul edilen 50'li yaşlar ile söz konusu yaş üstü bireylerde yoğunluk kazanmaya başladığı görülmektedir. Bahsi geçen dönem bireylerine ait endişelerden bir diğeri de huzur evlerine yerleştirilme korkusudur. Her ne kadar toplumsal ihtiyaçlara yönelik elzem bir ihtiyacı karşılıyorsa da huzur evleri, yaşlılık dönemindeki kurumsallaşmayı temsil eden, yaşlılık dönemini aile ortamında geçiren bireylere nazaran ruhsal problemlerin, yalnızlık ve terk edilmişlik hissinin kuvvetli hissedilmesi yanında mevcut kurumsallaşmanın, aileyle beraber yaşayan kurumsallaşmamış yaşlılara nazaran topluma ve yönetimlere da ek maliyetler getirmesi (Amiri, 2018) nedeniyle de problem teşkil ettiği bir realitedir.

Korku, Kaygı, Yaşlanma ve Yaşlılık

Günlük yaşantınızda korku ve kaygı terimlerini çoğu zaman birbirinin yerine kullanılırız. Tanımlara bakıldığı zaman çoğu kez birbirinin yerine kullandığımız bu iki kavramın birbirinden farklı gibi gözüken fakat birbiri ile yakından ilişkili duygular olduklarını görürüz. Korku ve kaygı kavramlarını birer cümle ile tam olarak tarif etmek aslında zor bir durumdur. Ancak korkuyu, "tehlike düşüncesinin uyandırdığı duygusal bir reaksiyon" (Gençöz, 1998) ya da "aniden ortaya çıkıveren bir tehlikeye karşı gösterilen reaksiyon"(URL 6, 2020) şeklinde tanımlayabilmek mümkündür. Korku, beraberinde soluk beniz, terleme, titreme ve çarpıntı gibi bedensel tepkilerin de eşlik ettiği, kişilerde, 4-6 aylık bebeklik döneminden itibaren algılanmaya başlanan (URL 7, 2020) ve karşılaşılan tehlikelere bağlı olarak hayat boyu var olan, gelişme gösteren, bir duygu durumdur. Kaygı ise, psikiyatride "anksiyete" kavramı ile de ifade edilmekte olup, "kişinin bir uyaranla karşı karşıya kaldığında yaşadığı, bedensel, duygusal ve zihinsel değişimlerle kendini gösteren aşırı uyarılmışlık durumunu" veya "herhangi bir tehlikenin korkusunun yansıması olarak insanda ortaya çıkan tedirginlik ya da akıl dışı korku durumu" olarak tanımlanabilir (Budak, 2000). Korku, genellikle tehlike ile karşılaşılan anda meydana gelen duygusal tepki durumunu ifade ederken, kaygı ise genellikle

geleceğe dair, karşılaşılması muhtemel endişeleri ifade eder. Yüksek bir yere çıkan birisinin düşme tehlikesine karşı sergilediği endişe durumu korkuyu ifade ederken, toplum karşısında konuşma endişesi yaşayan birisinin ya da sınava girecek bir öğrencinin başarılı olup olamayacağına dair sergilediği endişe durumu, geleceğe dönük oluşu nedeniyle kaygı durumunu ifade etmektedir. Korkuların kaynağı net ve bellidir, çünkü korku duygusu birebir tehlike ile yüz yüze gelindiği anda somut tehlikeden zuhur eden duygu durumudur. Ancak kaygının kaynağı net değildir, somut bir tehlikeden bahsedilemez. Başka bir deyişle, kaygı nesnesiz olması nedeniyle korkudan farklıdır, korkunun insan ya da bir olay olsun nesnesi belli iken kaygının nesnesi belirsizdir (Manav, 2011). Kaygılar, olası ve net olmayan tehlikelerden dolayı zuhur eden endişelerin varlığı ile ortaya çıkarlar. Kaygı, insanın günlük davranışlarında en sık gözlemlenen bir hadiselerden birisidir. Herkeste değişik nedenlerden dolayı, değişik derecede kaygı vardır ve hiçbir kaygısı olmayan kimse hemen hemen yoktur (Cüceloğlu, 2000). Ancak kişilerde var olan kaygının derecesi önem arz eder. Çünkü kaygının derecesi, kaygıdan kaynaklanan bir takım davranış bozukluklarının temelini oluşturur.

Kavramlardan bir diğeri olan yaşlanma, "kronolojik, fizyolojik, sosyal ve psikolojik boyutları olan, doğumdan başlayarak ölüme kadar süren ve kaçınılmaz olan bir büyüme ve gelişme sürecini" (Saygılı, 2017) ifade ederken yaşlılık, ömür boyu gelişim dönemlerinden yetişkinlik ya da orta yaş olarak tabir edilen dönem sonrasını kapsıyor olup, yaşlılık sınırı olarak çoğu ülkede 65 yaş kronik yaşlılık başlangıcı kabul edilmektedir (Aslan & Hocaoğlu, 2017; Kowal & Dowd, 2001). Yaşlılık, fizyolojik değişimlerin yanında, bir anlamda da toplum tarafından tanımlanan ve oluşturulan bir kavramdır ve bu tanımlamanın oluşturulmasındaki sosyal etkenlerden birisi çalışan bireylerin emeklilik geleneğidir (Wiles, 1987). Toplumsal gelenek ve hâkim anlayışa göre emekli olan bir birey artık yaşlanmış kabul edilir. Yaşlılık döneminin de kendi içerisinde, genç yaşlılık (65-74), orta yaşlılık (75-84), ileri yaşlılık (85 ve sonrası) şeklinde tasnif edilebilmesi mümkündür. Dolayısıyla tasnifteki ileri yaş gruplarına yaklaşıldıkça yaşlılığın bireylere getirmesi muhtemel olan riskler artmakta, bireylerin bedensel aktivitelerin azalması, oluşan güç kaybı neticesinde kendine yetebilme ve kendi öz ihtiyaçlarını giderme potansiyeli de yaş ile orantılı olarak azalmaktadır.

"Yaşlanma", doğumdan ölüme kadar geçen tüm yaşam seyrini içeren bir kavram iken "yaşlılık", bu yaşam seyrinin son kısmını teşkil etmektedir. Ancak çoğu yerde yaşlanma ve yaşlılık kavramları birbirinin yerine kullanılan terimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğumla başlayan gelişim süreçlerinden birisi olan yaşlılık da diğer gelişim evreleri gibi dinamik bir yapıya sahip yani süreklilik arz eden bir dönemi ifade eder. Yaşlılık döneminin getirdiği belirtilerinin ortaya çıkışı, her bireyde farklı oranlarda ortaya çıktığı bireysel bir süreçtir (Küçük, 2016). Bireylerin sahip oldukları yaşam koşulları, iş hayatları, beslenme şekilleri, aldıkları sağlık hizmetleri ve bu hizmetlerin kalitesi gibi etkenler yaşlanma hızını ve bireylerde yaşlanma belirtilerinin ortaya çıkma süreçleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Aristotales "Rhethorik" adlı eserinde; "hastalık erken gelen bir yaşlılık, yaşlılık ise doğal bir hastalıktır" ifadesini kullanmakta ve yaşlılığı hayatın doğal akışının bir parçası, ancak beraberinde birtakım güçlükleri de getiren bir dönem olarak tarif etmektedir.

Canlı yaşamındaki doğal döngünün bir parçası olan yaşlılık, birçok zorluğu da beraberinde getiren bir dönemdir. Ortaya çıkan güçsüzlük ya da ihtiyaçlarını gidermekteki yetisel eksiklikler, bu dönemde kişi için hayatın zorlaşmasına ve dış yardım ve destek ihtiyacının ortaya çıkmasına neden olur. Bu durum tüm canlılarda olduğu gibi insan için de geçerli olan kaçınılmaz doğal bir dönemi ifade eder. Yaşın ilerlemesi ile beraber kalp, dolaşım, boşaltım, solunum ve bağışıklık sistemlerinin işlevlerinde sürekli bir gerileme meydana gelir. Bu gerilemenin derecesi, yukarıda da zikrettiğimiz gibi, kişinin yaşam şartları, kalitesi ve sağlık hizmeti almasına bağlı olarak normalden daha yavaş seyredebilir. Dolayısıyla yaşlılık dönemi, yaşam kalitesine bağlı olarak daha az sorunlu bir şekilde sürdürülebilir. Yani farklı etkenlere

bağlı olarak başarılı veya başarısız bir yaşlanma seyri ve akabinde yine başarılı ve başarısız bir yaşlılık dönemi geçirebilmek mümkündür. Ancak toplum içerisinde her bireyin, yaşlılığın karakteristik özelliklerine yüklediği anlam ve değer birbirinden farklıdır. Bir kısım bireyler yaşlılığı farklı deneyimlere açık bir dönem olarak görürken (De Freitas, Queiroz & De Suosa, 2010) bir kısmı ise zorluklarla ve hastalıklarla mücadele ya da malum sona hazırlık safhası olarak anlamlandırırlar.

Yaşlanma bireylerde, güç kaybı, takatsizlik, kemik yapısında ve vücut sistemlerinde zayıflama, derinin buruşması ve incelmesi, saçların dökülmesi ya da ağarması, yaşa bağlı olarak gelişen kamburlaşma, işitme ve görme zaafları gibi fizyolojik ve hücresel zayıflamarla kendini gösterir.

Yaşlanmayı, doğumdan itibaren geçen yaşlanmayı ifaden kronolojik yaşlanma, yaşamları boyunca bir takım olumsuz dış etmenlere, yıpratıcı olaylara ve hastalıklara maruz kalma neticesinde normal seyrinden daha fazla yıpranma ve yaşlanmayı ifade eden fizyolojik yaşlanma, yumurtanın döllenmesinden başlayıp yaşla birlikte bireyin geçirdiği fizyolojik, anatomik ve morfolojik değişimleri yani yaşam süresine bağlı olarak bireyin vücudunda meydana gelen değişimleri (M.E.B., 2011) ifade eden biyolojik yaşlanma, kişinin çalışma yaşamını sonlandırdıktan sonraki yaşam sürecini belirten (M.E.B., 2011), yaşlıların ekonomik koşullarının genelde yaşam koşullarını ve yaşam kalitesini doğrudan etkilemesi (Müftüler, 2018) sebebiyle ortaya çıkan maddi imkânlardaki kısıtlılık nedeniyle gerek beslenme ve gerekse sağlık imkânlarından ve sosyal imkânlardan gereği gibi yararlanamamayı ifade eden ekonomik yaşlanma, aktif çalışma hayatı içerisinde bulunulan dönemde bireyin çevresinde var olan sosyal çevre ve sosyal imkânların, aktif iş hayatının sona ermesi, sosyal destekle ayakta kalınan yaşlılık döneminde sosyal çevre ve arkadaş sayısının azalma göstermesi neticesinde ortaya çıkan yalnızlaşma, sosyal ortamlara katılamama ve arkadaş ortam ve sayısında azalması olarak ifade edilebilecek olan sosyal yaşlanma, ve gelişim sürecinde bireylerin deneyimlerinin artması ile birlikte meydana gelen davranış değişiklikleri ve davranışsal uyum yeteneğindeki yaşa bağlı olarak gelişen hassaslaşma, duygusallık, alınganlık, duygusal yıpranmışlık gibi ruhsal değişimleri ifade eden psikolojik yaşlanma şeklinde tiplere ayırabilmek mümkündür.

Yapılan bu çalışmada, yaşlılığın eşiğindeki bireyler olarak nitelendirilebilecek orta yaştaki kişilerin, bahsi geçen tüm yaşlanma tiplerine dair uzak ve yakın çevrede müşahede ettikleri yaşlı bireylerin olumlu-olumsuz hayat serüvenlerinin de etkisiyle, kaçınılmaz olan ve yaşlanma gerçeğiyle beraber gelen bir takım güçlüklerin neden olduğu ve bu dönemde karşılaşılması en muhtemel zorluklara yönelik kaygı ve korkularını içeren "Yaşlılık Kaygı Anket Formu" soruları çerçevesinde bu döneme dair ne gibi kaygı ve korkulara sahip oldukları ölçülmeye çalışılmıştır.

MATERYAL VE METOT

Çalışmanın bu bölümünde, çalışmanın problem ve amacı, yöntemi, ölçme araçları ve anketin uygulanması, kişisel bilgi formu, yaşlılık kaygı anket formu, araştırmanın evren ve örneklemi, katılımcılara ait bilgiler ve verilerin çözümlenmesi başlıkları altında araştırma hakkında gerekli olan bilgiler verilmiştir. Çalışmada, yaşlılığın eşiğinde yer alan bireyler olan orta yaştaki bireylerin ve yaşlılığa adım atmış bireylerin, yaşlılığa dair kaygı ve korkularının var olup olmadığı ve bu kaygıların demografik değişkenler ile etkileşimi ve etkileşim derecesi işlenmiştir. Çalışmanın literatür kısmında tarama yöntemi ile, konuyla ilgili dergi, makale, kitap ve konu ile ilgili verilerin ulaşılabileceği kurumlara ait internet sayfa verilerinden yararlanılmış, uygulama kısmında ise araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan ilgili anket formları uygulanmıştır.

Problem ve Amaç

Yaşamı boyunca kişilerin hayatına, hayata dair beklentilerine, endişe ve korkuların ortaya çıkmasına etki eden birçok etken mevcuttur. Bireylerin yaşam döngüsüne bağlı içerisinde belirli bir yaştan sonra ortaya çıkan endişe ve korkulardan birisi de doğal olarak yaşlanma, yaşlanmaya bağlı olarak ortaya çıkabilecek birtakım mağduriyetler, yaşlılıkla gelen bedensel yeti eksikliğine ve çevresindekilerden beklentilerinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğine, öz bakım ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamama yanında, bu ihtiyaçların karşılanması gerektiğinde gerekli yardımı bulabilme ya da bulamamaya, yalnız kalmaya vb konulara dair endişe ve korkulardır.

Yaşlılık öncesi gelişim evresi olan orta yaş bireylerin yaklaşmakta olan yaşlılığa yönelik korkuları nelerdir? Yaşlanmaya yönelik korkularla sosyo-demografik değişkenler arasında bir ilişki var mıdır? Çalışmamızda değişkenlere bağlı olarak gelişen yaşlılığın eşiği sayılabilecek orta yaş (yaşlılık öncesi) bireylerde var olan yaşlılık dönemine dair endişe ve korkular nelerdir? Bu endişeler demografik özelliklere göre farklılık göstermekte midir? Özellikle dindarlık ve dini bilgi düzeyi bireylerin yaşlılığa dair kaygılarını etkilemekte midir? Eğer etkiliyorsa ne yönde etki etmektedir? Sorularına dair cevap aranmıştır.

Yöntem

Bu araştırmamız, ülke genelinde, her bölgeden belirli illerde tesadüfi yöntem ile belirlenen orta yaş ve üzeri bireylere elektronik ortamda (online) ulaşılmak suretiyle, yaşlılık dönemine yönelik kaygılarının var olup olmadığı yanında var olan kaygı düzeylerinin çeşitli demografik değişkenlerle olan ilişkilerini ortaya çıkarmaya çalışan, "Evet-Hayır" şeklinde iki seçenekli cevap içeren sorulardan oluşan anket form ile uygulanan, tarama niteliğinde betimsel (survey) bir araştırmadır.

Araştırmamızın bağımlı değişkeni yaşlılığa yönelik ortaya çıkması muhtemel kaygılar; bağımsız değişkenleri ise cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni hal, ekonomik gelir düzeyi, sağlık düzeyi, çocuk sayısı, sosyal güvence, dini bilgi seviyesi ve dini açıdan deneklerin kendilerini nasıl tanımladıkları değişkenleri oluşturmaktadır.

Ölçme Araçları ve Anketin Uygulanması

Araştırmada 10 sorudan oluşan ve katılımcılara ait demografik değişkenlerin tespitine yönelik "Kişisel Bilgi Formu" ve yaşlılık dönemine yönelik kaygıları ölçmek maksadıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan ve uzman görüşü alınmış olan 16 sorudan müteşekkil "Yaşlılık Kaygı Anket Formu" uygulanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu:

"Kişisel Bilgi Formu"yla araştırmaya katılan deneklerin demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medenî hal, ekonomik gelir düzeyi, süreklilik arz eden rahatsızlıkların varlığı-yokluğu, çocuk sayısı, sosyal güvencenin var olup olmadığı, sahip olunan dini bilgi düzeyi ve katılımcıların kendilerini dindarlık açısından ne şekilde tanımladıkları) ile ilgili bilgiler toplanmıştır.

Yaşlılık Kaygı Anket Formu

Katılımcı bireylerin yaşlılık dönemine yönelik korku ve kaygılarını ölçmeye yönelik olarak, Hüseyin Certel ve Mustafa Memiş tarafından hazırlanmış olan 16 sorudan müteşekkil "Yaşlılık Kaygıları Anketi" uygulanmıştır. Anket soruları "Evet" ve "Hayır" şeklinde cevaplanmak suretiyle yaşlılığa yönelik korkularının var olup olmadığını beyan etmişlerdir.

Araştırma, 2020 yılı içerisinde, klasik anket yöntemi ve online anket uygulama yöntemi ile docs.google.com aracılığı hazırlanmış olup, ülke genelinde, bölgeleri temsilen değişik illerde

ankete gönüllü katılım sağlayabilecek deneklere mail ve sosyal medya yolu ile ulaştırılıp, online geri dönüş alınmak suretiyle gerçekleştirilmiştir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini ülke genelini temsilen, online yöntemle ulaşılan katılımcıların bulunduğu iller oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında örneklem grubunu ise, başta Antalya olmak üzere, Isparta, Burdur, İzmir, Ankara, Eskişehir, Konya, İstanbul, İzmir, Adapazarı, Bursa, Samsun, Giresun, Trabzon, Bayburt, Erzurum, Erzincan, Sivas, Tokat, Elazığ, Şanlıurfa, Diyarbakır, Batman illerinde kendilerine ulaşılan orta yaş ve üzeri katılımcı bireyler oluşturmaktadır. Mevcut örneklem grubu, orta yaş grubu, 50-60 yaş grubu 215 (% 76.0) kişi ve 60 yaş ve üzeri bireylerden oluşan 68 (% 24.0) kişi, kadın ve erkek toplam 283 katılımcıdan oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizinde SPSS 22.0 programı kullanılmıştır. Araştırmaya katılanların demografik bilgilerinin yüzdelik dağılımlarının belirlenmesinde ve korku ile ilgili ifadelere verdiklerin yanıtların yüzdelik dağılımlarının belirlenmesinde frekans analizi kullanılmıştır. Araştırmaya katılanların cinsiyet, dini bilgi düzeyi ve dindarlık düzeyine göre korku ile ilgili ifadelere verdikleri yanıtların karşılaştırılmasında Çapraz tablolar kullanılmış ve Ki-Kare (x2) analizi uygulanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde örnekleme uygulanan Yaşlılık Kaygı Anketi'nden elde edilen verilerle yapılan istatistiksel işlemler ve bu işlemlerin sonucu elde edilen bulgularla ilgili yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımlar

Değişken	Alt değişken	f	%
Cinsiyet	Kadın	128	45,2
	Erkek	155	54,8
Yaş grubu	50-59 yaş	215	76,0
	59+ yaş	68	24,0
Eğitim durumu	İlkokul	70	24,7
	Ortaokul	30	10,6
	Lise	52	18,4
	Ön lisans	31	11,0
	Lisans	77	27,2
	Lisansüstü	23	8,1
Medeni durum	Evli	217	76,7
	Bekar	22	7,8
	Boşanmış	18	6,4
	Dul	26	9,2
Gelir durumu	Çok düşük	8	2,8
	Düşük	28	9,9
	Orta düzey	122	43,1
	İyi	108	38,2
	Çok iyi	17	6,0
Kronik rahatsızlığı var mı?	Evet	95	33,6
	Hayır	188	66,4
Çocuğu var mı?	Evet	243	85,9
	Hayır	40	14,1
Çocuk sayısı	1 çocuk	27	11,1
	2 çocuk	95	39,1
	3 çocuk	52	21,4
	4 çocuk	36	14,8
	4+ çocuk	33	13,6
Sosyal güvencesi var mı?	Evet	255	90,1
	Hayır	28	9,9
Dini bilgi düzeyi	Düşük	32	11,3
	Orta Düzey	117	41,3
	Yüksek	134	47,3
Dindarlık düzeyi	Dindar değilim	15	5,3
	Az dindarım	60	21,2
	Dindarım	198	70,0
	Çok dindarım	10	3,5

Araştırmaya katılanların %45,2'si (128 kişi) kadın, %54,8'i (155 kişi) erkek, %76'sı (215 kişi) 50-59 yaş grubunda, %24'ü (68 kişi) 59+ yaş grubundadır. Katılımcıların %24,7'si (70 kişi) ilkokul mezunu, %10,6'sı (30 kişi) ortaokul mezunu, %18,4'ü (52 kişi) lise mezunu, %11'i (31 kişi) ön lisans mezunu, %27,2'si (77 kişi) lisans mezunu, %8,1'i (23 kişi)

lisansüstü eğitim mezunudur. Araştırmaya katılanların %76,7'si (217 kişi) evli, %7,8'i (22 kişi) bekâr, %6,4'ü (18 kişi) boşanmış, %9,2'si (26 kişi) dul olduğunu beyan etmiştir. Katılımcıların %2,8'i (8 kişi) gelir durumunun çok düşük olduğunu ifade ederken, %9,9'u (28 kişi) düşük olduğunu, %43,1'i (122 kişi) orta düzeyde olduğunu, %38,2'si (108 kişi) gelir durumunu iyi olduğunu, %6'sı (17 kişi) çok iyi olduğunu ifade etmektedir. Katılımcıların %33,6'sının (95 kişi) kronik rahatsızlığı bulunurken, %66,4'ünün (188 kişi) kronik rahatsızlığı bulunmamaktadır. Araştırmaya katılanların %85,9'u (243 kişi) çocuk sahibidir ve çocuk sahibi olanların %11,1'i (27 kişi) 1 çocuk sahibi, %39,1'i (95 kişi) 2 çocuk sahibi, %21,4'ü (52 kişi) 3 çocuk sahibi, %14,8'i (36 kişi) 4 çocuk sahibi, %13,6'sı 33 kişi) 4+ çocuk sahibidir. Katılımcıların %90,1'inin (255 kişi) sosyal güvencesi var iken, %9,9'unun (28 kişi) sosyal güvencesi bulunmamaktadır. Katılımcıların %11,3'ü (32 kişi) dini bilgi düzeyini düşük olarak ifade ederken, %41,3'ü (117 kişi) orta düzeyde olduğunu, %47,3'ü 134 kişi) yüksek düzeyde olduğunu ifade etmektedir. Katılımcıların %5,3'ü (15 kişi) dindar olmadığını ifade ederken, %21,2'si (60 kişi) az dindar olduğunu ifade etmekte, %70'i (198 kişi) dindar olduğunu ifade etmekte, %3,5'i (10 kişi) çok dindar olduğunu ifade etmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Yaşlılığa Dönük Korkulara İlişkin Sorulara Verdikleri Yanıtların Frekans ve Yüzdelik Dağılımları

Soru	Yanıt	f	%
Soru 1) Muhtaç olmam halinde çocuklarımın bakmayacağından korkuyorum	Evet	97	34,3
	Hayır	186	65,7
Soru 2) Yoksul düşerek maddi yardıma muhtaç olmaktan korkuyorum	Evet	109	38,5
	Hayır	174	61,5
Soru 3) Yalnız kalmaktan, terk edilmekten korkuyorum	Evet	114	40,3
	Hayır	169	59,7
Soru 4) Acze düşüp öz bakım ihtiyaçlarımı yerine getiremeyerek bakıma muhtaç olmaktan ve yeterli bakım alamamaktan korkuyorum	Evet	166	58,7
	Hayır	117	41,3
Soru 5) Beden sağlığımın bozulmasından korkuyorum	Evet	224	79,2
	Hayır	59	20,8
Soru 6) Akıl sağlığımın bozulmasından korkuyorum	Evet	196	69,3
	Hayır	87	30,7
Soru 7) Para kazanamamaktan ve servetimi kaybetmekten korkuyorum	Evet	68	24,0
	Hayır	215	76,0
Soru 8) Başkalarına bağımlı olup bağımsızlığımı kaybetmekten korkuyorum	Evet	161	56,9
	Hayır	122	43,1
Soru 9) Günlük faaliyetlerimi ve hayatımı kontrol edememekten korkuyorum	Evet	177	62,5
	Hayır	106	37,5
Soru 10) Huzurevi veya yaşlı bakım evine düşmekten korkuyorum	Evet	104	36,7
	Hayır	179	63,3
Soru 11) Ölümü arzu edip ölememekten korkuyorum	Evet	120	42,4
	Hayır	163	57,6
Soru 12) Çocuklarımın mürüvvetini görmeden ölmekten korkuyorum	Evet	111	45,3
	Hayır	134	54,7
Soru 13) Eşimin benden önce ölmesinden korkuyorum	Evet	104	47,9
	Hayır	113	52,1
Soru 14) Ölürsem eşimin bir başkasıyla evlenmesinden korkuyorum	Evet	57	26,3
	Hayır	160	73,7
Soru 15) Bakıma muhtaç olup çocuklarıma yük olmaktan korkuyorum	Evet	169	69,5
	Hayır	74	30,5
Soru 16) Unutulmaktan korkuyorum	Evet	151	53,4
	Hayır	132	46,6

34,3’ü "muhtaç olmam halinde çocuklarımın bakmayacağından korkuyorum” ifadesine evet yanıtı vermiş, 38,5’i "yoksul düşerek maddi yardıma muhtaç olmaktan korkuyorum” ifadesine evet yanıtı vermiş, 40,3’ü "yalnız kalmaktan, terk edilmekten korkuyorum” ifadesine evet yanıtı vermiş, 58,7’si "acze düşüp öz bakım ihtiyaçlarımı yerine getiremeyerek bakıma muhtaç olmaktan ve yeterli bakım alamamaktan korkuyorum” ifadesine evet yanıtı vermiş, 79,2’si "beden sağlığımın bozulmasından korkuyorum” ifadesine evet yanıtı vermiş, 69,3’ü "akıl sağlığımın bozulmasından korkuyorum” ifadesine evet yanıtı vermiş, 24’ü "para kazanamamaktan ve servetimi kaybetmekten korkuyorum” ifadesine evet yanıtı vermiş, 56,9’u "başkalarına bağımlı olup bağımsızlığımı kaybetmekten korkuyorum” ifadesine evet yanıtı vermiş, 62,6’sı "günlük faaliyetlerimi ve hayatımı kontrol edememekten korkuyorum” ifadesine evet yanıtı vermiş, 36,7’sı "huzurevi veya yaşlı bakım evine düşmekten korkuyorum” ifadesine evet yanıtı vermiş, 42,4’ü "ölümü arzu edip ölememekten korkuyorum” ifadesine evet yanıtı vermiş, 45,3’ü "çocuklarımın mürüvvetini görmeden ölmekten korkuyorum” ifadesine evet yanıtı vermiş, 47,9’ü "eşimin benden önce ölmesinden korkuyorum” ifadesine evet yanıtı vermiş, 26,3’ü "ölürsem eşimin bir başkasıyla evlenmesinden korkuyorum” ifadesine evet yanıtı vermiş, 69,5’i "bakıma muhtaç olup çocuklarıma yük olmaktan korkuyorum” ifadesine evet yanıtı vermiş, 53,4’ü "unutulmaktan korkuyorum” ifadesine evet yanıtı vermiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Yaşlılığa Dönük Korkulara İlişkin Sorulara Verdikleri Yanıtların Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Soru	Yanıt	f / %	Cinsiyet		Anlamlılık
			Kadın	Erkek	
Soru 1	Evet	f	47	50	x^2=,61
		%	36,7	32,3	sd=1
	Hayır	f	81	105	p=,431
		%	63,3	67,7	
Soru 2	Evet	f	64	45	x^2=13,01
		%	50,0	29,0	sd=1
	Hayır	f	64	110	p=,000
		%	50,0	71,0	
Soru 3	Evet	f	63	51	x^2=7,758
		%	49,2	32,9	sd=1
	Hayır	f	65	104	p=,005
		%	50,8	67,1	
Soru 4	Evet	f	87	79	x^2=8,35
		%	68,0	51,0	sd=1
	Hayır	f	41	76	p=,004
		%	32,0	49,0	
Soru 5	Evet	f	106	118	x^2=1,89
		%	82,8	76,1	sd=1
	Hayır	f	22	37	p=,168
		%	17,2	23,9	
Soru 6	Evet	f	100	96	x^2=8,63
		%	78,1	61,9	sd=1
	Hayır	f	28	59	p=,003
		%	21,9	38,1	
Soru 7	Evet	f	39	29	x^2=5,31
		%	30,5	18,7	sd=1
	Hayır	f	89	126	p=,021
		%	69,5	81,3	
Soru 8	Evet	f	79	82	x^2=2,22
		%	61,7	52,9	sd=1
	Hayır	f	49	73	p=,136
		%	38,3	47,1	
Soru 9	Evet	f	88	89	x^2=3,84
		%	68,8	57,4	sd=1
	Hayır	f	40	66	p=,049
		%	31,3	42,6	
Soru 10	Evet	f	60	44	x^2=10,30
		%	46,9	28,4	sd=1
	Hayır	f	68	111	p=,001
		%	60	44	
Soru 11	Evet	f	68	52	x^2=11,01
		%	53,1	33,5	sd=1
	Hayır	f	60	103	p=,001
		%	46,9	66,5	
Soru 12	Evet	f	58	53	x^2=6,67
		%	54,7	38,1	sd=1
	Hayır	f	48	86	p=,010
		%	45,3	61,9	
Soru 13	Evet	f	44	60	x^2=,05
		%	48,9	47,2	sd=1
	Hayır	f	46	67	p=,811
		%	51,1	52,8	
Soru 14	Evet	f	29	28	x^2=2,81
		%	32,2	22,0	sd=1
	Hayır	f	61	99	p=,093
		%	67,8	78,0	
Soru 15	Evet	f	82	87	x^2=7,42
		%	78,8	62,6	sd=1
	Hayır	f	22	52	p=,006
		%	21,2	37,4	
Soru 16	Evet	f	83	68	x^2=12,39
		%	64,8	43,9	sd=1
	Hayır	f	45	87	p=,000
		%	35,2	56,1	

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılanların "Soru 1) Muhtaç olmam halinde çocuklarımın bakmayacağından korkuyorum", "Soru 5) Beden sağlığımın bozulmasından korkuyorum", "Soru 8) Başkalarına bağımlı olup bağımsızlığımı kaybetmekten korkuyorum", "Soru 13) Eşimin benden önce ölmesinden korkuyorum", ve "Soru 14) Ölürsem eşimin bir başkasıyla evlenmesinden korkuyorum" ifadelerine verdikleri yanıtların cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>0,05$), diğer ifadelere verdikleri yanıtların ise cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p<0,05$), anlamlı farklılık bulunan tüm ifadeler dikkate alındığında, araştırmaya katılan kadınların korku durumunun erkeklere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılık olan sorulara ilişkin verilen yanıtlar aşağıda incelenmiştir.

"Soru 2) Yoksul düşerek maddi yardıma muhtaç olmaktan korkuyorum" ifadesine kadınların %50'si evet yanıtı verirken, erkeklerde %29'u evet yanıtı vermiştir.

"Soru 3) Yalnız kalmaktan, terk edilmekten korkuyorum" ifadesine kadınların %50,8'i evet yanıtı verirken, erkeklerin %32,9'u evet yanıtı vermiştir.

"Soru 4) Acze düşüp öz bakım ihtiyaçlarımı yerine getiremeyerek bakıma muhtaç olmaktan ve yeterli bakım alamamaktan korkuyorum" ifadesine kadınların %68'i evet yanıtı verirken, erkeklerin %51'i evet yanıtı vermiştir.

"Soru 6) Akıl sağlığımın bozulmasından korkuyorum" ifadesine kadınların %78,1'i evet yanıtı verirken, erkeklerin %61,9'u evet yanıtı vermiştir.

"Soru 7) Para kazanamamaktan ve servetimi kaybetmekten korkuyorum" ifadesine kadınların %30,5'i evet yanıtı verirken, erkeklerin %18,7'si evet yanıtı vermiştir.

"Soru 9) Günlük faaliyetlerimi ve hayatımı kontrol edememekten korkuyorum" ifadesine kadınların %68,8'i evet yanıtı verirken, erkeklerin %57,4'ü evet yanıtı vermiştir.

"Soru 10) Huzurevi veya yaşlı bakım evine düşmekten korkuyorum" ifadesine kadınların %46,9'i evet yanıtı verirken, erkeklerin %28,4'i evet yanıtı vermiştir.

"Soru 11) Ölümü arzu edip ölememekten korkuyorum" ifadesine kadınların %53,1'i evet yanıtı verirken, erkeklerin %33,5'i evet yanıtı vermiştir.

"Soru 12) Çocuklarımın mürüvvetini görmeden ölmekten korkuyorum" ifadesine kadınların %57,4'ü evet yanıtı verirken, erkeklerin %38,1'i evet yanıtı vermiştir.

"Soru 14) Ölürsem eşimin bir başkasıyla evlenmesinden korkuyorum" ifadesine kadınların %32,2'i evet yanıtı verirken, erkeklerin %22'si evet yanıtı vermiştir.

"Soru 15) Bakıma muhtaç olup çocuklarıma yük olmaktan korkuyorum" ifadesine kadınların %78,8'i evet yanıtı verirken, erkeklerin %62,6'sı evet yanıtı vermiştir.

"Soru 16) Unutulmaktan korkuyorum" ifadesine kadınların %64,8'i evet yanıtı verirken, erkeklerin %43,9'u evet yanıtı vermiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Yaşlılığa Dönük Korkulara İlişkin Sorulara Verdikleri Yanıtların Dini Bilgi Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Soru	Yanıt	f / %	Dini bilgi düzeyi			Anlamlılık
			Düşük	Orta	Yüksek	
Soru 1	Evet	f	12	49	36	x^2=6,41 sd=2 p=,040
		%	37,5	41,9	26,9	
	Hayır	f	20	68	98	
		%	62,5	58,1	73,1	
Soru 2	Evet	f	12	56	41	x^2=7,87 sd=2 p=,019
		%	37,5	47,9	30,6	
	Hayır	f	20	61	93	
		%	62,5	52,1	69,4	
Soru 3	Evet	f	14	58	42	x^2=8,80 sd=2 p=,012
		%	43,8	49,6	31,3	
	Hayır	f	18	59	92	
		%	56,3	50,4	68,7	
Soru 4	Evet	f	27	78	61	x^2=21,35 sd=2 p=,000
		%	84,4	66,7	45,5	
	Hayır	f	5	39	73	
		%	15,6	33,3	54,5	
Soru 5	Evet	f	32	97	95	x^2=14,96 sd=2 p=,001
		%	100,0	82,9	70,9	
	Hayır	f	0	20	39	
		%	0,0	17,1	29,1	
Soru 6	Evet	f	31	87	78	x^2=20,57 sd=2 p=,000
		%	96,9	74,4	58,2	
	Hayır	f	1	30	56	
		%	3,1	25,6	41,8	
Soru 7	Evet	f	14	34	20	x^2=14,52 sd=2 p=,001
		%	43,8	29,1	14,9	
	Hayır	f	18	83	114	
		%	56,3	70,9	85,1	
Soru 8	Evet	f	29	76	56	x^2=30,41 sd=2 p=,000
		%	90,6	65,0	41,8	
	Hayır	f	3	41	78	
		%	9,4	35,0	58,2	
Soru 9	Evet	f	27	81	69	x^2=15,72 sd=2 p=,000
		%	84,4	69,2	51,5	
	Hayır	f	5	36	65	
		%	15,6	30,8	48,5	
Soru 10	Evet	f	12	50	42	x^2=3,49 sd=2 p=,174
		%	37,5	42,7	31,3	
	Hayır	f	20	67	92	
		%	62,5	57,3	68,7	
Soru 11	Evet	f	18	59	43	x^2=11,43 sd=2 p=,003
		%	56,3	50,4	32,1	
	Hayır	f	14	58	91	
		%	43,8	49,6	67,9	
Soru 12	Evet	f	7	51	53	x^2=1,95 sd=2 p=,377
		%	31,8	48,1	45,3	
	Hayır	f	15	55	64	
		%	68,2	51,9	54,7	
Soru 13	Evet	f	8	47	49	x^2=1,96 sd=2 p=,374
		%	53,3	52,8	43,4	
	Hayır	f	7	42	64	
		%	46,7	47,2	56,6	
Soru 14	Evet	f	4	23	30	x^2=,01 sd=2 p=,993
		%	26,7	25,8	26,5	
	Hayır	f	11	66	83	
		%	73,3	74,2	73,5	
Soru 15	Evet	f	18	79	72	x^2=6,23 sd=2 p=,044
		%	81,8	75,2	62,1	
	Hayır	f	4	26	44	
		%	18,2	24,8	37,9	
Soru 16	Evet	f	18	71	62	x^2=5,33 sd=2 p=,069
		%	56,3	60,7	46,3	
	Hayır	f	14	46	72	
		%	43,8	39,3	53,7	

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılanların "Soru 10) Huzurevi veya yaşlı bakım evine düşmekten korkuyorum", "Soru 12) Çocuklarımın mürüvvetini görmeden ölmekten korkuyorum", "Soru 13) Eşimin benden önce ölmesinden korkuyorum", "Soru 14) Ölürsem eşimin bir başkasıyla evlenmesinden korkuyorum", "Soru 16) Unutulmaktan korkuyorum" ifadelerine verdikleri yanıtların dini bilgi düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>0,05$), diğer ifadelere verdikleri yanıtların ise dini bilgi düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p<0,05$), anlamlı farklılık bulunan tüm ifadeler dikkate alındığında, araştırmaya katılan dini bilgi düzeyi düşük olanların korku durumunun dini bilgi düzeyi orta seviyede ve yüksek seviyede olanlara oranla daha yüksek olduğu, korku durumu en az olanların ise çoğunlukla dini bilgi düzeyi yüksek olanların olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılık olan sorulara ilişkin verilen yanıtlar aşağıda incelenmiştir.

"Soru 1) Muhtaç olmam halinde çocuklarımın bakmayacağından korkuyorum" ifadesine dini bilgi düzeyi düşük olanların %37,5'i evet yanıtı verirken, dini bilgi düzeyi orta seviyede olanların %41,9'u evet yanıtı vermiş, dini bilgi düzeyi yüksek olanların %26,9'u evet yanıtı vermiştir.

"Soru 2) Yoksul düşerek maddi yardıma muhtaç olmaktan korkuyorum" ifadesine dini bilgi düzeyi düşük olanların %62,5'i evet yanıtı verirken, dini bilgi düzeyi orta seviyede olanların %52,1'i evet yanıtı vermiş, dini bilgi düzeyi yüksek olanların %69,4'i evet yanıtı vermiştir.

"Soru 3) Yalnız kalmaktan, terk edilmekten korkuyorum" ifadesine dini bilgi düzeyi düşük olanların %43,8'i evet yanıtı verirken, dini bilgi düzeyi orta seviyede olanların %49,6'sı evet yanıtı vermiş, dini bilgi düzeyi yüksek olanların %31,3'ü evet yanıtı vermiştir.

"Soru 4) Acze düşüp öz bakım ihtiyaçlarımı yerine getiremeyerek bakıma muhtaç olmaktan ve yeterli bakım alamamaktan korkuyorum" ifadesine dini bilgi düzeyi düşük olanların %84,4'ü evet yanıtı verirken, dini bilgi düzeyi orta seviyede olanların %66,7'si evet yanıtı vermiş, dini bilgi düzeyi yüksek olanların %45,5'i evet yanıtı vermiştir.

"Soru 5) Beden sağlığımın bozulmasından korkuyorum" ifadesine dini bilgi düzeyi düşük olanların %100'ü evet yanıtı verirken, dini bilgi düzeyi orta seviyede olanların %82,9'u evet yanıtı vermiş, dini bilgi düzeyi yüksek olanların %70,9'u evet yanıtı vermiştir.

"Soru 6) Akıl sağlığımın bozulmasından korkuyorum" ifadesine dini bilgi düzeyi düşük olanların %96,9'u evet yanıtı verirken, dini bilgi düzeyi orta seviyede olanların %74,4'ü evet yanıtı vermiş, dini bilgi düzeyi yüksek olanların %58,2'si evet yanıtı vermiştir.

"Soru 7) Para kazanamamaktan ve servetimi kaybetmekten korkuyorum" ifadesine dini bilgi düzeyi düşük olanların %43,8'i evet yanıtı verirken, dini bilgi düzeyi orta seviyede olanların %29,1'i evet yanıtı vermiş, dini bilgi düzeyi yüksek olanların %14,9'u evet yanıtı vermiştir.

"Soru 8) Başkalarına bağımlı olup bağımsızlığımı kaybetmekten korkuyorum" ifadesine dini bilgi düzeyi düşük olanların %90,6'sı evet yanıtı verirken, dini bilgi düzeyi orta seviyede olanların %65'i evet yanıtı vermiş, dini bilgi düzeyi yüksek olanların %41,8'i evet yanıtı vermiştir.

"Soru 9) Günlük faaliyetlerimi ve hayatımı kontrol edememekten korkuyorum" ifadesine dini bilgi düzeyi düşük olanların %84,4'ü evet yanıtı verirken, dini bilgi düzeyi orta seviyede olanların %69,2'si evet yanıtı vermiş, dini bilgi düzeyi yüksek olanların %51,5'i evet yanıtı vermiştir.

"Soru 11) Ölümü arzu edip ölememekten korkuyorum" ifadesine dini bilgi düzeyi düşük olanların %56,3'ü evet yanıtı verirken, dini bilgi düzeyi orta seviyede olanların %50,4'ü evet yanıtı vermiş, dini bilgi düzeyi yüksek olanların %32,1'i evet yanıtı vermiştir.

"Soru 15) Bakıma muhtaç olup çocuklarıma yük olmaktan korkuyorum" ifadesine dini bilgi düzeyi düşük olanların %81,8'i evet yanıtı verirken, dini bilgi düzeyi orta seviyede olanların %75,2'i evet yanıtı vermiş, dini bilgi düzeyi yüksek olanların %62,1'i evet yanıtı vermiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Yaşlılığa Dönük Korkulara İlişkin Sorulara Verdikleri Yanıtların Dindarlık Düzeyi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Soru	Yanıt	f / %	Dindarlık düzeyi				Anlamlılık
			Dindar değilim	Az dindarım	Dindarım	Çok dindarım	
Soru 1	Evet	f	4	27	64	2	x^2=4,68 sd=3 p=,196
		%	26,7	45,0	32,3	20,0	
	Hayır	f	11	33	134	8	
		%	73,3	55,0	67,7	80,0	
Soru 2	Evet	f	3	30	72	4	x^2=5,91 sd=3 p=,116
		%	20,0	50,0	36,4	40,0	
	Hayır	f	12	30	126	6	
		%	80,0	50,0	63,6	60,0	
Soru 3	Evet	f	5	35	71	3	x^2=10,47 sd=3 p=,015
		%	33,3	58,3	35,9	30,0	
	Hayır	f	10	25	127	7	
		%	66,7	41,7	64,1	70,0	
Soru 4	Evet	f	7	50	104	5	x^2=19,33 sd=3 p=,000
		%	46,7	83,3	52,5	50,0	
	Hayır	f	8	10	94	5	
		%	53,3	16,7	47,5	50,0	
Soru 5	Evet	f	12	57	147	8	x^2=12,03 sd=3 p=,007
		%	80,0	95,0	74,2	80,0	
	Hayır	f	3	3	51	2	
		%	20,0	5,0	25,8	20,0	
Soru 6	Evet	f	11	55	122	8	x^2=20,24 sd=3 p=,000
		%	73,3	91,7	61,6	80,0	
	Hayır	f	4	5	76	2	
		%	26,7	8,3	38,4	20,0	
Soru 7	Evet	f	1	26	39	2	x^2=16,85 sd=3 p=,001
		%	6,7	43,3	19,7	20,0	
	Hayır	f	14	34	159	8	
		%	93,3	56,7	80,3	80,0	
Soru 8	Evet	f	10	47	98	6	x^2=16,28 sd=3 p=,001
		%	66,7	78,3	49,5	60,0	
	Hayır	f	5	13	100	4	
		%	33,3	21,7	50,5	40,0	
Soru 9	Evet	f	11	44	115	7	x^2=5,64 sd=3 p=,130
		%	73,3	73,3	58,1	70,0	
	Hayır	f	4	16	83	3	
		%	26,7	26,7	41,9	30,0	
Soru 10	Evet	f	3	29	66	6	x^2=8,59 sd=3 p=,035
		%	20,0	48,3	33,3	60,0	
	Hayır	f	12	31	132	4	
		%	80,0	51,7	66,7	40,0	
Soru 11	Evet	f	4	37	75	4	x^2=12,32 sd=3 p=,006
		%	26,7	61,7	37,9	40,0	
	Hayır	f	11	23	123	6	
		%	73,3	38,3	62,1	60,0	
Soru 12	Evet	f	2	24	81	4	x^2=4,85 sd=3 p=,183
		%	16,7	52,2	45,5	44,4	
	Hayır	f	10	22	97	5	
		%	83,3	47,8	54,5	55,6	
Soru 13	Evet	f	4	25	70	5	x^2=12,46 sd=3 p=,006
		%	36,4	75,8	42,9	50,0	
	Hayır	f	7	8	93	5	
		%	63,6	24,2	57,1	50,0	
Soru 14	Evet	f	1	13	40	3	x^2=4,93 sd=3 p=,177
		%	9,1	39,4	24,5	30,0	
	Hayır	f	10	20	123	7	
		%	90,9	60,6	75,5	70,0	
Soru 15	Evet	f	7	39	118	5	x^2=7,10 sd=3 p=,069
		%	58,3	84,8	67,0	55,6	
	Hayır	f	5	7	58	4	
		%	41,7	15,2	33,0	44,4	
Soru 16	Evet	f	5	43	96	7	x^2=13,50 sd=3 p=,004
		%	33,3	71,7	48,5	70,0	
	Hayır	f	10	17	102	3	
		%	66,7	28,3	51,5	30,0	

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılanların "Soru 1) Muhtaç olmam halinde çocuklarımın bakmayacağından korkuyorum", "Soru 2) Yoksul düşerek maddi yardıma muhtaç olmaktan korkuyorum", "Soru 9) Günlük faaliyetlerimi ve hayatımı kontrol edememekten korkuyorum", "Soru 12) Çocuklarımın mürüvvetini görmeden ölmekten korkuyorum", "Soru 14) Ölürsem eşimin bir başkasıyla evlenmesinden korkuyorum", "Soru 15) Bakıma muhtaç olup çocuklarıma yük olmaktan korkuyorum" ifadelerine verdikleri yanıtların dindarlık düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>0,05$), diğer ifadelere verdikleri yanıtların ise dindarlık düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p<0,05$), anlamlı farklılık bulunan tüm ifadeler dikkate alındığında, araştırmaya katılan dindarlık düzeyi az olanların korku durumunun dindar olmayan, dindar olan, çok dindar olanlara oranla daha yüksek olduğu, korku durumu en az olanların ise çoğunlukla dindar olmayanlar olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılık olan sorulara ilişkin verilen yanıtlar aşağıda incelenmiştir.

"Soru 3) Yalnız kalmaktan, terk edilmekten korkuyorum" ifadesine dindar olmayanların %33,3'ü evet yanıtı verirken, az dindar olanların %58,3'ü evet yanıtı vermiş, dindar olanların %35,9'u evet yanıtı vermiş, çok dindar olanların %30'u evet yanıtını vermiştir.

"Soru 4) Acze düşüp öz bakım ihtiyaçlarımı yerine getiremeyerek bakıma muhtaç olmaktan ve yeterli bakım alamamaktan korkuyorum" ifadesine dindar olmayanların %46,7'si evet yanıtı verirken, az dindar olanların %83,3'ü evet yanıtı vermiş, dindar olanların %52,5'i evet yanıtı vermiş, çok dindar olanların %50'si evet yanıtını vermiştir.

"Soru 5) Beden sağlığımın bozulmasından korkuyorum" ifadesine dindar olmayanların %80'i evet yanıtı verirken, az dindar olanların %95'i evet yanıtı vermiş, dindar olanların %74,2'si evet yanıtı vermiş, çok dindar olanların %80'i evet yanıtını vermiştir.

"Soru 6) Akıl sağlığımın bozulmasından korkuyorum" ifadesine dindar olmayanların %73,3'ü evet yanıtı verirken, az dindar olanların %91,7'si evet yanıtı vermiş, dindar olanların %61,6'sı evet yanıtı vermiş, çok dindar olanların %80'i evet yanıtını vermiştir.

"Soru 7) Para kazanamamaktan ve servetimi kaybetmekten korkuyorum" ifadesine dindar olmayanların %6,7'si evet yanıtı verirken, az dindar olanların %43,3'i evet yanıtı vermiş, dindar olanların %19,7'si evet yanıtı vermiş, çok dindar olanların %20'si evet yanıtını vermiştir.

"Soru 8) Başkalarına bağımlı olup bağımsızlığımı kaybetmekten korkuyorum" ifadesine dindar olmayanların %66,7'si evet yanıtı verirken, az dindar olanların %78,3'ü evet yanıtı vermiş, dindar olanların %49,5'i evet yanıtı vermiş, çok dindar olanların %60'ı evet yanıtını vermiştir.

"Soru 10) Huzurevi veya yaşlı bakım evine düşmekten korkuyorum" ifadesine dindar olmayanların %20'si evet yanıtı verirken, az dindar olanların %8,3'ü evet yanıtı vermiş, dindar olanların %33,3'ü evet yanıtı vermiş, çok dindar olanların %60'ı evet yanıtını vermiştir.

"Soru 11) Ölümü arzu edip ölememekten korkuyorum" ifadesine dindar olmayanların %26,7'si evet yanıtı verirken, az dindar olanların %61,7'si evet yanıtı vermiş, dindar olanların %37,9'u evet yanıtı vermiş, çok dindar olanların %40'ı evet yanıtını vermiştir.

"Soru 13) Eşimin benden önce ölmesinden korkuyorum" ifadesine dindar olmayanların %36,4'ü evet yanıtı verirken, az dindar olanların %75,8'i evet yanıtı vermiş, dindar olanların %42,9'u evet yanıtı vermiş, çok dindar olanların %50'si evet yanıtını vermiştir.

"Soru 16) Unutulmaktan korkuyorum" ifadesine dindar olmayanların %33,3'ü evet yanıtı verirken, az dindar olanların %71,7'si evet yanıtı vermiş, dindar olanların %48,5'i evet yanıtı vermiş, çok dindar olanların %70'i evet yanıtını vermiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada elde edilen sonuçlar incelendiğinde gerek50-60 yaş bireylerde gerekse 60 yaş üzeri bireylerde yaşlılığa yönelik korkuların tamamında cinsiyet faktörüne bağlı olarak gelişen anlamlı farklılaşmanın olduğu, kadın katılımcılarda tüm korkulara ait düzeylerin Erkek katılımcılardan fazla olduğu görülmüştür. Çalışmada ter alan "Çocuklarımın mürüvvetini görmeden ölmekten korkuyorum", "Ölürsem eşimin başkasıyla evlenmesinden korkuyorum" ve Bakıma muhtaç olup çocuklarıma yük olmaktan korkuyorum" sorularına verilen yanıtların yüzdelik dağılımlarının birbirine yakın olduğu yani dindar olan ve olmayan bireylerde birbirine yakın düzeylerde bir kaygı düzeyine sahip olduğu, ancak "Yalnız kalmaktan korkuyorum" sorusuna verilen yanıtların, dindarlık seviyelerine göre farklılaştığı, dindar olmayan ve az dindar olan bireylerde bu korkunun daha hâkim olduğu; "Acze düşüp özbakım ihtiyaçlarını karşılayamama korkusunun" ise dindar ve çok dindar bireylerde fazla olduğu görülmüştür. Beden sağlığının bozulmasından korkanların yüzdelik dağılımlara göre dindar olmayan ve az dindar bireyler olduğu görülmüştür. Akıl sağlığını kaybetme korkusuna ait dağılımlarda, az dindar ve dindar olmadığını ifade eden bireylerde oranın yüksek olduğu; para kazanamama ve servetini kaybetme korkusunun genel dağılımına bakıldığında korku yüzdesi düşük olmakla birlikte az dindar olduğunu belirten katılımcıların yüzdelik seviyesinin diğerlerine oranla biraz daha yüksek olduğu görülmüştür. Bir diğer korku olan başkalarına bağımlı olup bağımsızlığını kaybetme korkusu, az dindar ve dindar olmadığını ifade eden bireylerde fazla; huzur evi ve yaşlı bakım evlerine düşme korkusunun dindar ve çok dindar olduğunu ifade eden bireylerde daha yaygın olduğu; ölümü arzu edip ölememe korkusunun dağılımları arasında anlamlı ve büyük fark olmamakla beraber, az dindar ve çok dindar olduğunu söyleyen bireylerde diğerlerine göre yüksek çıkmıştır. Eşinin kendisinden önce ölmesinden korkanların dağılımına bakıldığında ise, cinsiyet değişkenine göre de anlamlı farklılık arz eden bu korkunun, çok dindarlarda yüksek gözükmesine rağmen az dindar olduğunu ifade eden bireylerde anlamlı derecede yüksek olduğu; unutulmaktan korktuğunu söyleyen bireylerin dağılımına bakıldığında ise az dindar ve çok dindar olduğunu ifade eden bireylerde oldukça yüksek bir oran karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgular, yaşlılık öncesi orta yaş bireylerin, yaşlılığa dair kaygı anket formunda verilen endişe ve korkulara sahip oldukları, bu korku ve endişelerin dağılımlarının farklılaşmasında cinsiyet, dindarlık ve dini bilgi seviyelerinin anlamlı farklılaşmalara neden olduğu, genel itibariyle kadın katılımcılarda hâkim korkuların erkeklere nazaran daha yüksek iken ölçekte yer alan korkuların dindarlık düzeylerine göre ve korkuya göre farklılaştığı görülmüş, dindarlığın da yaşlılığa dair korku ve endişe düzeylerinde farklılaşmalara sebep olan bir değişken olduğu sonucuna varılmıştır.

İnsanoğlu için hayatı boyunca kaygı ve korku kaynağı teşkil eden birçok durum mevcuttur. Bu kaygı ve korkular kimi zaman korkulan durumun çözüme kavuşturulması ile bertaraf edilebilirken kimi zaman da bertaraf edilebilme imkânı olmayan, süreklilik arz eden durumla beraber kaygı ve korkular da devamlı olabilmekte hatta katlanabilmektedir.

Yaşlanma, süreklilik arz eden, doğumla başlayıp ölümle son bulan bir süreci ifade eder. Bu sürecin son evrelerini teşkil eden yaşlılık dönemi ise, beraberinde getireceği yeti zayıflaması ya da yitimleri, bünyenin eski güç, kuvvet ve kudretinden uzaklaşması, vücut fonksiyonlarındaki yavaşlama, bozulma vb. gibi etkenler sebebiyle hayata ve gündelik yaşama dair birçok korku ve tereddüdü de beraberinde getirebilmektedir. Öz bakım ihtiyaçlarının karşılanması, başkalarının yardımına muhtaç olma, günlük yaşantısını kontrol edememe, yalnızlaşma-terk edilme, eğer varsa evlatlarından ve çevresinden bakım yardımı alamama gibi bu dönemi daha da zorlaştıracak olan birçok korkuyu beraberinde getiren bir dönemdir.

Yaşlılık öncesi yaşam kalitesi, gelir düzeyi, yaşlılığa yönelik birikim yapabilme, yeterli ve kaliteli sağlık ve gıda imkânlarına ulaşabilmiş olmanın, yaşlılık dönemindeki yaşantıyı etkilediği de muhakkaktır. Hayatın yorduğu, yıprattığı, çileli ve sıkıntılarla dolu bir hayatın, öncesinde olduğu gibi yaşlılık döneminde de yaşam kalitesini düşürmesi ve hayatı çekilmez kılması muhtemeldir. "Başarılı ve başarısız yaşlanma" veya "bilinçli ve bilinçsiz yaşlanma" olarak adlandırılan öncesindeki yaşantı ve imkânlarla yaşlılık dönemi yaşantısına etkisinin adeta harmanlandığı bu kavramlar, ömrün son demlerini ya huzur içerisinde geçirilen bir sonbahar, ya da sıkıntılarla dolu bir kış mevsimi gibi geçirmeyi tarif eden kavramlardır.

50 yaş ve üzeri bireyler, yaşlılığın arefesinde ve yaşlılığın en yakın namzedi konumundaki evrede bulunan kişilerdir. Aile ya da yakın sosyal çevre içerisinde yaşlılığa ve yaşlıların sorunlarına dair şahit olunan sıkıntı ve problem ve korkular, bu yaş grubu üzerinde de yaşlılığa dair bir korku ve psikolojik baskı unsuru teşkil ederler. Adım atmak üzere oldukları gelişim döneminin getirdiği zorluklar ve kaybedilmek üzere olan eski güç, takat ve yetiler, karşısına çıkabilecek güçlükleri aşma ve zorluklarla baş etme konusunda kişilerde kaygı ve stres unsuru teşkil edebilirler. Hayatın kendisinin başlı başına hayata dair bir öğretmen, bir tecrübe unsuru olduğunu, karşılaşılan ve başa gelme ihtimali aslında hiç de uzak olmayan tecrübî unsurları göz önünde bulundurarak, bizi bekleyen zorlukların olduğunu bildiğimiz yaşlılık dönemine daha bilinçli hazırlanmak, imkânın elde olduğu dönemde hayata dair fırsatları iyi değerlendirmek, maddi sıkıntıların baş göstereceği bu döneme maddi-manevi olarak hazırlanmak, yaşlıların tabiriyle "hayatı yaşarken, ihtiyarlığa da pay ayırmak" gerektiğini, kültürümüzden kaynaklı ailevi değerlere daha sıkı sarılmak suretiyle bu zor dönemi yaşayan yaşlı bireylere sahip çıkmak, ellerinden tutmak, yardımlarına koşmak gerektiği unutmamalıdır.

KAYNAKLAR

Amiri, M. (2018). Problems faced by old age people. *The İnternational Journal of İndian Psychology,* , 6 (3), 53-63. doi: 10.25215/0603.026

Aslan, M., & Hocaoğlu, Ç. (2017). Yaşlanma ve yaşlanma dönemiyle ilişkili psikiyatrik sorunlar. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 53-62.

Budak, S. (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Birinci Baskı. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Cüceloğlu, D. (2000). *İnsan ve Davranışı.* 10. Baskı.İstanbul: Remzi Kitabevi.

De Freitas, M. C., Queiroz, T. A. & De Suosa, J. A.V. (2010). The meaning of old age and the aging experience of in the elderly. *Rev Esc Enferm USP,* 44(2), 403-408.

Gençöz, T. (1998). Korku: Sebepleri, sonuçları ve başetme yolları. *Kriz Dergisi*, 6 (2), 9-16.

Kowal, P. & Dowd J.E. (2001). *Definition of an older person. Proposed working definition of an older person in Africa for the MDS Project*. Geneva: World Health Organization. 1-4.

Küçük, M. (2016). Kırsal alanlarda yaşlı yerel halkın karşılaştığı sorunlar: Konya ili Derebucak ilçesi üzerine bir inceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (1), 29-48.

Manav, F. (2011). Kaygı kavramı. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 5 (9), 201-211.

Milli Eğitim Bakanlığı (Aile ve Tüketici Hizmetleri). (2011). *Yaşlılık süreci.* Ankara.

Müftüler, H. G. (2018). Yaşlılar açısından yaşlılık gerçeği. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 92-129.

Saygılı, S. (2017). *Yaşlılık psikolojisi*. İstanbul: Türdav Yayınları.

United Nations. (2019). Department of economic and social affairs, population division. World *Population Ageing 2019*: Highlights (ST/ESA/SER.A/430).

Wiles, D. (1987). Who is Old?: Defining Old Age. *Australian Journal on Ageing*, 6 (4).
http://documents1.worldbank.org/curated/en/973571468174557899/pdf/multi-page.pdf, erişim tarihi: 28.03.2020
https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2019-Report.pdf, erişim tarihi: 29.03.2020
http://www.unfpa.org/, erişim tarihi: 30.03.2020
http://www.tuik.gov.tr/, erişim tarihi: 30.03.2020
www.unpopulation.org/, erişim tarihi: 30.03.2020
http://www.antalyapsikolojikdanisma.com/kaygi-ve-korku-nedir-kaygi-ve-korku-arasindaki-farklar-nelerdir, erişim tarihi: 28.03.2020
http://www.noronpsikiyatri.com/psikiyatri/korku-nedir/, erişim tarihi: 30.03.2020

EXTENDED ABSTRACT

The world population is aging rapidly in parallel with the increase in the population of the world we live on. This increase in the elderly population is influenced by the prolongation of life expectancy due to the increase in the quality of life, the decrease in fertility rates, advances and innovations in treatment and health facilities, and the increase in food diversity and quality nutrition opportunities. Looking at the data of the World Health Organization in 2018, it was stated that 680 million 204 thousand people in the world population of over 7.5 billion consisted of people aged 65 and over, and by 2019, one in every eleven people of the world population was made up of elderly individuals. It is estimated that this elderly population, whose ratio to the world population is 8.5%, will exceed 25% in 2050 and 35% in 2100.

The population of Turkey in parallel with the aging of the world population also tends to aging. The population over 65 years old, which was 7.7% in 2013, is predicted to rise to 26% by 2050. It is possible to say that the factors affecting the elderly population increase in our country are no different from the factors affecting the elderly population growth rate in the world.

Man is born, grows, develops and eventually dies like any living creature. This situation expresses a natural life cycle for human beings as in all living things. Old age, which is the period in which individuals encounter the most problems in their life adventures, naturally leads them to some worries and fears. These problems, which are likely to be encountered by individuals in old age, may arise from daily life, mutual relationships, as well as physical problems, ailments, some loss of physical disability, loss of strength and deficiencies that are likely to be caused by advanced age, and difficulties in meeting their needs. Because the old age period is a difficult process in which individuals' relationships with their family and social environments differ, diseases begin to emerge and physical weaknesses emerge. Therefore, possible difficulties that may arise may have negative effects on the psychology of individuals before old age. Negative examples created by individuals living in the old age that individuals encounter in their social environment and in the media can affect their fears and anxieties about this period.

These concerns, which are inevitable for individuals to face in old age include factors such as the weakening of the physical abilities of individuals, the difficulties they experience in fulfilling their self-care needs and the need for help to meet these needs, the increase in their illness and the need for hospital, as well as the inability to work and earn money due to old age, can be considered as a reason. In addition, parallel to the fact that the modern age affects many areas, it has been inevitable that the family structure will be affected. As a result of this, the widespread understanding of the nuclear family and living conditions may cause elderly

individuals not to find their children with them when needed, have to face loneliness, sometimes even being forgotten and left to their own fate.

Being a part of the natural cycle in living things, aging is a period that brings many difficulties. The emerging weakness or lack of ability to meet their needs causes the life to be difficult for the person in this period and the need for external assistance and support appears. This situation expresses an inevitable natural period that is valid for human beings as in all living things. With the advancement of age, a continuous decline occurs in the functions of the heart, circulation, excretory, respiratory and immune systems. The degree of this regression may progress slower than normal depending on the person's living conditions, quality and healthcare service, so the old age can be sustained less problematically depending on the quality of life. In other words, depending on the factors, it is possible to have a “successful or unsuccessful aging” course followed by a successful and unsuccessful aging period. However, the meaning and value attributed to the characteristics of old age by each individual in society are different from each other. Some individuals see old age as a period open to different experiences, while others consider it a stage of struggle with difficulties and diseases and preparation for death. Aging, which is a process, can be categorized as chronic, physiological, biological, economic, social and psychological aging depending on many factors. These types of aging progress to different degrees in each individual. In the study, by providing information about the types of aging, the factors that may affect the anxiety of the individuals regarding aging are clarified.

In the study, the anxieties that are likely to be brought about by aging and the changes in these anxieties due to demographic variables were examined in middle-aged and elderly individuals. In the study, a "personal information form" consisting of 10 questions and an "old age anxiety questionnaire form" consisting of 16 questions prepared by the researchers and seeking expert opinion were used and the results were analyzed and tabulated with the SPSS 22.0 statistical program.

The findings obtained from the study revealed that pre-aged, ie middle-aged individuals have worries and fears given in the anxiety about old age questionnaire, and gender, religiosity and religious knowledge levels cause significant differences in the differentiation of the distribution of these concerns. In general, while prevailing anxieties were higher in female respondents than males, it was observed that concerns about aging in the questionnaire differ according to their level of religiosity and type of anxiety. It was concluded that religiosity is another variable that causes differentiation in the levels of anxiety about aging.

Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi / Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos Cilt: 7 Sayı:2
Journal of International Multidisciplinary Academic Researches / May-June-July-August: 7 Issue: 2
2020
www.joimar.com

SPOR BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN İNTERNET BAĞIMLILIĞI VE YAŞAM DOYUM DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

INVESTIGATING INTERNET ADDICTION AND LIFE SATISFACTION LEVELS OF SPORT SCIENCES FACULTY STUDENTS

***Mustafa Alpaslan ONUR[1], Mihriay MUSA[2]**

[1]Uşak Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Anabiilim Dalı, Uşak, Türkiye
[2]Uşak Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi Bölümü, Uşak, Türkiye
e-mail: m.alpaslanonur@gmail.com

ÖZET
Bu çalışmanın amacı Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin internet bağımlılığı ve yaşam doyum düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi ve internet bağımlılığı ve yaşam doyum düzeylerinin tanımlanmasıdır. Araştırmaya veri toplamak amacıyla oluşturulan anket formu Spor Bilimleri Fakültesi öğrencileri arasında tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçilen 137 kadın, 393 erkek olmak üzere toplam 530 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla uygulanan anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu yer alırken ikinci bölümde "İnternet Bağımlılık Ölçeği'' kullanılıp, üçüncü bölümde ise "Yaşam Doyum Ölçeği'' yer almıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin internet bağımlılığı ve yaşam doyumu arasında negatif bir ilişki olduğu ancak bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmektedir. Bulgulara göre internet bağımlılığı ölçeğinde cinsiyet, yaş ve haftalık spora ayırdığı zaman değişkenlerine göre anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bunun yanında öğrencilerin yaşam doyumlarının cinsiyet ve yaş grubu değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği, buna karşılık düzenli spor yapma değişkenine göre farklılaştığı bulunmuştur. Sonuç olarak, üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı ve yaşam doyum düzeylerine ilişkin algıları birbirlerini negatif yönde etkilemektedir. Ayrıca, Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin internet bağımlılığı ve yaşam doyum düzeyleri orta seviyede olduğu görülmektedir.
Anahtar Kelimeler: İnternet, internet bağımlılığı, yaşam doyumu

JEL KODU: L83

ABSTRACT
The puspose of this study was to investigate internet addiction and life satisfaction levels of Sport Sciences Faculty students and define internet addiction and life satisfaction levels. Research was conducted to 393 male and 137 female students from Sports Sciences Faculty who were selected with random sampling method. Total participants was 530. Data collection form consisted of 3 sections in research. In first section personal information form prepared by researcher, in section 2 ''Internet Addiction Scale'' and in 3rd section ''Life Satisfaction Scale'' were used in research. According to the results of research; it was determined that there was a negative relationship between internet addiction and life satisfaction of Sports Sciences Faculty students, however this relationship was not seen as statistically significant. According to the results, there was no difference observed between gender, age and weekly participation duration in exercise in Internet Dependence Scale. In addition, it was found that life satisfaction of students did not differ significantly according to gender and age group variables, but differed according to regular sports variable. As a result; the perceptions toward life satisfaction levels and internet addiction of university students have negative effect on eachother. In addition; it was determined that internet addiction and life satisfaction levels of Sports Sciences Faculty students were average.
Key Words *Internet, Internet addiction, life satisfaction*

JEL CODE: L83

GİRİŞ

Yaşam doyumu "bireyin kendi yaşamından memnun olma durumu" biçiminde tanımlanmaktadır (İncekara, 2018). Diğer bir ifadeyle yaşam doyumu "bireyin yaşamını eleştirisel olarak değerlendirdiğinde, hayattan beklentileri ile hayatın gerçekleri arasındaki farklılığın, bireyin mutluluğuna olan etkisi" biçiminde tanımlanmaktadır (Ergün, 2016). Günlük hayat içerisinde yaşam doyumu kavramı sıklıkla kullanmadığımız ancak hayattan beklentimizi ifade eden bir kavramdır. Yaşamdan doyum almak demek ne ifade etmektedir? Birey nasıl doyuma erer? Bu tür soruların yanıtını ifade etmek için öncelikle doyum kavramını tanımlamak gerekmektedir. Doyum, bireylerin hayata ilişkin isteklerinin, gereksinimlerinin, hayata ilişkin beklentilerinin gerçekleşmesini ifade etmektedir. Yaşam doyumu ise, bireyin elinde olan ya da ulaşabildiği arzuları ile sahip olmayı hayal ettiklerinin kıyaslanması sonucunda varılan durumu ifade etmektedir. İnsanlar sahip olmayı arzuladığı şeylere ne zaman ulaşırsa o nokta da ileri bir yaşam doyumuna erişmektedir (Nedim-Bal, 2014).

Yaşam doyumu konusuna ilişkin farklı çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Yurtdışında ortaöğretim ve lisans düzeyi öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarda, kimi anne-baba tutumları, çocuğa olan desteği, mevcut manevi duygular, inançlar, öğrencilerin notları, ekonomik açıdan refah düzeyi, bireysel ve akademik açıdan sağlanan tatmin, kültürel hayat gibi durumların hayat doyumuyla ilişkili olduğu belirlenmiştir (Nedim-Bal, 2014).

Modern toplum yaşamında her birey teknolojik yeniliklerden faydalanmak yönünde çaba harcarken yükseköğretimdeki öğrenci nüfusunun bunun dışında kalması düşünülemez. Günümüzde hayatın her alanında ve insanların günlük yaşamında bir iletişim aracı olarak mektup, telefon ve benzeri iletişim araçlarının yerini elektronik haberleşme araçları almaya başlamıştır. İnternet birçok bilgisayar sistemini bir protokol ile birbirine bağlayan, dünya çapında yaygın olan ve sürekli büyüyen geniş, kitlesel bir iletişim aracı olarak değerlendirilmektedir. İnternet bilgiye kolay, ucuz, hızlı ve güvenli ulaşıp, paylaşmanın en modern yoludur. Genel olarak günlük hayatta iş arama, kayıp arama, eş arama, arkadaş arama, alışveriş, bankacılık işlemleri, tanıtım, seyahat, eğitim, sağlık ve savunma gibi birçok alanda internet kullanılmaktadır (Dursun, 2004). Göral'a (2013) göre, modern toplum yaşamı içerisinde hemen hemen her yerde kaşımıza çıkan bilgisayarlar, bilgisayarlı sistemler ve bilgisayarlar arası ağların hayatımızda tuttuğu yer, modern zamanlar için yadsınamaz bir öneme ve gerçekliğe sahiptir. Sadece basit iletişim kurma ve çalışma hayatını kolaylaştırma, otomasyon işlevlerini çoktan aşmış durumda olan bilgisayarlar, son yıllarda internet kullanıcılarının sayısının da çok büyük oranlara ulaşmasına paralel olarak yaşam tarzlarımıza, günlük rutinlerimize, kültürümüze etki eder, değerlerimizi ve alışkanlıklarımızı değiştirir hale gelmiştir.

İnternet kullanımı yaşamın diğer tüm alanlarına olduğu gibi insanların boş zaman değerlendirme alışkanlıklarına da müdahale etmektedir. Boş zamanlarda bilgisayarda oyunları oynanması, internet üzerinden film, dizi, video izlenmesi, mp3 çalar vb. diğer cihazlar ile müzik dinlenmesi, yine internet üzerinden farklı ortamlarda bulunulsa bile arkadaşlarla karşılıklı oyun oynanabilmesi, sohbet edilmesi, fotoğraf, video vb. eğlence unsurlarının paylaşılması, buna verilebilecek örneklerden birkaçıdır. Bu teknolojiler ilk bakışta çok masum ve hayatı daha da kolaylaştıran gelişmeler olarak gözükse de, kullanımlarının alışkanlık ve bağımlılık haline gelmesi durumunda bünyesinde, aşırı bilgisayar ve internet kullanımı sonucu problemli davranışların gelişimine, asosyalliğe ve daha birçok fiziksel ve zihinsel sorunların yaşanmasına sebep olabilecek kadar tehlike barındırmaktadır (Göral, 2013). Bu nedenle interneti amaçları dışında kullanarak internet bağımlısı haline gelmek bireyin yaşamını birçok açıdan olumsuz yönde etkileyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Kavramsal açıdan ele alındığı zaman internet bağımlılığı "internet kullanmaya duyulan eğilime engel olunamaması, internete girilmeden geçirilen vaktin önemsiz ve değersiz sayılması, bireyin interneti kullanmadığı zamanlarda ise bireyde aşırı sinirlilik, öfke ve saldırganlık gözlemlenmesi ve bireyin aile, iş ve sosyal hayatını etkilemesi" olarak tanımlamaktadır (Young, 2004). Young 1997 yılında internet bağımlılığını tanılamak için 20 maddelik bir anket geliştirmiştir. Anketteki maddeler, internet bağımlılığının kontrol bozukluğu olduğunun (patolojik kumar oynama gibi) ancak alkoliklerde görülen davranışlara ilişkin de bazı maddeleri içerdiğini göstermişti (Tarhan & Nurmedov, 2011).
İnsanların yaşamı, bu yaşamdan ne kadar tatmin olduğu, başına gelen pozitif ya da negatif olaylar bireyin yaşam kalitesini, dolayısıyla davranışlarını doğrudan etkilemektedir. Yaşam doyumu ile ortaya çıkan söz konusu durumlar kişilik özellikleri ile de birleştiğinde bireylerin yaşamlarını önemli tutum ya da davranış değişikliklerine yol açabilmektedir. Bu kapsamda insanların yaşam doyumu düzeylerinin de internet kullanımlarına etki edebileceği düşünülmektedir (Özkan, 2013). Literatürde farklı yaş gruplarında bulunan bireyler üzerinde internet bağımlılığı ile yaşam doyumu arasında negatif yönde ilişki olduğu bulgularına ulaşılmış olmakla beraber, spor bölümlerinde öğrenim gören üniversite öğrencileri üzerinde bu konuda yapılan araştırmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda yapılan bu çalışmada spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin internet bağımlılığı ve yaşam doyum düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma Uşak Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin internet bağımlılığı ve yaşam doyum düzeylerinde anlamlı bir ilişki olup olmadığını bazı değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Uşak Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerdir. Araştırmanın örneklemi, çalışma evreninden tabakalı örnekleme yöntemi ile 2., 3. ve 4. sınıf 137'si kadın 393'ü erkek öğrencilerden oluşmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri toplama sürecinde "Kişisel Bilgi Formu", "İnternet Bağımlılık Ölçeği" ve "Yaşam Doyumu Ölçeği" kullanılmıştır. Veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler aşağıda bağlıklar halinde açıklanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerini yaş, cinsiyet, akademik genel not ortalamaları, bölüm, sigara ve alkol kullanımı, sigara ve alkol kullanım miktarı, düzenli spor yaptığı, haftalık spora ayrılan zaman, yalnızlık hissi, internete en çok bağlandıkları cihaz, internette geçirdikleri süre, internet kullanım amaçlarını, ailelerinin gelir düzeyi ve internet kullanımı için ne kadar harcama yaptığını belirlemek için, hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır.

İnternet Bağımlılık Ölçeği

Dr. Kimberly Young tarafından DSM-IV'ün 'Patolojik Kumar Oynama' ölçütlerinden uyarlanan likert tipi ölçek 20 sorudan oluşmaktadır (Young, 1996). Young tarafından kurulan İnternet Bağımlılığı Merkezinin geliştirdiği bu test, kitap, araştırma makaleleri, blog ve

testleri için bir kaynak olarak kendi kendini ölçme ve değerlendirme testidir (Young, 1996). Katılımcılardan "devamlı", "çok sık", "çoğunlukla", "arada sırada", "nadiren" ve "hiçbir zaman" seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir. Bu cevap seçeneklerine göre sırasıyla 5, 4, 3, 2, 1 ve 0, puan verilmektedir. Ölçeğin değerlendirilmesi sonucunda en fazla 100 puan ve en az 0 puan almaktadır. Ölçekten alınan puanların toplamı 80 ve üstü ise internete bağımlı olarak, 79-50 puan arasında ise sınırlı semptom gösterenler olarak ve 49 ve altında ise semptom göstermeyenler olarak tanımlanmaktadır (Bayraktar, 2001).
İnternet Bağımlılık Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması 2001 yılında Bayraktar tarafından yapılmış olup, çevirisi yapılan bu ölçeğin standardize edilmiş Alpha değeri açısından güvenirliği 0.91 ve Spearman-Brown değeri açısından 0.87 olarak bulunmuştur. Bulunan bu sonuçlar neticesinde ise ölçeğin güvenilir olduğunu düşünülmektedir (Bayraktar, 2001).

Yaşam Doyumu Ölçeği
Yaşam doyumunu tespit etmek amacıyla, Diener, Griffin, Larsen ve Emmons tarafından geliştirilmiş olan yaşam doyum ölçeği 5 sorudan oluşmaktadır. Her bir sorunun 7 farklı cevap seçeneği bulunmaktadır. Ölçeğin her bir sorusu 1 ile 7 arasında puanlanmaktadır. Tamamında ise 5 ile 35 arasında puan elde edilmektedir. Yaşam doyumunun yüksek olmasının belirtisi olarak ölçekten fazla puan almak, yaşam doyumunun düşük olma belirtisi ise ölçekten daha az puan almak olarak belirlenmiştir (Diener ve ark., 1985). Köker tarafından ölçek Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek tekrarlanan test yöntemi ile güvenirlik katsayısı 0.85 olarak bulunmuş olup, ölçeğin güvenirliği için Cronbach alpha katsayısı 0.85 olarak hesaplanmıştır (Köker, 1991).

Verilerin Analizi
Elde edilen verilerin analizinde SPSS 22.0 programı kullanılmıştır. Katılımcıların ölçek sorularına verdikleri yanıtlar demografik değişkenlere göre analiz edilmeden önce verilerin güvenilir olup olmadığı ve normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda İnternet Bağımlılığı Ölçeğinin güvenilirlik düzeyi 0,912 olarak bulunurken, Yaşam Doyum Ölçeğinin güvenilirlik düzeyi 0,844 olarak bulunmuştur. Bu değerler her iki ölçeğinde yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir. Yapılan One SAmple Kolmogorov- Smirnov analizi sonucunda her iki ölçeğinde normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle non-parametrik analizler kullanılmıştır.
Cinsiyet ve spor yapma durumu değişkenlerine göre ölçek puanlarını karşılaştırmak için Mann Whitney U testi kullanılırken, yaş grupların göre ölçek puanlarını karşılaştırmak için Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Kullanılan Mann Whitney U testi ikili karşılaştırmalarda kullanılmıştır. Kruskal Wallis H testi grupların arasında anlamlı farklılık olması durumunda farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için kullanılmıştır. İki ölçek puanlarının birbirleri arasındaki ilişkinin incelenmesinde ise Spearman Korelasyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Alt değişkenler	f	%
Cinsiyet	Kadın	137	25,8
	Erkek	393	74,2
Yaş grupları	18-19 yaş	50	9,4
	20-21 yaş	228	43,0
	22-23 yaş	183	34,5
	23+ yaş	69	13,0
Eğitim görülen bölüm	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	162	30,6
	Antrenörlük Eğitimi	191	36,0
	Spor Yöneticiliği	177	33,4
Not ortalaması	3,0-4,0	106	20,0
	2,0-,2,99	352	66,4
	0-1,99	72	13,6
Ailenin aylık gelir düzeyi	0-1400TL	152	28,7
	1401-2500 TL	226	42,6
	2500+ TL	152	28,7

Katılımcıların çoğunluğu %74,2'si (393) erkek, %43,0'ü (228) 20-21 yaş, %36,0'sı (191) antrenörlük eğitimi, %66,4'ü (352) 2,0- 2,99 not ortalaması ve %42,6'sı (226) 1401-2500 tl ailenin aylık gelir düzeyi oluşturmaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Spor Yapma Durumu, Yalnızlık Durumu ve Zararlı Alışkanlık Kullanım Durumuna İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Alt değişkenler	f	%
Spor yapma durumu	Hayır	164	30,9
	Evet	366	69.1
Haftalık spor yapma süresi	0-2 saat	53	14,5
	3-5 saat	125	34,2
	6-8 saat	115	31,4
	8+ saat	73	19,9
Yalnızlık durumu	Hayır	380	71,7
	Evet	150	28,3
Sigara kullanma durumu	Hayır	306	57,7
	Evet	224	42,3
Sigara içme adeti	1-10 adet	104	46,4
	11-20 adet	78	34,8
	1+ paket	42	18,8
Alkol kullanma durumu	Hayır	312	58,9
	Evet	218	41.1
Alkol kullanım sıklığı	Özel günlerde	98	45,0
	Ayda 2-3 defa	71	32,6
	Haftada 2-3 defa	37	17,0
	Her gün	12	5,5

Katılımcıların %69.1'u (366) spor yapmaktadır ve spor yapan katılımcıların çoğunluğu %34,2'si (125) haftalık 3-5 saat spor yapmaktadır. Katılımcıların %28,3'ü (150) kendisini

yalnız hissetmekte, %42,3'ü (224) sigara kullanmakta ve sigara kullanan katılımcıların %46,4'ü (104) günde 1-10 adet sigara kullanmaktadır. Katılımcıların %41.1'i (218) alkol kullanmakta ve bu alkol kullanan katılımcıların %45'i (98) sadece özel günlerde alkol kullanmaktadır.

Tablo 3. Katılımcıların İnternet Kullanımlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Alt değişkenler	f	%
İnternet kullanma sıklığı	0-3 saat	186	35.1
	4-7 saat	244	46,0
	8-11 saat	69	13,0
	11+ saat	31	5,8
İnternete bağlanılan cihaz türü	Cep telefonu	478	90,2
	Bilgisayar	44	8,3
	Diğer	8	1,5
İnternet kullanım amaçları	Sosyal medya	370	69,8
	Sohbet / chat	63	11,9
	Alışveriş	7	1,3
	Online oyun	16	3,0
	Ders çalışmak	22	4,2
	Haber, dergi okuma	17	3,2
	Diğer	35	6,6
İnternete aylık harcanan ücret	1-20 TL	154	29.1
	21-40 TL	240	45,3
	41-60 TL	85	16,0
	60+ TL	51	9,6

Araştırmaya katılanların %46'sı (244) 4-7 saat internet kullanmaktadır. Araştırmaya katılanların %90,2'si (478) cep telefonu ile internete bağlanmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu sosyal medyayı kullanmak amacıyla %69,8'i (370) internete bağlanmaktadır. Araştırmaya katılanların %45,3'ü (240) 21-40 TL arasında aylık internet erişimine ücret harcamaktadır.

Tablo 4. Katılımcıların İnternet Bağımlılık Düzeylerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

N	X ± Ss
530	51,08 ± 16,351

Tablo incelendiğinde, katılımcıların internet bağımlılık düzeylerinin orta seviyede olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	X ± Ss	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
Kadın	137	50,35 ± 17,909	250,26	34285,0	24832,0	.176
Erkek	393	51,33 ± 15,788	270,81	106430,0		

U: Main Whitney U Test

Tablo incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre internet bağımlılık düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 6. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Karşılaştırılması

Yaş grubu	N	X ± Ss	Sıra ort.	x^2	p
18-19 yaş	50	52,24 ± 13,826	279,63	1,309	,727
20-21 yaş	228	50,43 ± 16,043	257,80		
22-23 yaş	183	51.13 ± 16,544	267,61		
23+ yaş	69	52,25 ± 18,614	275.11		

x^2 : Ki-Kare

Tablo incelendiğinde, katılımcıların yaş gruplarına göre internet bağımlılık düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (p>0,05).

Tablo 7. Katılımcıların Düzenli Spor Yapma Durumlarına Göre İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Karşılaştırılması

Spor durumu	N	X ± Ss	Sıra ort.	Sıra top.	U	P
Hayır	164	54.16 ± 16,631	295,41	48448,0	25106,0	,003
Evet	366	49,69 ± 16,055	252.10	92267,0		

U: Main Whitney U Test

Tablo incelendiğinde, katılımcıların düzenli olarak spor yapma durumlarına göre internet bağımlılık düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı (p<0,05), düzenli olarak spor yapmayan katılımcıların internet bağımlılığı düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Katılımcıların Yaşam Doyum Düzeylerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

N	X ± Ss
530	22,06 ± 6,555

Tablo incelendiğinde, katılımcıların yaşam doyum düzeylerinin orta seviyede olduğu görülmektedir.

Tablo 9. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Yaşam Doyum Düzeylerinin Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	X ± Ss	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
Kadın	137	22,60 ± 6,703	281,04	38502,0	24792,0	.167
Erkek	393	21,87 ± 6,500	260,08	102213,0		

U: Main Whitney U Test

Tablo incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre yaşam doyum düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (p>0,05).

Tablo 10. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Yaşam Doyum Düzeylerinin Karşılaştırılması

Yaş grubu	N	X ± Ss	Sıra ort.	x^2	p
18-19 yaş	50	22,50 ± 5,292	270,23	.128	,988
20-21 yaş	228	21,96 ± 6,586	265.16		
22-23 yaş	183	22,22 ± 6,570	266,49		
23+ yaş	69	21,65 ± 7,302	260,57		

x^2 : Ki-Kare

Tablo incelendiğinde, katılımcıların yaş gruplarına göre yaşam doyum düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (p>0,05).

Tablo 11. Katılımcıların Düzenli Spor Yapma Durumlarına Göre Yaşam Doyum Düzeylerinin Karşılaştırılması

Spor durumu	N	X ± Ss	Sıra ort.	Sıra top.	U	p
Hayır	164	20,90 ± 6,684	236,63	38808,0	25278,0	,004
Evet	366	22,58 ± 6,437	278,43	101907,0		

U: Main Whitney U Test

Tablo incelendiğinde, katılımcıların spor yapma durumuna göre yaşam doyum düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı (p<0,05), düzenli olarak spor yapan katılımcıların yaşam doyum düzeyi düzenli olarak spor yapmayan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksektir (p<0,05).

Tablo 12. Katılımcıların İnternet Bağımlılığı ve Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Yaşam doyumu
İnternet bağımlılığı	r	-,021
	p	,632

r: Korelasyon Katsayısı

Tablo incelendiğinde, katılımcıların internet bağımlılık düzeyleri ile yaşam doyum düzeyleri arasında negatif bir ilişki olduğu ancak bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı görülmektedir (p>0,05).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Cinsiyetlerine göre internet bağımlılık düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir. Soydan, tarafından yapılan çalışmada internet bağımlılık puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği saptanmıştır. Erkek öğrencilerin internet bağımlılığı puan ortalamaları 40,95 iken kız öğrencilerin internet bağımlılığı puan ortalamaları 25,39 olarak belirlenmiştir (Soydan, 2015). Çalışılmış birçok araştırmada erkeklerin internet bağımlılık oranlarının kızlara göre daha fazla olduğu görülmektedir (Bayraktar, 2001; Morahan-Martin & Schumacher, 2000). Yapılan başka bir araştırmada ise bu iki değişken arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (Kim ve ark., 2006). Griffiths'ın araştırdığı çalışmalarda internet bağımlılığının kadınlarda erkeklere oranla daha sık görüldüğünü saptanmıştır (Griffiths, 1996).

Yaş gruplarına göre internet bağımlılık düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir. Yapılan araştırmaların çoğunluğu göz önüne alındığında internete bağımlı olma durumu ile bireylerin yaş arasındaki farklılığa bakılmış olup, farklı sonuçlar ortaya koymuştur. İnternete bağımlılık oranlarının genç erişkinlerde daha fazla görüldüğünü belirtmişlerdir (Bölükbaş, 2003).

Düzenli olarak spor yapma durumlarına göre internet bağımlılık düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı, düzenli olarak spor yapmayan katılımcıların internet bağımlılığı düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde spor yapma alışkanlığı olan katılımcıların internette gereksiz vakit geçirecek zaman dilimlerinin daha az olmasının yattığı düşünülebilir.

Cinsiyetlerine göre yaşam doyum düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir. Yapılan araştırmaya göre üniversite öğrencilerinin yaşam

doyum düzeylerinin cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (Kalfa, 2017). Yapılan başka bir çalışmada yaşam doyumunun cinsiyet değişkenine göre kadınların lehine farklılaştığı belirlenmiştir (Keser, 2005).

Literatüre bakıldığında kadın ve erkeklerin yaşam doyumları arasında anlamlı fark bulunmamıştır (Orhan, 2016). Öğrencilerin yaşam doyumu düzeyinin cinsiyete göre ortalamaları bakıldığında kadınların erkeklere oranla daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir (Gülcan, 2014). Özgen'in yaptığı çalışmada kadınların yaşam doyumu düzeyleri, erkeklerin yaşam doyumu düzeylerinden daha yüksek olduğu görülmüştür (Özgen, 2012). Dikmen'in yaptığı araştırmada kadın çalışanların yaşam doyumunun, erkek çalışanların yaşam doyumundan yüksek olduğu görülmüştür (Dikmen, 1995).

Yaş gruplarına göre yaşam doyum düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir. Bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde katılımcıları yaş grupları itibariyle aynı gelişim dönemi içinde bulunmalarının, buna paralel olarak yaşamdan beklentilerinin ve yaşama yükledikleri anlamın benzerlik göstermesinin yattığı düşünülebilir.

Düzenli spor yapma değişkenine göre yaşam doyum düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuş, elde edilen bulgulara göre düzenli spor yapma alışkanlığı olan bireylerin yaşam doyumlarının düzenli spor yapma alışkanlığı olmayan bireylerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonucun literatür ile uyumlu olduğu görülmektedir (Martin ve ark., 2015).

Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğrencilerin yaşam doyumlarının ve internet bağımlılık düzeylerinin bazı demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiş, araştırmada ulaşılan bulguların genel anlamda literatür ile paralellik gösterdiği görülmüştür. Araştırmada elde edilen bulgular ve ilgili literatür ışığında aşağıdaki önerilerde bulunulabilir;

1. Bireylerin düzenli spor yapmalarının yaşam doyumunu büyük ölçüde etkilediğini, spor sayesinde internet bağımlılık düzeyini kontrol edebilecekleri düşünülmektedir.
2. İnternet bağımlılığının zararları konusunda öğrenciler bilinçlendirilmeli serbest zamanlarını sporun birleştirici ve kaynaştırıcı etkisini kullanarak belli dönemlerde bölümler arası turnuvalar düzenleyerek hem öğrencilerin kaynaşması hem internete olan bağımlılık ve yaşam doyum düzeylerine olumlu katkılar sağlanabilir.
3. Üniversite öğrencilerine bilinçli internet kullanımı ve yaşam doyumlarını arttıracak eğitim ve uygulamalar düzenlenebilir (seminer, broşür, afiş vb.).
4. İnternet kullanımlarını azaltacak yaşam doyumlarını ise artıracak sosyal aktivitelerle öğrencilerin yalnızlık düzeyleri iyileştirilebilir.
5. Öğrencilerin bağımlılıklarını azaltmak için alkol ve sigaranın zararları hakkında bilgiler verilmeli, öğrencileri bu alışkanlıklardan uzaklaştırmak için çeşitli etkinlikler, seminerler, konferanslar düzenlenebilir, belirli aralıklarla spor müsabakaları, doğa yürüyüşü, kamp organizasyonları yapılabilir.

KAYNAKLAR

Balta, Ç.Ö. ve Horzum, B. M. (2008). Web tabanlı öğretim ortamındaki öğrencilerin internet bağımlılığını etkileyen faktörler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *41* (1), 187-205.

Bayraktar, F. (2001). *İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir..

Bölükbaş, K. (2003). *İnternet kafeler ve internet bağımlılığı üzerine sosyolojik bir araştırma: Diyarbakır örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.

Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J., and Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.

Dikmen, A. A. (1995). İş Doyumu ve yaşam doyumu ilişkisi. *Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi,* 50(3), 115-140.

Dursun, F. (2004). *Üniversite öğrencilerinin interneti kullanma amaçları*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.

Ergün, B. (2016). *İş doyumu ve yaşam doyumu arasındaki ilişki: Öğretmenler üzerinde bir araştırma.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Göral, Ş. (2013). *İnternet ortamında geçirilen boş zamanın üniversite öğrencilerinin mutluluk ve yaşam doyum değerlerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Griffiths, M. D. (1996). Behavioral Addictions: An Issue for Everybody*?. Journal of Workplace Learning,* 8, 19-25

Gülcan, A. (2014). *Genç yetişkinlerde iyimserliğin mutluluk ve yaşam doyumu üzerindeki etkisinin incelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Günüç, S. (2009). *İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi.* Yayınlanmış Yüksek lisans Tezi, Van Yüzün Yıl üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Hawi, N.S. (2012). Internet Addiction Among Adolescents in Lebanon. *Computers in Human Behavior,* 28, 1044–1053.

İncekara, T. (2018). *Üniversite öğrencilerinde vücut algısı ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kalfa, S. (2017). *Spor Bilimleri ve eğitim fakültesi öğrencilerinin yaşam doyumu ve serbest zaman doyumunun incelenmesi (Uşak Üniversitesi Örneği).* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Muğla.

Keser, A. (2005). İş doyumu ve yaşam doyumu ilişkisi: Otomotiv sektöründe bir uygulama. *Çalışma ve Toplum, 4*(1), 77-95.

Kim, K., Ryu, E., Chon, M. Y., Yeun, E. J., Choi, S. Y., Seo, J. S. and Nam, B. W. (2006). Internet addiction in korean adolescents and its relation to depression and suicidal ıdeation: a questionnaire survey. *International Journal of Nursing Studies, 43*(2), 185-192.

Martin, J. J., Byrd, B., Watts, M. L., & Dent, M. (2015). Gritty, hardy, and resilient: Predictors of sport engagement and life satisfaction in wheelchair basketball players. *Journal of Clinical Sport Psychology, 9*(4), 345-359.

Morahan-Martin, J. and Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological ınternet use among college students. *Computers in Human Behavior, 16*(1), 13-29.

Nalwa, K. and Anand, A.P. (2003). Internet addiction in students: a cause of concern. *Cyberpsychology and Behavior, 6*(6), 653-656.

Nedim-Bal, P. ve Gülcan, A. (2014). Genç yetişkinlerde iyimserliğin mutluluk ve yaşam doyumu üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Asya Öğretim Dergisi, 2*(1 (ÖZEL)), 41-52.

Orhan, E.Y. (2016). *Sigara içen ve içmeyen bireylerde yaşam doyumu ve benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özcan, N. ve Buzlu, S. (2005). Problemli internet kullanımını belirlemede yardımcı bir araç: "internet bilişsel durum ölçeği"nin üniversite öğrencilerinde geçerlik ve güvenirliği. *Bağımlılık Dergisi, 6*(1), 19-26.

Özgen, F. (2012). *Ç.O.M.Ü beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin yaşam doyumu düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Mezuniyet Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Çanakkale.

Özkan, Ö. (2013). *İnternet kullanımıyla ilgili değişkenlerin cinsiyet, kişilik özellikleri, yaşam doyumu ve bağlanma stilleri açısından incelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Özkan, E. (2010). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin bilgisayar-internet kullanım durumlarının değerlendirilmesi (Uşak İli Örneği).* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Soydan, Z.M. (2015). *Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı ile depresyon ve yaşam doyumu arasındaki ilişki.* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tahiroğlu, A., Çelik, G.G., Uzel, M., Özcan, N. ve Avcı, A. (2008). Internet use among turkish adolescents. *Cyberpsychology and Behavior, 11*(5), 537- 543.

Tarhan, N. and Nurmedov, S. (2011). *Bağımlılık-sanal veya gerçek.* İstanbul: Timaş Yayınları.

Yıldız, Ü. (2014). *Üniversite öğrencilerinde obezite oluşumunda internet bağımlılığının etkisinin saptanması.* Uzmanlık Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, İzmir.

Young, K.S. (1996). *Internet addiction: the emergence of a new clinical disorder. CyberPsychology and Behavior, 1*(3), 237-244.

Young, K.S. (2004). Internet addiction: a new clinical phenomenon and ıts consequences. *The American Behavioral Scientist, , 48*(1), 402-415.

EXTENDED ABSTRACT

In recent years, ıt is observed that internet addiction has increased among young people. Although internet addiction is considered as a factor that decreases academic success, on the other hand it is seen that internet addiction negatively affects psychological health. This situation reveals the need to handle the effects of internet addiction on the psychological structure. When the researches in the literature are evaluated, it is seen that many studies have been conducted in which the effects of internet addiction on the psychological structure of young people are handled. It is known that there are many variables that affect internet addiction (Soydan, 2015; Balta & Horzum, 2008; Nalwa & Anand, 2003; Özcan & Buzlu, 2005; Günüç, 2009; Hawi, 2012; Tahiroğlu et al., 2008; Özkan, 2010; Yıldız, 2014). On the contrary, it is attracted the attention that the studies in the literature deal with the relationship between internet addiction and life satisfaction among young people. Within the scope of this study, it was aimed to investigate the relationship between internet addiction and life life satisfaction among university students.

This study has been investigated in terms of some variables whether there is a meaningful relationship in internet addiction and life satisfaction levels of students who study in Uşak University Faculty of Sport Sciences. General survey model was used in the research. The universe of the research is the students who study in the Faculty of Sport Sciences of Uşak University in 2017-2018 academic year. The sample of the study consisted of 137 students, who are 393 women and 2 men, in the 2nd, 3rd and 4th grades by the stratified sampling method from the study universe. SPSS 22.0 program was used in the analysis of the data obtained. As a result of the reliability analysis, the reliability level of the Internet Addiction Scale was found to be 0.912, while the reliability level of the Life Satisfaction Scale was

found to be 0.844. These values show that both scales are highly reliable. As a result of the One Sample Kolmogorov-Smirnov analysis, it was determined that it did not show normal distribution in both scales. For this reason, non-parametric analyzes were used.

It is seen that internet addiction levels do not differ statistically by age groups. Considering the majority of the researches, the difference between the internet dependency and the age of the individuals has been examined and has revealed different results. They stated that internet addiction rates are more common in young adults (Bölükbaş, 2003). It is seen that internet addiction levels differ statistically significantly according to the conditions of doing sports regularly, and those who do not do sports regularly have higher internet addiction levels. It can be thought that the reason behind this result is that the participants who have the habit of doing sports have less time to spend unnecessary time on the Internet. It is seen that life satisfaction levels do not differ significantly according to their gender. According to the research, the life satisfaction levels of university students do not differ statistically significantly according to gender (Kalfa, 2017). In another study, it was found that life satisfaction differs in favor of women according to gender variable (Keser, 2005).

When we look at the literature, no significant difference was found between the life satisfaction of men and women (Orhan, 2016). When the average of the satisfaction level of the students by gender is analyzed, it is seen that women have a higher average score compared to men (Gülcan, 2014). In the study conducted by Özgen, women's life satisfaction levels were found to be higher than men's life satisfaction levels (Özgen, 2012). In the study conducted by Dikmen, it was seen that the satisfaction of female employees is higher than the satisfaction of male employees (Dikmen, 1995).

It is seen that life satisfaction levels do not differ statistically by age groups. It can be thought that the basis of the emergence of this result is the fact that the participants are in the same development period by age groups, in parallel with this, their expectations from life and the similarity of the meaning they attributed to life.

According to the findings of regular sports, it was found that life satisfaction levels differ statistically significantly, and according to the findings, it was found that individuals with regular sports habits had a higher level of life satisfaction than individuals without regular sports habits. It is seen that this result is compatible with the literature (Martin et al., 2015).

In the light of the findings obtained in the study, we found it appropriate to make the following suggestions for future studies:

1. It is thought that regular sports of individuals affect life satisfaction greatly and they can control the level of internet addiction thanks to sports.
2. To eliminate the differences between departments, students should be informed and they can make positive contributions to the students' fusion and internet addiction and life satisfaction levels by organizing inter-departmental tournaments at certain periods by using the unifying and fusing effect of sports.
3. Education and practices that will increase the conscious use of internet and life satisfaction can be organized for university students (seminars, brochures, posters, etc.).
4. With the social activities that will decrease the internet use and increase the satisfaction of life, the loneliness levels of the students can be improved.
5. To reduce the dependency of students, information about the harm of alcohol and smoking should be given, various activities, seminars, conferences can be organized to keep students away from these habits, sports competitions, trekking and camping organizations can be organized at regular intervals.

Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi / Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos Cilt: 7 Sayı:2
Journal of International Multidisciplinary Academic Researches / May-June-July-August: 7 Issue: 2
2020
www.joimar.com

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNDE SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIĞININ BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

EXAMINATION OF SOCIAL MEDIA ADDICTION IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS ACCORDING TO SOME VARIABLES

Derya KOÇ

Şeit Yaşar Kocabaş İlkokulu, Aksu / Isparta

e-mail: deryaogrt38@gmail.com

ÖZET
Yapılan bu araştırmada ilköğretim öğrencilerinde cinsiyet, sınıf düzeyi ve akademik başarı durumu değişkenlerine göre sosyal medya bağımlılığının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Isparta ilinde bulunan ilköğretim kurumlarında öğrenim gören 33 kız ve 38 erkek olmak üzere toplam 71 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin belirlenmesinde "Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analiz sürecinde SPSS 22.0 programında Independent T test, One Way ANOVA ve Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin orta seviyenin üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Demografik değişkenlere göre ele alındığı zaman öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği ($p>0.05$), buna karşılık öğrenim görülen sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0.05$). Bunun yanında öğrencilerin akademik başarı düzeyleri ile sosyal medya bağımlılıkları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Sonuç olarak, ilköğretim öğrencilerinde öğrenim görülen sınıf değişkeninin sosyal medya bağımlılığı üzerinde önemli bir belirleyici olduğu söylenebilir.
Anahtar kelimeler: Sosyal medya, ilköğretim öğrencileri, bağımlılık

ABSTRACT
In this study conducted, it was aimed to examine social media addiction in primary school students according to the variables of gender, grade level and academic achievement status. A total of 71 students, 33 girls and 38 boys, studying in primary education institutions located in Isparta, attended the study. The 'Social Media Addiction Scale' was used to determine the social media addiction levels of the students participating in the study. In the analysis process of the obtained data, Independent T test, One-Way ANOVA and Pearson Correlation analysis were used in SPSS 22.0 program. At the end of the study, it was determined that the social media addiction levels of the students were above the middle level. When it is considered according to demographic variables, it was established that Social media addiction levels of the students did not differ significantly by gender ($p>0.05$), whereas it showed a significant difference according to the level of education ($p<0.05$). In addition, it was determined that there was no significant relationship between students' academic achievement levels and their social media addiction ($p>0.05$). As a result, it can be said that variable of the classroom which was educated in primary school students is an important determinant on social media addiction.
Keywords: Social media, primary school students, addiction

JEL CODE: L112

GİRİŞ
İnternet, sunduğu bazı fırsatlar nedeniyle bireyin yaşamını kolaylaştırmakta, çeşitlendirerek gelişmesini sağlamaktadır. Sunduğu bu imkanların en temel biri de hızlı ve kolay iletişimdir. Günümüzün tek tür iletişim ağlarının yerini alan sosyal medya aracılığı ile insanlar birbirleri ile kolaylıkla iletişim sağlayabilmekte ve iletişim platformları üzerinde çeşitli paylaşımlarda

bulunabilmektedir. Sosyal medya, internet ortamında yer alan iletişim kaynaklarının en önemlisini oluşturmaktadır (Demir, 2016: 28). 1990'lı yılların ortalarından bugüne dek varlığını devam ettiren internet, günümüzde hemen hemen bütün toplumlar tarafından kabul edilen ve benimsenen bir teknoloji şeklini almıştır. Bu yeni teknoloji bugüne kadar birçok aşamadan geçmiş ve hem ekonomik olarak hem de toplumsal yönden birçok değişimi de yaratmıştır (Şardağ-Karabulut, 2015: 1).

İnternet sayesinde yeni iletişim teknolojileri de gelişmiştir. Yeni iletişim teknolojileri ile kişilere, eserlerini ve düşüncelerini paylaşacakları fırsat sağlayan, tartışma ve paylaşım kaynaklı bir medya sağlamaktadır. Sosyal medya olarak nitelendirilen bu sanal platform, tüketici kaynaklı olmasının yanında bireyleri ve toplumları birleştirmesi ve aralarındaki iletişimi artırması yönünden önemlidir. Yapılan araştırmalar insanların, bu sanal gerçeklik için gün geçtikçe daha fazla zaman ayırdıklarını, bu sanal ortam içinde gerçek yaşamda ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştıklarını ve yine bu sanal gerçeklik yapısında farklı bir yaşam alanı yaratarak yaşamlarını sürdürdükleri belirtilmektedir. Bazen sanal dünya ile gerçek dünya arasındaki çizgilerin de ortadan kalktığı görülmektedir. Öyle ki sanal ortamda arkadaş edinme, kişilerle toplumsal ve politik görüş alışverişinde bulunma; hatta bu ortam üzerinden birileri ile tanışarak evlenme gibi önemli kararlar alınabilmektedir. Hepsinden önce genç bireyler arasında kullanım önemi bakımından son derece önemli bir artış sergileyen sosyal platform, diğer yandan da bugünün geleneksel medyasına rakip çıkabilmekte; hatta kimi zaman da tehdit eder hale gelmektedir (Akıncı-Vural ve Bat, 2010: 3348). Sosyal medya platformları ve geleneksel medya siteleri arasındaki en dikkat çeken ayrım, bu platformlarda içeriğin önemli bir kısmının kullanıcı kitlesi tarafından yaratılmış olmasıdır. Bu durum geleneksel medyanın aksine kullanılan içeriğin tamamının kullanıcı kesim tarafından belirlendiği bir sistemdir. Dolayısıyla sosyal medya ortamlarındaki medya içeriği ağ içerisinde var olan kullanıcı sayısıyla beraber artan bir yapıya egemendir ve kapsamındaki veri düzeyi geleneksel medyadan daha fazladır (Ying, 2012: 20).

Geleneksel medya araçlarına kıyasla birçok avantaja sahip olmasına karşılık, bağımlılık düzeyinde sosyal medya kullanıcısı olmanın bazı olumsuz sonuçları da bulunmaktadır. Kavram olarak değerlendirildiğinde bağımlılık "bir birey nesne ya da varlığa karşı hissedilen karşı koyulamaz istek veya farklı bir iradenin güdümü altına girme" olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda bağımlılık durumu bireylerin zihinsel yapıları ile alakalı patolojik bir durum şeklinde nitelendirilmektedir (Uzbay, 2009: 5). Belli bir yaşın üzerindeki insanların hayatına daha ilerleyen dönemlerde giren internet, artık günümüzde çocukluk yaşlarında tanışılan bir araç-gereç formundadır. Bilinçli tüketimle erken çocukluk evresindeki bireylerin gelişim sürecine olumlu açıdan yararı olan internet, bilinçsiz kullanım ve bu durumun kontrol edilememesi durumunda gerek psikolojik gerekse fiziksel açıdan son derece ciddi zararlar doğurmaktadır. Özellikle ergenlik ve gelişim süreçlerinde bireylerin internette son derece fazla zaman harcaması hareketsizliğe yol açmaktadır. Ayrıca arkadaş çevresi ile vakit geçirebilecek çocukların, bu zaman dilimini internet ortamında harcaması asosyal bir yaşamı benimsemektir (Günel ve diğerleri, 2011: 1). Literatürde yer alan bulgular da bu görüşü desteklemektedir. Pontes ve diğerleri (2014: 91)'nin yapmış olduğu araştırmada ergen bireylerde internet bağımlılık oranının değerlendirilmesi amaçlanmış, araştırma kapsamına 131 ilköğretim düzeyi öğrenci dahil olmuştur. Araştırma sonucunda internet bağımlılık belirtileri sergileyen öğrenci düzeyinin %13 seviyesinde olduğu belirlenmiştir. Yine aynı araştırmada ergen bireylerde internet bağımlılığı ile yalnızlık oranı arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Serdar ve diğerleri (2018: 1402)'nin yapmış olduğu araştırmada genç bireylerde Facebook bağımlılığı ile yalnızlık arasındaki ilişkinin ele alınması hedeflenmiş, araştırma kapsamına 132 kadın ve 229 erkek olmak üzere toplam 361 yükseköğrenim düzeyi öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin Facebook

bağımlılıkları ile yalnızlık seviyeleri arasında pozitif açıdan anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiş, bu çerçevede öğrencilerin Facebook kullanım bağımlılık oranları yükseldikçe yalnızlık seviyelerinin de arttığı belirlenmiştir.
Alan yazında mevcut veriler değerlendirildiğinde son dönemlerde internet ve sosyal medya bağımlılığının genç bireylerin psikolojilerini olumsuz açıdan etkilediği dikkati çekmektedir. Bu kapsamda sosyal medya bağlılığını minimum düzeye çekmek için ilk olarak sosyal medya bağımlılığı ile bağlantılı unsurların belirlenmesi önemli bir konudur. Bu doğrultuda yapılan bir araştırmada ilköğretim öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığına etki eden demografik unsurların değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

MATERYAL VE METOT

Araştırma Modeli

Yapılan bu çalışmada eğitim bilimleri alanında sıklıkla kullanılan betimsel çalışma yöntemleri arasında yer alan tarama modelinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda demografik değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Araştırma Grubu

Yapılan bu çalışmaya Isparta il merkezinde bulunan ilköğretim kurumlarında öğrenim gören 33 kız ve 38 erkek olmak üzere toplam 71 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzdelik Dağılımlar

Değişken	Alt değişken	f	%
Cinsiyet	Kız	33	46,5
	Erkek	38	53,5
Sınıf	4. sınıf	13	18,3
	5.sınıf	25	35,2
	6. sınıf	18	25,4
	7. sınıf	15	21,1

Araştırmaya katılan öğrencilerin %46,5'i kız, %53,5'i erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %18,3'ü 4.sınıf öğrencisi, %35,2'si 5.sınıf öğrencisi, %25,4'ü 6.sınıf öğrencisi, %21,1'i 7.sınıf öğrencisidir.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan ilköğretim öğrencilerinin cinsiyet, sınıf düzeyi ve not ortalamalarına ilişkin bilgilerin belirlenmesinde araştırmacı tarafından hazırlanmış olan kişisel bilgi formundan yararlanılmıştır.
Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin belirlenmesinde "Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği" kullanılmıştır. Tutkun-Ünal (2015) tarafından geliştirilen ölçek 41 maddeden oluşmakta, 5'li likert tipindeki "Her zaman", "Sık sık", "Bazen", "Nadiren" ve "Hiçbir zaman" aralığındaki sıklık ifadeleri ile derecelendirilmektedir. Ölçek geliştirme sürecinde ölçeğin iç tutarlık katsayısının .967 olduğu rapor edilmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 205 alınırken 41 puanda en düşük puandır. Ölçekten alınan toplam puanlar 41-73 arasında ise "Bağımlılık yok", 74-106 arasında ise "Az bağımlı", 107-139 arasında "Orta seviyede bağımlı" , 140-172 arasında "Yüksek bağımlı", 173-203 arası "Çok yüksek bağımlı" düzeyinde olduklarını göstermektedir (Tutgun-Ünal, 2015; akt. Durdu, 2019).

İstatistiksel Analiz

Elde edilen verilerin analizi için SPSS 22.0 programı kullanılmıştır. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre ölçek puanlarının karşılaştırılmasında Independent T test kullanılırken, eğitim gördükleri sınıflara göre ölçek puanlarının karşılaştırılmasında One Way ANOVA analizi kullanılmıştır. Öğrencilerin not ortalamaları ile sosyal medya bağımlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesinde Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sosyal Medya Bağımlılık Ölçeği Toplam Puanlarına ve Not Ortalamalarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	N	X	Ss
Sosyal medya bağımlılığı	71	74,48	24,546
Not ortalaması	71	83,44	13,811

Sosyal medya ölçeği puanları 41-205 arasında değişebilmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı ölçeği ortalama puanları 74,48 olup, orta düzeyin altındadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin not ortalaması ise 83,44 olup, yüksek düzeydedir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Sosyal Medya Bağımlılık Düzeylerinin Karşılaştırılması

Cinsiyet	N	X	Ss	t	p
Erkek	33	69,55	20,725	-1,596	,115
Kız	38	78,76	26,979		

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre sosyal medya bağımlılık düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 4. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Sınıflarına Göre Sosyal Medya Bağımlılık Düzeylerinin Karşılaştırılması

Sınıf	N	X	Ss	F	p	Gruplar arası farklar
4.sınıf	13	51,38	11,730	12,631	,000	4<6, 4<7, 5<6, 5<7
5.sınıf	25	67,44	18,890			
6.sınıf	18	91,11	24,499			
7.sınıf	15	86,27	21,582			

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim gördükleri sınıfa göre sosyal medya bağımlılık düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p<0,05$). 6.sınıf ve 7.sınıf öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeyi 4.sınıf ve 5.sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde daha yüksektir ($p<0,05$).

Tablo 5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Not Ortalamaları ve Sosyal Medya Bağımlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Sosyal medya bağımlılığı
Not ortalaması	r	-,037
	p	,759
	N	71

Tablo incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin not ortalamaları ve sosyal medya bağımlılıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki olmadığı görülmektedir (r= -,037; p>0,05).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan bu çalışmada ilköğretim öğrencilerinde sosyal medya bağımlılık düzeyinin orta seviyenin üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Literatürde yer alan benzer çalışmalarda da (Gürültü, 2016) çocuklarda sosyal medya bağımlılığının orta düzeyde ya da orta düzeyin üzerinde olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Günümüzde çocuklar arasında sosyal medya bağımlılığının yükselme eğiliminde olmasının temelinde çocuklar arasında sosyal medyaya erişim sağlayabilecekleri cep telefonu, laptop, masaüstü bilgisayar ve tablet gibi teknolojik araçların yaygınlaşmasının yattığı düşünülebilir.

Araştırmada cinsiyet değişkenine göre ele alındığı zaman öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde cinsiyet ayrımı gözetmeksizin sosyal medya bağımlılığının ilköğretim öğrencilerinde anlamlı düzeyde artmaya başlamasının yattığı düşünülebilir. Bunun yanında kız ve erkek öğrencilerin sosyal medyayı kullanma amaçlarının benzerlik göstermesinin de gruplar arasında bağımlılık farklılığı meydana gelmemesine zemin hazırladığı söylenebilir. Literatürde bu konuda yapılan çalışmalarda sosyal medya araçlarının kullanım amaçlarının cinsiyete göre bazı farklılıklar gösterdiği rapor edilmiştir. Örneğin; bu konuda yapılan ve ergenlik döneminde bulunan çocuklar üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarda erkek çocukların dijital oyun oynamak için sosyal medya kullanım sıklıklarının kız çocuklarından daha yüksek olduğu bulunmuştur (Horzum, 2011; Ekinci ve ark., 2016). Bunun yanında yapılan bazı çalışmalarda elde edilen bulguların bu araştırmada ulaşılan sonuçlar ile paralellik gösterdiği, kız ve erkek öğrencilerde sosyal medya bağımlılık düzeyi arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir (Gürültü, 2016).

Araştırmada öğrenim görülen sınıf değişkenine göre ele alındığı zaman öğrencilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre, dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri ile kıyaslandığı zaman altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bunun temel nedenlerinin başında öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça kişisel bilgisayar ya da cep telefonu gibi sosyal medyaya erişebileceği kişisel cihazlara sahip olma düzeylerinin artmasının yattığı düşünülebilir. Bunun yanında sınıf düzeyi yüksek olan öğrencilerin ergenlik dönemine girmelerinin, bu dönemde ergenlik döneminin getirdiği psikolojik sorunlarla mücadele etme noktasında sosyal medyayı kullanmalarının da bu sonucun ortaya çıkmasına zemin hazırladığı düşünülebilir. İlköğretim öğrencileri üzerinde bu konuda yapılan bir çalışmada da öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça internet bağımlılıklarının da yükseldiği, buna paralel olarak daha yalnız bir kişilik yapısına büründükleri tespit edilmiştir (Bayram & Gündoğmuş, 2016).

Araştırmaya katılan öğrencilerin not ortalamaları ile sosyal medya bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde öğrencilerin sosyal medyayı derslerini etkileyecek düzeyde kullanmamalarının yattığı düşünülebilir. Nitekim literatürde yer alan çalışmalarda sosyal medya bağımlılığının

akademik başarı düzeyini olumuz yönde etkilediği bulgularına ulaşılmıştır. Bu konuda yapılan ve ergenler üzerinde yürütülen bir çalışmada ergenlerin sosyal medya araçlarının başında harcadıkları zaman dilimi arttıkça akademik başarı düzeylerinin azaldığı ve sosyal ilişkilerinin zayıfladığı tespit edilmiştir (Kumcağız ve ark., 2019). Ergenler üzerinde yapılan diğer bir çalışmada da sosyal medya bağımlılık düzeyi arttıkça akademik erteleme davranışı sergileme düzeyinin de yükseldiği, bu kapsamda sosyal medya bağımlılığının akademik başarıyı olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir (Gürültü, 2016).

Sonuç olarak, ilköğretim öğrencilerinde sosyal medya bağımlılık düzeyinin orta seviyenin üzerinde olduğu öğrencilerin cinsiyetlerine göre sosyal medya bağımlılık düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediği, bunun yanında akademik başarı düzeyi ile sosyal medya bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı belirlenmiştir. Sınıf düzeyine göre ele alındığı zaman ise öğrencilerin sınıf düzeyleri arttıkça sosyal medya bağımlılıklarının da yükseldiği görülmüş, bunu temel nedeni olarak sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin sosyal medya uygulamalarına girebilecek araçlara daha kolay ulaşmalarının yattığı düşünülmüştür.

KAYNAKLAR

Akıncı-Vural, Z., & Bat, M. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: ege üniversitesi iletişim fakültesine yönelik bir araştırma. *Journal of Yasar University, 5*(20), 3348-3382.

Bayram, S. B., & Gündoğmuş, G. (2016). İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı eğilimlerinin ve yalnızlık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 54, 307-318.

Demir, Ü. (2016). Sosyal medya kullanımı ve aile iletişimi: Çanakkale'de lise öğrencileri üzerine bir araştırma. *Selçuk İletişim, 9*(2), 27-50.

Durdu, A. (2019). *Ortaokul 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıkları ve akademik erteleme davranışlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.

Ekinci, N. E., Yalcin, I., & Ayhan, C. (2019). Analysis of loneliness levels and digital game addiction of middle school students according to various variables. *World Journal of Education, 9*(1), 20-27.

Günel, A., Turhal, Ç. Ü., & İmal, N. (2011). *İlköğretim öğrencileri arasında internet kullanımının incelenmesine yönelik anket çalışması*. Ağ ve Bilgi Güvenliği Sempozyumu. Ankara.

Gürültü, E. (2016). *Lise öğrencilerinin sosyal medya bağımlılıkları ve akademik erteleme davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

Horzum, M. B. (2011). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim, 36*(159), 56-68.

Kumcağız, H., Özdemir, T. Y., & Demir, Y. (2019). Ergenlerde sosyal medya kullanımının akademik başarı ve arkadaşlık ilişkilerine etkisi. *International Journal of Social Science Research, 8*(2), 1-17.

Pontes, H. M., Griffiths, M. D., & Patrão, I. M. (2014). Internet addiction and loneliness among children and adolescents in the education setting: an empirical pilot study. *Aloma: Revista de Psicologia, Ciències de l'Educació i de l'Esport, 32*(1), 91-98.

Serdar, E., Harmandar Demirel, D., & Demirel, M. (2018). Üniversite öğrencilerinin Facebook kullanımı ile yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Journal of International Social Research, 11*(60), 1402-1409.

Şardağ-Karabulut, M. (2015). *Küçük ve orta büyüklükteki işletmelerde sosyal medya pazarlaması: Sinop ilinde bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Samsun.
Tutgun-Ünal, A. (2015). *Sosyal medya bağımlılığı: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
Uzbay, İ. T. (2009). Madde bağımlılığının tarihçesi, tanımı, genel bilgiler ve bağımlılık yapan maddeler. *Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi*, 21, 5-15.
Ying, M. (2012). *Sosyal medya platformları üzerinden pazarlama ve bu mecrayı etkin kullanan sektörler*. Yüksek Lisans Tezi. Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

EXTENDED ABSTRACT

Internet, thanks to some of the opportunities it offers, facilitates the life of the individual, allows him/her to develop by diversifying. One of the most basic of these opportunities is fast and easy communication. Through social media, which replaces today's single-type communication networks, people can easily communicate with each other and shares various posts on communication platforms. Social media constitutes the most important communication resources which take part in the internet environment (Demir, 2016: 28). The internet, which has existed since the mid-1990s until today, has taken the form of a technology that was accepted and adopted by almost all societies today. This new technology has gone through many stages to date and has reasoned many changes both economically and socially (Şardağ-Karabulut, 2015: 1). It is noteworthy that internet and social media addiction has negatively affected the psychology of young individuals in recent years when the available data in the body of literature are evaluated. Within this scope, it is an important matter to be initially identified the factors associated with social media addiction in order to minimize social media addiction. In a study conducted in this direction, it was aimed to be evaluated the demographic factors affecting social media addiction in primary school students.

A total of 71 students, who include 33 girls and 38 boys, studying in primary education institutions located in the city centre of Isparta attended in this study. The “Social Media Addiction Scale” was used to determine the social media addiction levels of the students participating in the study. The SPSS 22.0 program was used for the analysis of the obtained data. While the Independent T test was used for comparing the scale scores of students according to their gender, the One-Way ANOVA analysis was used for comparing the scale scores according to the classes in which they were educated. Pearson Correlation analysis was used for examining the relationship between students’ GPA and their social media addiction levels.

In this study conducted, it was determined that the social media addiction levels of the primary students were above the middle level. Also in similar studies in the literature, it was reached results that social media addiction in children was at middle or above middle level. At the heart of the growing trend of social media addiction among children today, it can be considered that the spread usage of technological tools such as mobile phones, laptops, desktop computers and tablets among children that they can access social media.

When it is considered according to the gender variable in the study, it was found that the social media addiction levels of the students did not differ significantly. It can be assumed that the basis of this result is that social media addiction, regardless of gender, begins to increase significantly in primary school students. In addition, it can be said that the similarity of the purposes of using social media by male and female students also paves the way for no difference in addiction between groups. In the studies conducted on this subject in the

literature, it has been reported that the usage purposes of social media tools differ some according to gender. For example; in studies conducted on this subject and conducted on adolescents found that the frequency of boys using social media to play digital games was higher than girls (Horzum, 2011; Ekinci ve ark., 2016). In addition, it is seen that the findings obtained in some studies are parallel to the results obtained in this study, and there is no significant difference between the social media addiction level of female and male students (Gürültü, 2016).

In the study conducted, it was found that the social media addiction levels of the students differ significantly when considered according to the variable of the class in which they were educated. According to the results, it was found that the social media addiction levels of sixth and seventh grade students were higher when it was compared to fourth and fifth grade students. One of the main reasons for this is that as students' grade levels increase, their level of having personal devices such as computers or mobile phones that they can access social media increases. In addition, it can be thought that the fact that high grade level students reached puberty and their use of social media to struggle the psychological problems of adolescence during this period also paved the way for this result. In a study conducted on primary school students on this subject, it was determined that as the grade levels of students increased, their internet addiction also increased, in parallel with this, they had a lonely personality (Bayram & Gündoğmuş, 2016).

It was found that there was no significant relationship between the GPA of the students involved in the study and the level of social media addiction. It can be thought that the basis of this result is that students do not use social media at a level that will affect their lessons. As a matter of fact, it has been found in the studies in the literature that social media addiction affects academic achievement negatively. In a study conducted on adolescents on this subject, it was established that as the time spent by adolescents with their social media tools increases, their academic success levels decrease and their social relations become weaker (Kumcağız ve ark., 2019). In another study conducted on adolescents, it was determined that as the level of social media addiction increases, the level of academic procrastination behaviour also increases, in this context, social media addiction negatively affects academic success (Gürültü, 2016).

As a result, it was determined that the social media addiction levels of the students whose social media addiction level was above the middle level did not differ significantly according to their gender, and there was no significant relationship between the academic achievement level and social media addiction. When it was considered according to class level, it was seen that as the grade levels of the students increased, their social media addiction also increased, and it was thought that the main reason for this was that as the class level increased, the students had easier access to the tools that could enter social media applications.

Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi / Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos Cilt: 7 Sayı:2
Journal of International Multidisciplinary Academic Researches / May-June-July-August: 7 Issue: 2
2020
www.joimar.com

ANONİM ŞİRKETLERDE BAĞIMSIZ DENETİM KURULUŞLARININ SORUMLULUKLARI

RESPONSIBILITIES OF INDEPENDENT AUDIT ORGANIZATIONS IN JOINT STOCK COMPANIES

SADDAM SHAIF ABDULRAB ABDULHAMEED

Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı

e-mail: saddam201072@hotmail.com

ÖZET
Türk Ticaret Kanununa göre anonim şirketlerde yapılan bağımsız denetim ile şirketlere ait finansal tabloların ve verilerin belirli standartlara göre incelenmesi ve rapor haline getirilmesi amaçlanmaktadır. Bağımsız denetim sürecinin sağlıklı bir şekilde yapılması ve denetimin hukuki kurallara göre sonuçlandırılmasında denetçilerin önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Hukuki açıdan ele alındığı zaman anonim şirketlerde bağımsız denetimden sorumlu kişilerin temel sorumlulukları sır saklama sorumluluğu, rapor hazırlama sorumluluğu, özen gösterme ve denetim standardı sağlama sorumluluğu, bağımsız denetim görüşü sunma sorumluluğu ve denetim sürecinde kamu çıkarlarını koruma şeklinde sıralanmaktadır. Yapılan bu çalışmada da anonim şirketlerde bağımsız denetim sürecinde görev alan kuruluşların temel sorumluluklarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.
Anahtar kelimeler: Denetim, bağımsız denetim, anonim şirketler

ABSTRACT
With the independent audit conducted in joint stock companies according to the Turkish Commercial Code, it is aimed to examine and report the financial statements and data of the companies according to certain standards. Auditors have important responsibilities in conducting the independent audit process properly and concluding the audit in accordance with legal rules. When considered from a legal point of view, the main responsibilities of persons responsible for independent auditing in joint stock companies are listed as confidentiality responsibility, responsibility to prepare reports, to show care and to provide an audit standard, to present an independent audit opinion, and to protect public interests in the audit process. In this study, it is aimed to evaluate the basic responsibilities of the institutions involved in the independent audit process in joint stock companies.
Keywords: Audit, independent audit, joint stock companies

JEL CODE: A10

GİRİŞ

Yaşadığımız dönemde şirketler her geçen gün büyürken aynı zamanda küresel bir boyuta kavuşmaktadır. Bu durumu örneklendirmek gerekirse ABD'de kurulan bir şirket bugün Türkiye'de iş yapabilmekte, burada şirket kurabilmektedir. Hatta bu şirketlere sermaye sahipleri de yatırım sağlayabilmektedir. Söz konusu büyüme ve küreselleşme denetim gereksinimini artırmaktadır. Zira uluslararası şirketlerin ortaya çıkması, firmaların finansal ve organizasyon açısından büyümesi sermaye sahiplerinin sayısı ile beraber yatırımların oranlarını da arttırmaktadır. İşte korunmaya değer çıkarı olan sermaye sahiplerinin sayısının artması bağımsız kontrolün gelişimini sağlamıştır (Tutulmaz, 2018). Bu kapsamda son yıllarda anonim şirketlerde de bağımsız denetim faaliyetlerine yönelik uygulamaların arttığı

görülmektedir. Bağatır (2019) göre, küresel boyutta meydana gelen suiistimal, hile ve yolsuzluktan doğan olaylar bağımsız denetime olan talebi yükseltmiştir. Gün geçtikçe şirketlerin artması ve muhasebe bilgi sistemlerinin karmaşık hale gelmesi de dikkate alındığında bağımsız denetim mesleğine olan gereksinim giderek artmaktadır. Yolsuzluk, hile ve işgörenlerin yaptıkları hatalar, başta şirketler olmak üzere kamuoyunu, bilgi kullanıcılarını ve yatırımcıları olumsuz açıdan etkilemektedir. Bağımsız denetim uygulanmamış şirketler, faaliyet içinde oldukları diğer kurum ve şirketler içinde tehlike oluşturmaktadır.
1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren Türk Ticaret Kanunu (TTK), özellikle anonim şirketler olmak üzere sermaye şirketlerinde köklü değişimleri kapsayan düzenlemeler getirmiştir. Anonim şirketler yasası kapsamında hayata geçirilen bu düzenlemeleri, kamuoyunu bilgilendirme, kurumsal yönetim ve sermayenin korunması esasları, hak sahipleri demokrasisi ve bağımsız denetim başlıkları halinde kısaca ifade edilmektedir. TTK, anonim şirketlerin kontrolünde radikal değişimlerde bulunarak bu şirketlerde iç denetim birimini kaldırmış ve yerine bağımsız denetim ve bağımsız denetçiyi temel alan bir sistem getirmiştir. TTK'nın bu sistemi, bağımsız denetim mesleğini ön plana çıkarırken aynı zamanda bağımsız denetime dair önemli kurumların açılmasını da getirmiştir (Dal & Çalış, 2012).
TTK'nın anonim şirketlerin kontrolüne dair bu algısı Kanun yayınlandığı, uygulamaya girdiği ve uygulamada olduğu süre zarfında önemli değişimlere uğramıştır. Kanunun yayınlanmasının ardından ancak yürürlüğe girmeden önce 6335 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik neticesinde her anonim şirketin değil yalnızca Bakanlar Kurulu tarafından belirli kriterlere sahip anonim şirketlerin bağımsız denetime tabi tutulacağı düzenlenmiştir. Bakanlar Kurulunun koyduğu kriterler 23 Ocak 2013 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile dile getirilmiştir. Söz konusu ölçütler göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'deki anonim şirketlerin hemen hemen hepsinin bağımsız denetim haricinde kaldığı anlaşılmıştır. TTK, anonim şirketlerde iç denetleme organını da kaldırdığı için Bakanlar Kurulu kriterlerine sahip olmayan anonim şirketlerde herhangi bir denetim geçekleştirilmeyeceğinden bu düzenleme ile Türkiye'de çok fazla anonim şirket denetim sınırları dışına çıkarılmış idi. Bu durumun ciddi problemlere yol açacağı anlaşıldığından 6455 sayılı Kanun ile Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen kriterlere sahip olmayan anonim şirketlerde denetim kapsamına alınmıştır. Söz konusu kanun çerçevesinde gerçekleştirilen değişiklik ile Türkiye'de bütün anonim şirketler denetim dahiline alınmıştır. Ancak 6455 sayılı Kanun ile yer verilen değişiklik anonim şirketlerin denetiminde ikili bir sistemi oluşturarak anonim şirketlerin kontrolünde farklılık ortaya çıkarmıştır. Bakanlar Kurulu'nca belirlenen kriterlere sahip anonim şirketlerde denetim, bağımsız denetçi tarafından bağımsız denetim ilkelerine uygun olarak yapılacaktır. Bu kriterlere sahip olmayan anonim şirketlerde ise gerçekleştirilecek denetimin ilke ve esaslarına, denetçinin özelliklerine, yetki ve sorumluluklarına dair konular Bakanlar Kurulunun yetkisi kapsamına bırakılmıştır. Bu anonim şirketlerde bağımsız denetime dair kararlar 1 Ocak 2013 tarihini itibari ile hayata geçirilmiştir (Dal & Çalış, 2012). Yapılan bu çalışmada da anonim şirketlerde bağımsız denetim sürecinde denetçilerin sorumluluklarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Denetim Kavramı

Denetim, kavram olarak değerlendirildiğinde, belirli bir ekonomik birime ve bir döneme ilişkin bilgilerin güvenirlik ve doğruluğunu tespit etmek için, bu bilgilerin önce tespit edilmiş olan kriterlere uygunluk düzeyini objektif olarak araştıran ve sonuçlarını irdeleyerek ilgili kullanıcılara bir rapor şeklinde sunmayı temel alan sistematik bir süreçtir (Ergin, 2006). Bir başka ifadeye göre denetim; ekonomik faaliyet ve olaylara dair tezlerle, kabul görmüş ölçütler arasındaki uygunluğun düzeyini araştırmak ve sonuçlarını ilgili kullanıcılara aktarmak için nesnel olarak ispat toplayan ve değerleyen sistematik bir süreçtir (Erdoğan, 2006; Akt.

Tutulmaz, 2019). Amaçlarına ve uygulama biçimlerine göre denetim türleri aşağıda açıklanmıştır.
Zorunlu Denetim: Zorunlu denetim, yasalar kapsamında düzenlenen, denetime tabi şirket ve kurumlara bir sorumluluk olarak atfedilen bir denetim türüdür. Bu çalışmaları sürdürecek denetçilerin özellikleri, denetimin amacı, konusu, denetim faaliyetlerinin hangi temeller kapsamında sürdürülebileceği yönetmelik ve tebliğlerle belirlenir. Zorunlu denetim özel kanunlar, yönetmelikler veya tebliğler ile kabul edilmiştir. Söz konusu şirketlerin bağımsız denetime tabi olmasındaki neden ise şirketlerin finans ve ekonomi piyasası içerisindeki önemleridir.
İsteğe Bağlı Denetim: İşletmelerin; herhangi bir kanuni zorunluluğu olmadığı durumlarda gerçekleştirmiş olduğu denetimlere isteğe bağlı denetim adı verilir. İsteğe bağlı denetimlerin gerçekleştirilmemesi bir yaptırım yaratmaz. Şirketlerin büyümesi, ilgililerin çeşitli dönemlerde şirkete dair bilgi talep etmesi bu tür denetimleri arttırmaktadır.
Finansal Denetimi: Finansal denetimle şirkete yönelik mali tablolar izlenmekte, böylelikle ilgililere doğru bilgi verilmesi hedeflenmektedir. Özellikle yatırımcılar, şirketlere yatırım sağlayıp sağlamayacaklarını tespit etmede mali tabloları kullanmaktadır. Dolayısıyla şirkete ilişkin tabloların bir takım koşullara uygun tutulduğunun denetim sonunda onaylanması, mali tablolara ilişkin güveni de arttırmaktadır.
Faaliyet Denetim: Geniş bir ifadeyle faaliyet denetimini ifade etmek gerekirse, bir kurumun işletme işlevleri, finansal kontroller ve destekleme sistemleri dâhil tüm boyutlarını içeren bağımsız bir incelemedir. Faaliyet denetiminde, denetçilerden objektif şekilde gözlem yapmaları ve bir takım faaliyetlerin detaylı olarak incelemesini yapması beklenir. Faaliyet denetiminde, faaliyet sonuçları verimlilik standartlarıyla kıyaslanır ve şirketin daha önce belirlenmiş amaç ve hedeflere ulaşıp ulaşmadığı analiz edilir. Faaliyet denetiminin içeriği, işletmenin tümü ya da bir şubesi veya pazarlama, finans, üretim işlevi gibi bir bölümü de olabilir (Tutulmaz, 2019: 48; Bağatır, 2019).

Bağımsız Denetim Kavramı

Bağımsız denetimin amacı çıkarılan yönetmelikler belirlenmiştir. 660 sayılı Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname bağımsız denetimin amacını, finansal tablo ve diğer finansal verilerin, finansal raporlama standartlarına uygunluğu ve doğruluğu konusunda, makul teminat sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarının sağlanması olarak belirtmiştir. Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğinde ise bağımsız denetimin amacı; mali tabloların finansal raporlama standartları paralelinde bir şirketin parasal durumunu ve faaliyet sonuçlarını bütün önemli açılarıyla gerçeğe uygun ve doğru bir şekilde gösterip göstermediği noktasında bağımsız denetçinin görüş beyan etmesini sağlamak şeklinde açıklanmıştır tanımlanmıştır (Tutulmaz, 2019; Mızrak, 2016). Bağımsız denetim bağımsız denetçiler tarafından yapılmaktadır. Bağımsız denetçi, bilgi kullanıcılarının ve kamuoyunun doğru olarak bilgilendirilmesini hedeflemektedir. Yatırımcıların ve hissedarların doğru olarak bilgilendirilmesi son derece önemlidir. Şirketlerin sürdürülebilirliği bakımından bağımsız denetim çalışmaları önemli bir yere sahiptir. Şirketlerin sürekliliğinin sağlanması ve kamuoyunun açık ve doğru olarak bilgilendirilmesi başlıca hedeflerdendir. Şirket faaliyetleri denetlenerek şirketin çevresinin şeffaf ve doğru şekilde bilgilendirilmesi güven ortamını da yaratacaktır. Dolayısıyla bağımsız denetçilerin ahlaki ve etik değerlerle beraber, bağımsız denetim standartlarının ışığında denetim çalışmalarını uygulayarak ihtiyaç duyulan, uygun denetim görüşünü bildirmeleri işletme ve işletme çevresi bakımından dikkat çeken bir faktördür (Bağatır, 2019). Sermaye Piyasası Kurulu Bağımsız Dış Denetleme Hakkındaki Yönetmelik madde 5'te, bağımsız denetimin tanımı şöyle yapılmıştır;

"Bağımsız denetleme, ortaklıkların ve yardımcı kuruluşların hesap ve işlemlerinin bağımsız denetleme kurumları tarafından yetkilendirilen denetleme personellerince bu kuruluşlar için, denetleme standart, esas ve ilkelerine göre incelenmesi ve bu inceleme verileri baz alınarak, düzenlenmiş finansal tabloların, 2499 sayılı Kanun kapsamında gerçeği yansıtıp yansıtmadığının tespiti ve rapora bağlanmasıdır" (Ercan, 2012).
Bağımsız denetimin kredi kuruluşları için önemli bir olgudur. Kredi kurumları, kredi sağladıkları işletmelerin bağımsız denetimden geçmiş mali tablolarını değerlendirmekte buna bağlı olarak kredi sunmaktadır. Böylelikle kredi kurumları işletmeyle doğru ve tam bilgiye erişmekte buna göre kredi limitlerini planlayabilmektedir. Bunun getirisi olarak da tahsil edilme şansı olmayan krediler azalmaktadır (Tutulmaz, 2019).
Görüldüğü gibi bağımsız denetim ekonomik sistemin sağlıklı bir biçimde yürütülmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu noktada bağımsız denetimi yapacak kişi ve kurumların seçimi de bağımsız denetimin sağlıklı olması için oldukça önemlidir. TTK'nin 399. maddesi denetçinin tercihi, görevden alınması ve anlaşmanın feshi konularına açıklık getirmektedir. 399. maddenin 1. fıkrasına göre; denetçi, şirket genel kurulu tarafından; topluluk denetçisi, ana şirketin genel kurulu tarafından seçilir. Denetçinin, her etkinlik dönemi ve her koşulda sorumluluklarını gerçekleştireceği faaliyet süreci bitmeden seçilmesi zorunludur. Seçimden sonra, yönetim kurulu, gecikmeden denetleme yükümlülüğünü hangi denetçiye verdiğini ticaret siciline tescil ettirir ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile internet sitesinde ilan eder. Bu madde gereğince denetimin bir açıdan yönetimin denetlenmesini ifade ettiğinden denetçinin seçiminin genel kurula verildiği belirtilmektedir. Genel kurulun bu yetkisi devredilemez özelliktedir. Böylelikle teorik olarak 6762 sayılı mülga TTK ile 6102 sayılı TTK arasında tam bir ilkesel uyumlu olduğu vurgulanmaktadır (Karakoç, 2013).

Bağımsız Denetimin Kapsamı

Bağımsız denetimin içeriği, denetçinin denetlemekte olduğu işletmenin mali tablo ve verilerinde herhangi bir yolsuzluk, hata ve hile gibi istenilmeyen durumların olmadığına ilişkin kesin bir ifadeyle olmamakla beraber denetçi görüşüne teminat oluşturabilecek denetim ispatları bağlamında makul bir teminat vermesi mecburidir. Bağımsız denetim standartlarında da belirtildiği gibi denetçi makul bir güvence sunmakla yükümlüdür. Bu teminat kesin bir dille yolsuzluk, hile ve hata gibi durumları olmadığına ilişkin teminat anlamına gelmemektedir (Bağatır, 2019). TTK'nin 398. maddesi denetimin konu ve içeriğine ilişkin bilgi vermektedir. TTK Tasarısının gerekçeleri dahilinde bu maddenin amacını genel kurula tam ve doğru değerlendirebilme imkanı sunmak ve denetleme raporunu güvenilir kılmak şeklinde tanımlamıştır. 398. maddenin 1. fıkrasına göre; şirketin ve topluluğun mali tabloları ile yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun denetimi; envanterin, muhasebenin ve TDS'nin belirttiği oranda iç denetimin ve yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporunun denetimidir. Bu denetim, Türkiye Muhasebe Standartlarına (TMS), kanuna ve esas anlaşmanın mali tablolara dair kararlarına uyum gösterilip gösterilmediğinin incelenmesini de içermektedir. Denetleme, KGK'nin belirlediği kurallarla denetçilik mesleğinin gerekleriyle etiğine uygun olarak ve titizlikle yapılır. Denetleme, topluluğun ve şirketin, malvarlıksal ve mali durumunun dürüst resim esasına dayalı olarak yansıtılıp yansıtılmadığını, yansıtılmamışsa nedenlerini, dürüst olarak belirtecek şekilde yapılır. Bu fıkranın gerekçesinde, mali tabloların ve yıllık faaliyet raporunun denetiminin kağıt üzerinden denetimden öte envanter dahil tüm muhasebenin, kayıtlar ve kayıtların dayandığı belgelerle denetlenmesi olduğu belirtilmiştir. Bu denetleme genel denetleme olup, halka açılma, menkul kıymet çıkarma, sermaye artırımı gibi özel konuların denetimi değil, tümünün denetimidir (Karakoç, 2013).

Anonim Şirketlerde Bağımsız Denetim

Anonim şirketler anaparanın tavana yayılması ve tasarrufların yatırıma dönüşmesini sağlamak için çok fazla küçük çaplı yatırımcının tasarruflarını birleştirerek büyük ölçekli maddi ve entelektüel sermaye birikimi yaratan, böylelikle yalnız başına yatırıma dönüştürülmesi olanaksız olan atıl durumdaki kaynakların faal kullanımına olanak sunan ekonomik aktörlerdir (Uzay & Bayat, 2016). Anonim şirketler küçük oranlardaki anaparanın bir araya gelmesiyle ortaya çıkabileceği gibi büyük anaparaya sahip kişilerce de oluşturulabilmektedir. Anonim şirketler, sahip olduğu bu önem ve küçük oranlardaki anaparasını risksiz kazanç sağlamak için ortaya koymuş tasarruf sahiplerinin çıkarları söz konusu olması nedeniyle, anonim şirketlerin farklı denetimlere tâbi tutulmasına gerek duyulmuştur. Dolayısıyla anonim şirketin zorunlu organları arasında denetim organına yer verilmiş hatta gerekli olması halinde özel denetim yapılmasına olanak sunmuştur (Durmuş, 2010).

Genel olarak, anonim şirketlerde denetim iletmenin kuruluşunda ve işleyişinde meydana gelen eksiklikleri ve yolsuzlukları işletmenin konuyla ilgili birimlerine bildirme fonksiyonudur. Denetim biçimlerinden genel olarak denetim, organ denetçiler haricindeki bireylerin gerçekleştirdiği dolaylı şekilde denetimi; dar anlamda denetim is yalnızca denetçilerin gerçekleştirdikleri denetimi içermektedir (Altınkaynak, 2009). Anonim şirkette denetim bakımından esas düzenleme TTK m. 397/4 ve 397/5 kararlarında gerçekleşmiştir. TTK m. 397/4 kararında "398 inci madde bağlamında denetime tabi olacak şirketler Cumhurbaşkanı tarafından belirlenir." Şeklinde ifade edilerek TTK' nın "konu ve kapsam" başlıklı 398. maddesi vd. kararlarında düzenlenen bağımsız denetime tabi olacak şirketlerin içeriğinin Cumhurbaşkanı'nca belirleneceği ifade edilmiştir. TTK m. 397/5 kararında ise "Dördüncü fıkra içeriği haricindeki anonim şirketler ile 4572 sayılı Kanun çerçevesindeki kooperatifler ve bunların bağımsız denetime tabi olmayan üst kurumları bu fıkra kararlarına bağlı olarak denetlenir…" denilerek TTK m. 397/4 kapsamı haricindeki ve bağımsız denetime tabi olmayan işletmelerin denetimi düzenlenmiştir (Akın, 2020: 1). Anonim şirketlerde bağımsız denetimim hem şirket hem de ülke ekonomisi açısından bazı yararları bulunmakta olup, söz konusu yararlar aşağıda açıklanmıştır;

- Yönetim birimine doğru veri aktarımı sağlar.
- Yönetim birimine finansal tablolarla alakalı olarak tahmin ve analizlerde bulunmasında, geleceğe yönelik sağlıklı kararlar almasında yardımcı olur.
- Mali tabloların gerçeği ifade edip etmediğini ortaya koyar.
- Şirket yönetimi ve işgörenlerinin hile yapmasının önüne geçilmesine yardımcı olur.
- Bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolar ile şirketin düşük maliyetli finansman bulması kolaylaşır.
- Bağımsız dış denetimden geçen bir işletmede tüm ortakların hakları daha iyi korunmuş olur (Mızrak, 2016).

Anonim şirketlere uygulanan denetim faaliyetlerinin başında iç ve dış denetim gelmektedir. İç denetim; genel olarak ortaklar hesabına, şirket iç kontrolünü sağlamak adına yapılır. Dış denetim ise kamu faydası ve düzeni bakımından devlet ya da yetkili denetim birimlerince yapılan denetimdir. Türk Ticaret Kanunu'na göre iç denetimle görev alan ilk denetçiler, işletmenin kuruluşunda yolsuzluk olup olmadığını irdelemekle yükümlüdürler. İşletmenin işleyişinde denetçiler; işletme yönetimini denetleme ve gözetim, yönetim kurulu toplantılarına dahil olma, genel kurulu toplantıya çağırma ve genel kurul toplantısında hazır bulunma, hak sahiplerinin genel kurul toplantılarına katılım koşullarını araştırma, şirket defterlerini inceleme, işletme değerlerini denetleme, koşullarının bulunması durumunda şirket için sorumluluk ve iptal davası açma hak ve yetkilerine sahiptirler. İç denetimle yükümlü denetçilerin özel olarak planlanmış sorumlulukları arasında ise; şirket bilançosunun ve

bütçesinin denetlenmesi, yıllık denetim raporunun hazırlanması, eksiklik ve yolsuzlukların ihbar edilmesi, kimi durumlarda boş kalan denetçiliğe denetçi atama yetkisi ve son olarak tasfiye durumunda tasfiye etkinliklerine nezaret etme görevi gösterilebilir. Denetçiler, denetim yükümlülüklerini gereği gibi yerine getirebilmek için inceleme ve bilgi edinme hak ve yükümlülüklerinden faydalanırlar, bunlar haricinde ücret hakkı ile hak sahibi olmayan denetçiler için tazminat hakları bulunmaktadır (Altınkaynak, 2009).

Denetleme Yapma Yetkisine Sahip Kişiler

TTK'nin 400. maddesi denetçi olabilecekleri ifade etmektedir. Bu maddenin 1. ve 2. fıkraları 6335 sayılı Kanunun 19. maddesiyle değiştirilmiştir. 400. maddenin 1. fıkrasına göre; denetçi, bağımsız denetim yapmak üzere, 1/6/1989 tarihli ve 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununa göre ruhsat almış yeminli mali müşavir veya serbest muhasebeci mali müşavir unvanına sahip ve KGK tarafından yetki verilen bireyler ve/veya ortakları bu bireylerden oluşan anapara şirketi olabilir. Aşağıdaki durumlardan birinin varlığında, yeminli mali müşavir, serbest muhasebeci mali müşavir ve/veya sermaye şirketi ve bunların ortaklarından biri ve bunların ortaklarının yanı sıra işgören veya anılan bireylerin mesleğini beraber icra ettikleri kişi veya kişiler, ilgili şirkette denetçi olamaz. Şöyle ki, önceki cümlede sayılanlardan biri;

a) Denetlenecek işletme bünyesinde hak sahibiyse,

b) Denetlenecek işletmenin yöneticisi ya da işgöreniyse ya da denetçi olarak atanmasından önceki 3 yıl içinde bu sıfatı taşımışsa,

c) Denetlenecek şirketle ilişkisi olan bir tüzel kişinin, bir ticaret şirketinin ya da bir ticari işletmenin yasal temsilcisi ya da temsilcisi, sahibi, yöneticisi veya yönetim kurulu üyesiyse ya da bunlarda %20'den fazla hak sahibi ise veyahut denetlenecek işletmenin yönetim kurulu üyesinin ya da bir yöneticisinin alt ya da üst soyundan biri, eşi veya üçüncü derece dâhil, üçüncü dereceye kadar kan veya kayın hısmı ise,

d) Denetlenecek işletmeyle ilişki hâlinde olan ya da böyle bir işletmede yüzde yirmiden çok hak sahibi olan bir şirkette çalışıyorsa ya da denetçisi olacağı işletmede %20'den fazla hak sahibi olan bir gerçek kişinin yanında herhangi bir şekilde hizmet sağlıyorsa,

e) Denetlenecek işletmenin defterlerinin tutulmasında ya da mali tablolarının planlanmasında denetleme haricinde faaliyette veya katkıda bulunmuşsa,

f) Denetlenecek işletmenin defterlerinin tutulmasında ya da mali tablolarının çıkarılmasında denetleme haricinde faaliyette ya da katkıda olduğu için (e) bendine göre denetçi olamayacak gerçek veya tüzel kişinin veya onun ortaklarından birinin yasal temsilcisi, gerçek kişisi, sahibi, ortağı, yönetim kurulu üyesi, çalışanı veya temsilcisi olarak bizzat kendisi ise,

g) (a) ilâ (f) bentlerinde mevcut koşulları barındırdığı için denetçi olamayan bir denetçinin nezdinde çalışıyorsa,

h) Son 5 yıl içerisinde denetçiliğe dair mesleki etkinliklerden kaynaklanan gelirinin tümünün %30'undan fazlasını denetlenecek şirkete ya da ona %20'den çok pay ile katılmış olan şirketlere sunulan denetleme ve danışmanlık faaliyetinden elde etmişse ve bunu cari yılda da sağlaması bekleniyorsa, denetçi olamaz (Karakoç, 2013).

Anonim Şirketlerde Bağımsız Denetim Yapanların Sorumlulukları

Anonim şirketlerde bağımsız denetim yapan kişi ve kuruluşların birçok sorumluluğu bulunmaktadır. Söz konusu kişi ve kuruluşların denetim sürecindeki temel sorumlulukları aşağıda açıklanmıştır.

Sır saklama sorumluluğu: TTK'nın 404. Maddenin 1-6. fıkraları denetçinin sır saklamadan doğan sorumluluklarını bildirmektedir. Bu maddenin 1. fıkrası 6335 sayılı Kanunun 21. maddesiyle değiştirilmiştir. Buna göre; denetçi ve özel denetçi, bunların temsilcileri ile

yardımcıları, denetimi tarafsız ve dürüst olarak yapmak ve sır saklamakla sorumludur. Çalışmaları esnasında edindikleri, denetlemeyle ilgili olan iş ve şirket sırlarını izinsiz şekilde kullanamazlar. Kasten veya ihmal ile sorumluluklarını ihlal edenler işletmeye ve zarar vermeleri halinde bağlı işletmelere karşı yükümlüdürler. Zarar veren kişi birden çok ise sorumluluk müteselsildir (Karakoç, 2013).

Rapor hazırlama sorumluluğu: Bağımsız denetim, ilgisi olanların gereksinimlerini gidermek için yapılan genel amaçlı bir faaliyettir. Mali tablolar farklı beklenti sahibi kişi ya da kurumların bilgisine sunulması nedeniyle, denetiminin tüm bu gruplar dikkate alınarak detaylı olarak yapılması ve sonuçlarının objektif biçimde değerlendirilerek rapor aracılığı ile bu kişi ya da kurumlara sunulması gerekmektedir (Dal & Çalış, 2013). Bu bağlamda TTK 402/1 kararına bağlı olarak denetimi gerçekleştiren kişi ve kurumlar denetim raporu sunmakla sorumludur. Buna göre raporda;

- Açıklık esasına uyulmalı,
- Bir önceki yıl ile kıyaslaması yer almalıdır.

TTK m. 402/3 kararı gereği denetçi, değerlendirmede bulunurken işletmenin, denetliyorsa ana şirket ile topluluğun finansal tablolarını temel alır. Raporda ilk olarak, şirketin ve topluluğun mali durumuna ilişkin yönetim kurulunun değerlendirmesiyle ilgili görüş bildirilir. Söz konusu görüşte, özellikle işletmenin ve ana işletmenin mali tablolarının denetimi kapsamında, işletmenin ve topluluğun varlığını devam ettirebilmesine ve ilerleyen dönemde gelişimine ilişkin analiz yanında, şirket yönetim kurulunun raporuyla topluluk yıllık faaliyet raporu bu belgelerin sağladığı imkân oranında işletmenin mali durumu irdelenir. TTK m. 402/4 kararı gereği ise denetim raporunun esas bölümünde;

- Defter tutma düzeninin, finansal tabloların ve topluluk finansal tablolarının, kanun ile esas sözleşmenin finansal raporlamaya dair kararlarına uygun olup olmadığı,
- Yönetim kurulunun denetçi tarafından denetim dahilinde istenen açıklamaları gerçekleştirip gerçekleştirmediği ve belgeleri sunup sunmadığı açık bir şekilde ifade edilir.

Denetim raporlarına ilişkin düzenlemelerden biri diğeri olan TTK m. 402/5 kararına göre de finansal tablolar ile bunların dayanağı olan defterlerin;

- Tahmin edilen hesap planına uygun olup olmadığı,
- Türkiye Muhasebe Standartları kapsamında, işletmenin malvarlığı, parasal ve kârlılık durumunun resmini gerçeğe uygun şekilde ve dürüstçe yansıtıp yansıtmadığı ifade edilir (Akın, 2020).

Denetçi raporunda değerlendirmede bulunurken işletmenin, denetliyorsa ana şirket ile topluluğun mali tablolarını temel alır. Raporda ilk olarak, işletmenin ve topluluğun finansal durumuna ilişkin yönetim kurulunun değerlendirmesine ilişkin görüş bildirilir. TTK m. uyarınca bu görüşte, özellikle işletmenin ve ana şirketin mali tablolarının denetimi kapsamında, şirketin ve topluluğun varlığını devam ettirebilmesine ve ilerleyen süreçteki gelişimine dair analizin yanı sıra, şirket yönetim kurulunun raporu ile topluluk yıllık faaliyet raporu bu belgelerin sunduğu imkan oranında işletmenin mali durumu irdelenir. TTK m. 402'ye göre denetim raporunun asıl bölümünde; Defter tutma düzeninin, finansal tabloların ve topluluk finansal tablolarının, kanun ile esas sözleşmenin finansal raporlamaya ilişkin kararlarına uygun olup olmadığı, yönetim kurulunun denetçi tarafından denetim bağlamında istenen açıklamalarda bulunup bulunmadığı ve belgeleri sunup sunmadığı, açık bir şekilde ifade edilmelidir. Ayrıca, finansal tablolar ile bunların dayanağı olan defterlerin; tahmin edilen hesap planına uygun şekilde kayıt altına alınıp alınmadığı, Türkiye Muhasebe Standartları kapsamında, şirketin malvarlığı, finansal ve karlılık durumunun resmini gerçeğe uygun olarak ve dürüst bir şekilde yansıtıp yansıtmadığı ifade edilmelidir. Denetçi, denetim raporunu hazırlamasının ardından imzalayıp ilk olarak yönetim kuruluna sunmalıdır (Dal & Çalış, 2013).

Özen ve Denetim Standartlarını Sağlama Yükümlülüğü: "Özen" sözcüğü Türkçe'de bir işin mümkün olabildiğince iyi olması için çaba gösterme, özenme, itina gösterme, ihtimam anlamlarına karşılık gelmektedir. Bir sözcüğün tanımından çok ortak bir dil olan akıl yolu ile soyut şekilde bireyin zihninde oluşturduğu izlenim daha önemlidir. Böylece, özen kavramının tanımından çok özenli olan tutumun nasıl olması gerektiği ve özenin nasıl ölçüleceği konusuna daha çok önem verilmiştir. Bağımsız denetim bağlamında değerlendirildiğinde bağımsız denetim kuruluşunun çalışmasının asgari koşulları kurum tarafından belirlenmiş olan kalite kontrol sistemi bağlamında sürdürmesi, kapsamındaki denetçilerin sürekli eğitimlere katılım göstermesini sağlaması, bağımsızlığını sürekli koruması özen yükümlülüğüne uygun davranışlar kapsamında değerlendirilmektedir (Tutulmaz, 2018).
Bağımsız Denetim Görüşü Sunma: Anonim şirketlerde yapılan denetimin sonunda denetçiler olumlu ya da olumsuz görüş sunabilmekte, bunun yanında görüş sunmakta kaçınma yoluna da gidebilmektedir. Denetçinin olumlu görüş belirtmesi halinde yazısında, ilk olarak 398 inci madde ve Türkiye Denetim Standartları uyarınca gerçekleştirilen denetimde, Türkiye Muhasebe Standartları ve diğer gerekliliklerin açısından herhangi bir aykırı durumla karşılaşılmadığını; denetim esnasında ulaşılan bilgilere göre, işletmenin ya da topluluğun finansal tablolarının doğru olduğunu, malvarlığı ile mali duruma ve kârlılığa dair resmin gerçeğe uygun olduğunu ve tabloların bunu dürüstçe ifade ettiğini belirtir. Denetçilerin çekindikleri bir durum varsa, TTK m. 403 uyarınca olumlu görüş yazısı sınırlandırabilir ya da olumsuz görüş bildirilebilir. Sınırlandırılmış olumlu görüş, mali tabloların işletmenin yetkili kurullarına göre düzeltilebilecek aykırılıklar kapsadığı ve bu aykırılıkların tablolarda ifade edilmiş sonuca etkilerinin ayrıntılı ve büyük olmadığı durumlarda verilir. Sınırlamanın konusu, içeriği ve düzeltmenin nasıl gerçekleştirilebileceği sınırlandırılmış olumlu görüş yazısında açık bir şekilde gösterilmelidir. Şirket defterlerinde, denetlemenin bu bölüm kararlarına uygun olarak yapılmasına ve sonuçlara ulaşılmasına imkân vermeyen oranda belirsizliklerin olması ya da şirket tarafından denetlenecek konularda önemli sınırlandırmaların yapılması durumunda denetçi, bunları kanıtlayabilecek verileri elinde bulundurmasa bile, sebeplerini açıklayarak görüş belirtmekten uzak durabilir. Görüş vermekten kaçınma olumsuz görüşün sonuçlarını ortaya çıkarmaktadır (Dal & Çalış, 2013).
Bağımsız denetim raporları ve görüş yazılarına ilişkin bölüm değerlendirildiğinde, sınırlandırılmış (şartlı) görüş verilmesi halinde sınırlamanın konusu, içeriği ve düzeltmenin nasıl gerçekleştirilebileceği sınırlandırılmış olumlu görüş yazısında açık bir şekilde ifade edilmelidir, denilmektedir. Bağımsız denetim raporu kapsamında düzeltmenin nasıl gerçekleştirileceğinin yer alıyor olması bu bakımdan farklı bir uygulamadır. Zira bağımsız denetim çalışmalarında yaygın olan uygulama, mali tablolarda yer alan yanlışların düzeltilmesi denetim raporu hazırlanmadan önce yönetim tarafından istenmektedir. Olumsuz görüş veya görüş ifade etmekten uzak durulması halinde genel kurul, bu mali finansal tabloları temel alarak, özellikle belirtilen kar ya da zarar ile doğrudan ya da dolaylı olarak karar alamamaktadır. Bu durum bağımsız denetim raporunun etkisini ve işletme açısından önemini ön plana çıkartmaktadır. Bu açıdan işletmeler, bu şekilde bir olumsuz tablo ile karşılaşmamak adına bağımsız denetçilerin tavsiyelerine uymak durumundadırlar (Tutulmaz, 2018; Dal & Çalış, 2013).
TTK uyarınca gerçekleştirilen denetimlerde denetim raporlarının, denetimi gerçekleştirilen finansal tabloların ait olduğu hesap dönemine dair olağan genel kurul toplantısından minimum 20 gün önce ve her koşulda anılan kanunda olağan genel kurul toplantıları için tahmin edilen minimum sürenin sonuna dek denetlenen şirketin yönetim birimine teslim edilmesi mecburidir (Tutulmaz, 2018).
Kamu Çıkarlarının Korunması Yükümlülüğü: Bağımsız denetim kuruluşunun öncelikli yükümlülüğü şirketi Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak denetlemektir. Buradaki

amaç ise şirket tüzel kişiliğinden farklı olarak ortakların, kredi vereceklerin, işletmeyle yasal ilişkiye gireceklerin ve en sonunda sermaye piyasasının güvenilirliğinin korunmasını sağlamaları gerekir. Bu denetleme, işletmenin ve topluluğun, mal varlıksal ve finansal durumunun dürüst resim esasına uygun şekilde aktarılıp aktarılmadığını, aktarılmamışsa nedenlerini, dürüst olarak belirtecek şekilde yapılır. Dolayısıyla bağımsız denetim bakımından dürüst resim ilkesi önemlidir (Tutulmaz, 2018).

Genel kurul Toplantısında Hazır Bulunma Yükümlülüğü: Denetçiler genel kurulda hazır bulunur (TTK 407/1). Üyeler ve denetçiler genel kurulda görüş beyan edebilirler (TTK 407/2). Bu durum TTK m.437' de yer verilen hak sahiplerinin bilgi edinme hakkıyla ilgilidir. Finansal tablolar, yönetim kurulunun kar dağıtım önerisi, denetleme raporları, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu ve konsolide finansal tablolar genel kurulun toplantısından minimum onbeş gün önce, işletmenin merkez ve şubelerinde, hak sahiplerinin incelemesi için hazır bulundurulur. Bunlardan mali tablolar ve konsolide tablolar bir yıl süreyle merkezde ve şubelerde hak sahiplerinin bilgi sağlamalarına açık tutulur. Her hak sahibi, masrafları şirkete ait olmak üzere gelir tablosuyla bilançonun bir örneğini talep edebilir (TTK m.437/1). Hak sahibi genel kurulda, yönetim kurulundan, şirketin işleri; denetçilerden denetimin yapılma şekli ve sonuçlarıyla ilgili bilgi alabilir. Verilecek bilgiler, hesap verme ve dürüstlük ilkeleri açısından özenli ve gerçeğe uygun olmalıdır (Tutulmaz, 2018).

Bağımsız denetim sürecinde denetçinin görev ve sorumluluklarını yerine getirmemesi denetçinin görevden alınmasına zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamında 399. maddenin 4. fıkrası denetçinin görevden alınmasıyla alakalıdır. Bu madde kapsamında haklı neden ifade edilmemiştir. Ancak yasa gerekçeleri kapsamında bu kavramla önce denetçinin kişiliğinden kaynaklanan nedenler kastedilmiştir: Taraf tutması, bilgi sızdırması, şirkete zaman ayıramaması, denetçinin çalışma tarzı, itibar kaybı, cihaz donanımı eksikliği, uzman, yardımcı personel, okul sonrası uyum eğitimlerindeki noksanlık, denetleme personelinin bilgilerindeki, mesleki yetersizlik haklı nedenler arasında sayılmaktadır. Buna karşın, fikir ayrılıkları somut olaylarla destekleniyorsa haklı neden olarak nitelendirilmektedir. Bu madde bağlamında denetçi, ancak haklı bir nedenin, özellikle objektifliği bozan herhangi bir davranış ya da olgunun varlığında, yalnızca mahkeme kararıyla görevden alınabilir (Karakoç, 2013).

Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Bağatır (2019) tarafından yapılan çalışmada anonim şirketlerde bağımsız denetimin gerçekleştirilmemesi halinde ortaya çıkabilecek hukuki ve finansal sonuçların değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada derleme çalışmalarda yaygın olarak kullanılan belgesel kaynak taraması modelinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda konu ile ilgili daha önce yazılmış olan dokümanlar üzerinde konuya ilişkin bilgiler derlenmiştir. Çalışma kapsamında özellikle bağımsız denetim ile ilgili kanunlar ve finansal veriler değerlendirmeye alınmıştır. Çalışmanın sonunda şirketlerin bağımsız denetim yaptırmamaları durumunda hükümsüzlük, idari para cezası ve fesih gibi yaptırımlar ile karşılaşabilecekleri tespit edilmiştir. Bu nedenle şirketlerin bağımsı denetim sürecinden önce iç kontrol sistemi oluşturmaları gerektiği ifade edilmiştir.

Kuşçu (2016) tarafından yapılan araştırmada bir anonim şirkette iç kontrol sisteminin bağımsız denetime etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Tekstil alanında faaliyet gösteren bir anonim şirket üzerinde yürütülen çalışmanın sonunda bağımsız denetim tabi tutulacak olan şirkette iç kontrol sistemi olmasının mali tablolarda hata ve hile olasılığını azalttığı belirtilmiştir. İç kontrol sisteminin güvenilir olmasının denetçilerin etkin ve yeterli miktarda kanıt toplaması açısından önemli olduğu belirtilmiş, bunun yanında denetim programının niteliği ve zamanlaması üzerinde iç kontrol sisteminin önemli bir yere sahip olduğu vurgulanmıştır. Anonim şirkette yapılan bağımsız denetim sürecinin sonunda satış ve

alacakları tahsili konularında aksaklıklar olduğu tespit edilmiş, bu kapsamda şirkete satış ve alacakların tahsili konusunda tavsiyelerde bulunulmuştur. İn denetim sonunda satın alma işlemeleri ve iç kontrol denetimleri yapılmış, elde edilen sonuçlara göre satın alımlar konusunda eksiklikler olduğu belirlenmiş ve söz konusu problemin çözümü için şirkete tavsiyelerde bulunulmuştur. Bağımsız denetim süreci sonunda eksiklik bulunan diğer konuların başında dönen varlıklarının iç kontrol sistemi sırasında yeterince incelenmemesinin geldiği tespit edilmiştir. Çalışmanın sonunda İç Kontrol Yönetmeliği ve İç Kontrol Çalışma Esasları ile ilgili şirkette uygulanması istenilen yönetmelik ve bu yönetmelik içerisindeki çalışma prosedürleri değerlendirilerek söz konusu yönetmeliğin bir örneği sunulmuştur.
Köksal (2015) tarafından yapılan çalışmada bağımsız denetime tabi olan anonim şirketlerde bağımsız denetime ilişkin bilgilerin açıklanması ve bir anonim şirket üzerinde yapılan bağımsız denetim sonuçlarının açıklanması amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında İstanbul ilinde faaliyet gösteren bir anonim şirketin bağımsız denetim süreci ile finansal tabloları değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında bağımsız denetim raporu hazırlanırken finansal tablolarda yapılan hilelerin dikkatli bir biçimde belirlenmesine özen gösterilmiştir. Bağımsız denetimin sonunda önemli yanlılık risklerini meydana getiren stoklar, malın maliyeti ve net kar incelenmiş ve makul güvence seviyesinin üstünde kalarak, müzakere edilerek yeniden hesaplama, gözlem, ana kütle içinde alınan örnekle alınarak değerlendirilmiştir. Her bir kalem için stoklar yeniden sayım ve hesaplama yöntemi, satılan malın maliyeti yeniden hesaplama tekniği gibi tekniklerle değerlendirilerek olması gereken daha fazla ve daha az değerlerle kayıtlara geçirildiği, bu incelemelerden sonra net karın yüksek olarak hesaplanmasına sağlandığı tespit edilmiştir. Bağımsız denetim sonunda hazırlanan raporda işletmelerin finansal raporlamaları belirlenen standartlara uygun yapmadığı tespit edilmiştir. Bunun yanında hesap dönemine ilişkin defter tutma düzeninin hem TTK hem de şirket esas sözleşmesine uygun olmadığı belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre şirketin iyimser bir finansal tablo sergileyerek tablo kullanıcılarını yanıltmak istediği sonucuna ulaşılmıştır.
Başer-Doğan (2015) tarafından yapılan çalışmada Türk ve Alman anonim şirketler hukukunda denetçinin sır saklamadan doğan sorumluluğa ilişkin bilgilerin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada Türkiye'de bağımsız denetim sürecinde denetçilerin sınırlarının açık bir biçimde belirlendiği ve sorumluluklarının neler olduğu bilinmesine karşılık, Almanya'da bağımsı denetçilerin sorumluluklarına ilişkin olarak herhangi bir sınır bulunmadığı tespit edilmiştir. Çalışmada denetçilerin sır saklama yükümlüklerine ilişkin farklılık ve benzerlikler değerlendirildiği zaman her iki ülkede de bağımsı denetim sürecinde denetçilerin sır saklama yükümlülükleri olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışmada Türk ve Alman hukukunda bağımsız denetçilere ilişkin ilke, standart, usul ve esasların birçok açıdan benzerlik gösterdiği, denetim faaliyetlerinin dürüstlük, tarafsızlık ve sır saklama ilkeleri gözetilerek yapılması gerektiği bilgilerine ulaşılmıştır.
Özçelik ve diğerleri (2014) tarafından yapılan çalışmada muhasebe mesleği mensuplarının anonim şirketlerde bağımsız denetim hakkındaki gelişmelere ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Isparta, Antalya ve Burdur illerinde görev yapan serbest muhasebeci, serbest muhasebeci ve mali müşavir, yeminli mali müşavir olmak üzere toplam 393 meslek mensubu katılmıştır. Çalışmanın sonunda denetçilerin büyük bir bölümünün bağımsız denetçi olmayı amaçladıkları, bağımsız denetimin muhasebe bilgilerinde kaliteyi arttıracağı görüşünü savundukları tespit edilmiştir.

Sonuç

Bağımsız denetim süreci anonim şirketlerde finansal tablolarda karşılaşılabilecek hataların ve jilelerin ortaya çıkartılmasında önemli bir yere sahiptir. Özellikle şirketlerin finansal tablolarından yararlanan üçüncü şahıslara doğru bilgiler verilmesi ve ekonomik açıdan ortaya

çıkabilecek vergi kayıplarının en aza indirilmesi için bağımsız denetimin belirlenen standartlara uygun bir biçimde yapılması önemli bir konudur. Literatürde konu ile ilgili yapılan araştırmalarda da bağımsı denetim sürecinde denetçilerin finansal tablolarda birçok hile ile karşılaştıkları belirtilmektedir. Bu durum bağımsız denetimin önemini daha da fazla arttırmaktadır.

Sonuç olarak, anonim şirketlerde bağımsız denetim sürecinde denetçinin yasal sorumluklarının başında sır saklama sorumluluğu, rapor hazırlama sorumluluğu, özen gösterme ve denetim standardı sağlama sorumluluğu, bağımsız denetim görüşü sunma sorumluluğu ve denetim sürecinde kamu çıkarlarını koruma sorumluluğu gelmektedir. Anonim şirketlerde denetimin etkin ve yasalara uygun bir biçimde yürütülebilmesi için denetçilerin sahip oldukları yükümlülükleri eksiksiz yerine getirmeleri gerektiği söylenebilir.

KAYNAKLAR

Akın, F. (2020). Anonim şirketlerde denetim. https://www.hukukihaber.net/anonim-sirkette-denetim-makale,7855.html Erişim tarihi: 10.08.2020

Altınkaynak, A. (2009). *Türk ticaret kanunu ve Türk ticaret kanunu tasarısı'na göre anonim şirketlerde denetim*. Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kayseri.

Bağatır, Y. (2019). Bağımsız denetim yaptırılmamasının finansal ve hukuki sonuçları. *Ekonomik, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi, 1*(2), 121-134.

Başer-Doğan, Z. (2015). *Türk ve Alman anonim şirketler hukukunda denetçinin sır saklamadan doğan sorumluluğu*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Dal, S., & Çalış, Y. E. (2013). Anonim şirketlerde bağımsız denetim ve bağımsız denetçi. *Malî Çözüm Dergisi*, 118, 98.

Durmuş, F. (2010). *Türk ticaret kanunu tasarısı'na göre anonim şirketlerin denetimi ve denetçinin hukuki sorumluluğu*. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Isparta.

Ercan, N. (2012). *Anonim şirketlerde bağımsız denetim ve bağımsız denetçinin sorumluluğu*. Yüksek Lisans Tezi. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Erdoğan, M. (2006). Denetim. Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.

Ergin, H. (2006). Denetim. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Yayınları.

Karakoç, M. (2013). Türk Ticaret Kanunu İle Birlikte Bağımsız Denetimde Meydana Gelen Gelişmeler. *Journal of Accounting & Finance*, 59, 17-38.

Köksal, İ. (2015). *Finansal tabloların bağımsız denetiminde hilenin tespiti ve görüş bildirilmesi, bir anonim şirket uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Kuşçu, N. (2016). İç kontrolün bağımsız denetime olan etkisi ve bir anonim şirket uygulaması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Mızrak, G. (2016). *Anonim şirketlerde bağımsız denetim*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Özçelik, H., Şenol, H., & Aktürk, A. (2014). Muhasebe meslek mensuplarının bağımsız denetim alanındaki güncel gelişmelere bakış açıları ve farkındalıkları üzerine bir araştırma. *Journal of Accounting & Finance*, 62, 55-71.

Tutulmaz, H. (2018). *Anonim şirketlerde bağımsız denetim ve özellikle bağımsız denetim kuruluşlarının sorumluluğu*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

Uzay, Ş., & Bayat, S. B. (2016). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun bağımsız denetim alanında getirdiği yenilikler ve tartışmalı konular. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences, 21*(5), 1503-1513.

EXTENDED ABSTRACT

Individuals and organizations conducting independent auditing in joint stock companies have many responsibilities. The main responsibilities of these persons and institutions in the audit process are explained below.

Responsibility of confidentiality: Article 1-6 of article 404 of the TCC. paragraphs state the responsibilities of the auditor arising from confidentiality. Paragraph 1 of this article has been replaced by Article 21 of Law No. 6335. According to this; The auditor and special auditor, their representatives and their assistants are responsible for conducting the audit impartially and honestly and keeping confidential. They cannot use the business and company secrets related to auditing without permission, acquired during their work. Those who violate their responsibilities deliberately or negligently are liable to the business and to the affiliated businesses in case of damage. If the harming person is more than one, the responsibility is joint (Karakoç, 2013: 29).

Responsibility for preparing reports: Independent audit is a general purpose activity performed to meet the needs of those who are interested. Since financial statements are presented to the information of individuals or institutions with different expectations, the audit should be carried out in detail by taking all these groups into account, and the results should be objectively evaluated and presented to these individuals or institutions through a report (Dal and Çalış, 2013: 91).

The auditor bases his assessment on the financial statements of the company, and if he is auditing, the financial statements of the parent company and the group. First of all, the report expresses an opinion on the evaluation of the board of directors regarding the financial condition of the enterprise and the group. TCC Art. In accordance with this opinion, especially within the scope of the audit of the financial statements of the enterprise and the parent company, the financial situation of the enterprise is examined, as well as the analysis of the existence of the company and the group and its progress in the future, as well as the company's board of directors report and the group annual report. TCC Art. According to 402, in the main part of the audit report; It should be clearly stated whether the bookkeeping order, financial statements and group financial statements are in accordance with the law and the articles of association with the financial reporting decisions, whether the board of directors has made the statements required by the auditor in the context of the audit and whether it has presented the documents. In addition, the financial statements and the underlying books; Estimated to account plan, which was received properly recorded, within the scope of Turkey Accounting Standards, the company's assets, financial and profit situation of the official should be stated that as a fair and honest way reflect reflection. After preparing the audit report, the auditor should sign it and submit it to the board of directors first (Dal and Çalış, 2013: 94).

Obligation to Ensure Care and Auditing Standards: The word "diligence" corresponds to the meaning of making an effort, diligence, care, and care to make a job as good as possible in Turkish. The impression formed in the mind of the individual in an abstract way through reason, which is a common language rather than the definition of a word, is more important. Thus, more attention was paid to the issue of how the attitude should be and how care should be measured, which is more careful than the definition of the concept of care. When evaluated in the context of independent auditing, the maintenance of the work of the independent audit firm within the context of the quality control system determined by the institution, ensuring

that the auditors within its scope participate in continuous training, and maintaining their independence are considered within the scope of behaviors in accordance with the duty of care (Tutilmez, 2018: 89).

Presenting Independent Audit Opinions: At the end of the audit performed in joint stock companies, the auditors may present positive or negative opinions, and they may also avoid presenting opinions. Specify in writing if a favorable opinion of the auditor Article 398 and the first audit conducted in accordance with Standards on Auditing Turkey, Turkey Accounting Standards and other requirements are not faced with the situation any contrary terms; According to the information obtained during the audit, it states that the financial statements of the company or the group are correct, that the picture regarding the assets, financial situation and profitability are in accordance with the truth and that the statements express this honestly.

Protecting the Public Interest Obligations: first obligation of the audit firm to audit in accordance with Accounting Standards Turkey. The purpose here is that different from the legal entity of the company, the partners must ensure that the creditors, those who will enter into legal relations with the company and finally the reliability of the capital market are maintained. This audit is carried out in a manner that honestly indicates whether the assets, assets and financial status of the enterprise and the group have been transferred in accordance with the honest picture principle, and if not, the reasons. Therefore, the principle of honest painting is important in terms of independent auditing (Tutulmaz, 2018: 89).

As a result, the primary legal responsibilities of the auditor in the independent audit process in joint stock companies are the responsibility of confidentiality, the responsibility to prepare reports, the responsibility to show diligence and to provide the audit standard, the responsibility to present the independent audit opinion and the responsibility to protect the public interests in the audit process. It can be said that in joint stock companies, auditors must fully fulfill their obligations in order to conduct the audit effectively and in accordance with the law.